

Бокӣ Раҳимзода

ШАҲЧАНОР

Душанбе
«Адиб»
2010

ББК 84 Тоҷик 7-5-4
Р-47

Мураттиб *Гурез Сафар*
Муҳаррир *Сафар Амирхон*

Р-47 **Боқӣ Раҳимзода** Шаҳчанор (шеърҳо ва ҳикояҳо).
– Душанбе, «Адиб», 2010, 224 сах.

Шоири халқии Тоҷикистон, барандаи Ҷоизаи давлатии Тоҷикистон ба номи Абӯабдуллоҳ Рӯдакӣ устод Боқӣ Раҳимзода яке аз симоҳои барҷастаи адабиёти муосири тоҷик буда, бо эҷодиёти рангинаш дар тарбияи маънавии ҷомеа нақши амиқе гузоштааст.

Ин маҷмӯа намунаест аз беҳтарин шеърҳои ҳикояҳои ӯ, ки ба муносибати 100-солагии зодрузашон пешкаши Шумо, хонандагони азиз, мегардад.

ISBN 978-99947-64-76-1

© Боқӣ Раҳимзода, 2010

ПИР, МУРАББӢ ВА МУАЛЛИМ

Аз соли 1947 то 1951 замони таҳсил дар мактаби миёнаи рақами 1-и Ғарм аз зиёиёни вилоят танҳо устод Боқӣ Раҳимзода маълум ва машҳур буданд. Аз хислатҳои хуби инсонӣ, зарофат ва меҳрубонии муаллим нақлу ривоятҳои ширин мекарданд. Шояд ҳамин фазилатҳои устод буданд, ки ду-се нафар аз талабагони мактаб ба шеърӯ шоирӣ майлу рағбат пайдо кардем. Се-чор шеъри шогирдонаи худро бо маслиҳат ва таҳрири муаллими забон ва адабиёт Маҳдӣ Сангинов, ки бо тахаллуси Маонӣ шеър мегуфт, дар рӯзномаи ноҳиявии «Ҳаёти нав» чоп карданд.

Ҳамин шеърхоро ба Иттифоқи нависандагон ба номи устод Боқӣ Раҳимзода фиристодем. 27-уми апрели соли 1951 номаи устод бо маслиҳат ва машвараташон ба номи ман омад, ки поёнаш ин аст: «Агар дар оянда кӯшиш кунед, шеърҳои нағз менависед, дар шумо қобилияти шеърнависӣ дида мешавад». Ин нома нахустин паёми раҳнамо барои ман буд.

Баъди хатми мактаб соли 1951 ба Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон дохил шудам. Дар донишгоҳ баъд аз омӯхтани адабиёти классикӣ ва ҷаҳонӣ, адабиёти рус, назарияи адабиёт, илми арӯз ва қофия, забони форсии теҳронӣ, таърихи забони форсии бостонӣ, матни «Гулистон»-и Саъдӣ ва забони арабӣ танҳо соли 1956 ба назди устод Боқӣ Раҳимзода омадам. Басир Расо, ки нисбат ба ман ҳушёртар буд, раҳбар шуд ва маро пеши устод Боқӣ Раҳимзода бурд.

Бинои Иттифоқи нависандаҳо дар паҳлӯи идораи кунунии Ҳукумати шаҳри Душанбе воқеъ буд, рӯ ба рӯи китобхонаи Фирдавсӣ, ки ҳар рӯзи Худо мо матнҳои қадимиرو аз он ҷо меомӯхтем.

Боқӣ Раҳимзода моро хуш пазируфтанд. Чор шеъри ба истилоҳ навро ба дасташон додам. Як бор дар дилашон хонданд ва номамро дар поёни шеърҳо диданд, чашмони пур аз меҳрашон бузургтар шуданд ва бо тааҷҷуб пурсиданд, ки ту ҳамон Мӯминшоҳ нестӣ, ки ҳамроҳи Саидов Бузург аз Ғарм шеър мефиристодӣ? Басир Расо гуфт, муаллим, худи худаш.

Устод ба пеши мо ҷой гузошта бархостанд. Берун рафтанду баъд аз чанд фурсате омаданд. Маро ҳамроҳашон назди устод Мирзо Турсунзода бурданд. Устод Турсунзода нимҳез шуда ба ман даст дода салом карданд. Мани ҳайратзада рост меистодам. Устод Боқӣ Раҳимзода шеърхоро ба устод дароз карду гуфт: ҳамон шоири гурезие, ки мегуфтам, пайдо шуд.

Устод Турсунзода сар то поямро нигоҳ карду гуфт: қиёфааш шоирона аст, канӣ бинем, ки шеъраш чӣ гуна аст. Шеърҳоро хонда хат кашида, аломати саволу хитоб монда гуфтанд: Боқиҷон, ин гурезиро дигар сар надеҳ. Ҳама ҷузъиёти ин шеърҳоро ҳамроҳи Ғаффор Мирзо, ки аз Маскав омадааст, дида бароед, ёрии эҷодӣ ва амалӣ расонед.

Ба кабинети устод омадем, Ғаффор Мирзоро, ки барои таҷрибаомӯзӣ аз Институти адабии шаҳри Маскав омада буд, даъват кард ва шеърҳоро нишон дод ва гуфт, аз рӯи талаботи нав ба ин шоири навқалам як маслиҳати дуруст диҳед. Ғаффор Мирзо ба як шеъре, ки дар пайравӣ ба сабки устод Лоҳутӣ навишта шуда буд, зиёдтар аҳамият дод. Ду бор бодикқат хонда, гуфт: «Агар солҳои сиюм мебуд, шуморо дар паҳлӯи Лоҳутӣ мешинонданд. Вале ҳоло солҳои панҷоҳуманд, шумо донишҷӯи ҷавон ҳастед, бояд шеърро мувофиқи синну соли худ ва талаботи замон эҷод кунед». Аз рӯи ин талабот мисол оварда хоҳиш кард, ки шеъри зиндагӣ ва воқеӣ бояд нависам. Аз ҳамон шеър як байтро барои мисол меорам:

*Эрон фиреби фитнаи игвогарон хӯрад,
Ҳайф аст, шер сиблати сайди сагон хӯрад.*

Дигар мисраъҳо низ дар ҳамин равия буданд. Ин шеър ба воқеаҳои сиёсии даврони Масадиқ бахшида шуда буд.

Барои Ғаффор Мирзо Мӯъминшоҳ Қаноат ном, номи падар пасованди шоҳ ҷолиб буд, ки ин номҳои китобӣ ва ирфонии ба ҳам пайвандро кӣ ёфтааст.

Дар поёни сӯҳбат устодон 10 шеъри Алексей Сурковро ба ман супориданд, ки тарҷима карда баъд аз 10 рӯз биёрам. Хусни ҳамкориҳои ман бо устод Боқӣ Раҳимзода ва ба ин васила бо Иттифоқи нависандагон аз ҳамин рӯз оғоз шуд.

Устод Боқӣ Раҳимзода аз рӯи қавл амал карда, маро як сол дар мадди назар нигоҳ доштанд. Дар ҷараёни як сол бо супориши устод Боқӣ Раҳимзода ва маҷаллаи «Шарқи Сурх» чанд шеъри А. А. Сурков, чор сонети Вилиям Шекспир, «Шоир Фирдавсӣ» ном манзумаи Генрих Гейне, шеърҳои Адам Мицкевичро барои маҷалла тарҷима кардам, ки дар китобҳо ҳам чоп шуданд.

Дар ҳамин муддат шеърҳои «Моҳи нав», «Ду гул», «Дар роҳ», «Ҳоби модари Олмон», «Меҳри модар», «Кафшери муҳаббат», «Ба духтари пахтачин» дар журнали «Шарқи Сурх», журнали «Занон» чоп шуданд. Ҳамин буд, ки баъди хатми Донишгоҳ маро ба маҷаллаи «Шарқи Сурх» ба кор гирифтанд.

Дар ҷараёни солҳои 1956-1964 вақти кору фаъолият дар журнали «Шарқи Сурх» ман ба доира ва муҳити адабӣ дохил шудам. Дар он замон аз ин муҳит ҷои беҳтар набуд.

Ё ба амри тақдир ё ба тадбири устод Боқӣ Раҳимзода, Мирзо Турсунзода, Абдусалом Деҳотӣ, Мирсаид Миршакар, Фотеҳ Ниёзӣ, Пӯлод Толис, Ғаффор Мирзо, Соҳиб Табаров ман ба муҳите даромадам, ки ҷои омӯхтан, андӯхтан ва афрӯхтан буд.

Акнун на танҳо барои маҷаллаи «Шарқи Сурх» шеър мақола дар мавзӯи шеър омода мекардам, балки дар кори маслиҳат ва машварат бо шоирони ҷавон ва навқалам фаъолона иштирок менамудам. Дар ҳамин солҳо Лоиқ Шералӣ, Бозор Собир, Шоҳмузаффар Ёдгорӣ, Гулрухсор, Меҳмон Бахтӣ, Мاستон Шералӣ, Ғоиб Сафарзода, Кулолӣ, Ҳабибулло Файзулло, Ниёзӣ, Гулназар, Салимшо Ҳалимшо, Раҳмат Назрӣ, Сайидалӣ Маъмур, Ҳадиса Қурбонова, Сафармуҳаммад Айюбӣ, Ҳақимзода бо ҷӯшу хуруш ба майдони адабиёт омаданд. Ҳамроҳи муаллим Боқӣ Раҳимзода аз ашъори онҳо ҳам барои журнали «Садои Шарқ» интихоб мекардем, ҳам барои маҷмӯаҳои дастҷамъии навқаламон, ҳам барои тавсия ба рӯзнома ва маҷаллаҳои ҷумҳурӣ, ҳам барои нахустин китоб дар силсилаи «Навниҳолони боғи адабиёт», ҳам барои тарҷима ба забони русӣ ва дигар забонҳои Иттиҳоди Шӯравӣ.

Барои узвият ба Иттифоқи нависандагон ҳам мавод омода мекардем.

Танҳо як бахши кор бо шоирону нависандагони ҷавон то кучо муҳаббату самимият ва заҳмат талаб мекард. Ногуфта намонад, ки устод Боқӣ Раҳимзода ва устод Мирзо Турсунзода вақти издивоҷ барои аксари шоиру нависандагони ҷавон хостгорӣ мекарданд, рӯзи тӯй раисиро ба зима мегирифтанд ва бо заҳмати зиёд барои онҳо хона мерӯёнданд. Ёдашон ба хайр, ки пири батадбир, устод ва роҳбар буданд.

Устод Боқӣ Раҳимзода ба шоирони насли пешин ҳамчунин ғамхор буданд.

Соли 1947 дар шароити баъдиҷангӣ як гурӯҳ шоиру нависандагон аз Хучанд ба Душанбе омаданд ва як муддат дар хонаи устод Боқӣ Раҳимзода ба сар бурданд. Аз он зумра Пӯлод Толис, Муҳиддин Фарҳат буданд.

Устод Боқӣ Раҳимзода барҳақ устоди Пӯлод Толис, Муҳиддин Фарҳат, Файзулло Ансорӣ, Абудмалик Баҳорӣ, Ғаффор Мирзо, Бобо Ҳоҷӣ, Гулчеҳра Сулаймонӣ, Хуршеда Отахонова, Ақобир Шарифӣ ва дигарон буданд.

Шеърашон ду маншаъ дошт, мардумӣ ва классикӣ. Ин пайванд, яъне адабиёти китобии классикӣ ва адабиёти мардумӣ дар ашъори эшон ба сурати хеле табиӣ шакл гирифтааст, зеро эшон аз ҳар ду бахш ба мизони зиёд бархурдор ва огоҳ буданд. Дар ин ашъор сабку салиқаи як шоири мактабдида ва босавод ва ҳамчунин боҳабар аз фарҳанг, русум, тафаккур, ҳикмат ва зарофатҳои мардумӣ

сурат бастааст ва дар натиҷа осоре ба миён омадааст, ки дар айнаи қонунмандии адабии худ зинда ва ҳаётӣ, сухани рӯз, мисли хӯшаҳои расидаи гандум аз ҳар ҷиҳат комилу бенуқс, пурбор ва пухта мебошад. Ин ҷанбаи ашъори устод Боқӣ Раҳимзода ба хусус дар ғазалҳояшон дурахш ва ҷилои равшан дорад. Дар ин ғазалҳо ҳам риояи меъёрҳои суннати классикӣ ва ҳам диду эҳсос ва баёни тозаи бозарофат ба назар мерасад. Масалан, ба ин ғазал таваҷҷӯҳ кунед:

*Фалакро баҳри лабханди ту таъмири дигар кардам,
Қамарро зерӣ поят мегузорам, як табассум кун.
Табассум то ки дар гирди лабат маъво кунад умре,
Димор аз рӯзгори ғам барорам, як табассум кун.*

Дар ин ғазали зебову латиф рӯҳи ҳамосии ғазалиёти шӯрангези Ҳофиз, шукӯҳ ва матонати сухани воло эҳсос мешавад ва дар айнаи ҳол ба сароҳат мушоҳида мешавад, ки ин сухани наву тоза, сухани шоири муосир аст, дар айнаи шукӯҳмандӣ содаву дастраси умум аст, радифи он, ки ҷони ғазал аст, комилан тоза аст ва танзи зарифе ҳамроҳ дорад, ҷаҳони эҳсосот тоза аст. Танзи зариф, дӯстона чошнии ҳамешагии сухани устод Боқӣ Раҳимзода аст, чунон ки дар ин байт:

*Аз шавқӣ ҷамоли ту сурурест ба сина,
Кай бе ту равам сайри Самарқанду Бухоро?*

Таркиби забону баён, мавҷи эҳсосот ва тафаккур дар ашъори устод Боқӣ Раҳимзода ҳамеша наву тоза аст. Таркиби оҳангӣ ва мусиқии шеъраш низ тозагӣ дорад. Таваҷҷӯҳ кунед, дар замоне, ки ин ғазал суруда шудааст, чи қадар навоварона ва нобу тоза буд:

*Баҳри аёдат омадӣ, зуд биё, дигар марав,
Хонаи туст бурҷи дил, чун каси раҳгузар марав...
Омадаӣ ба пой худ, олиҳаи шифои ман,
Гар биравӣ, маро бибар, бе касу ҳамсафар марав.*

Дар айнаи ҳол унсу дилбастагӣ ва ошноии устод Боқӣ Раҳимзода бо руҳиёти адабиёти куҳан ба ҳадде қавист ва гоҳо дар ашъори эшон оҳангҳои риндона ва орифона тавре чеҳранамой мекунад, ки барои адабиёти он рӯзгор ғавқулдда аст. Шоир гӯё комилан дар муҳити маънавии Мавлоно қарор дорад:

*Ёрон, ба майдони тараб хезед, то ҷавлон кунем,
Дар боги маънӣ чилваҳо монанди товусон кунем.
То аз навои хештан дар гулшани фарзонагӣ
Бо булбулони кӯи шавқ аз бӯи гул эҳсон кунем.*

Бо вучуди ин унсу ошноӣ ва шефтагӣ ба адабиёти куҳан. устод Боқӣ Раҳимзода ҳамеша ба мо – шоирони ҷавон таъкид мекарданд. ки бояд сухани мо тоза ва навоварона бошад.

Ёд дорам, боре дар Душанбе гардиш мекардем ва эшон сари суҳбат дар ин мавзӯ, ки мавриди хитоби ҳамешагӣ буд, ба сӯи сохтмонҳои яқини ва қадимтари шаҳр ишора карда мегуфтанд, ки ашъори мо мисли ин сохтмонҳо аст, сода ва одӣ, шеъри шумо бояд мисли сохтмонҳои нав бошад ва дарҳол ба сӯи сохтмонҳои нави ҷаҳонгарама ишора мекарданд – баландтар ва бо тарҳи наву муосир.

Вале худашон бо ин тавсия иқтифо намекарданд ва амалан ҳам дар таҷрибаи эҷодии худ намунаҳои навоваронаро эҷод карда, нишон медоданд, ки агар бихоҳанд, метавонанд ашъори комилан нав бигӯянд, вале риояи сабки насли худро барои худ бештар салоҳ мебинанд. Аз ҷумла ман пас аз иншои суруди машҳурашон бо номи «Дар лаби обе» аз устод пурсидам, ки ин шеърро чӣ тавр эҷод кардаанд, чӣ ангежае боис шуд, то чунин шеъри барои он замон навоваронае рӯи сафҳа биёяд? Аммо устод танҳо табассум карданд ва чизе нагуфтанд.

Умуман, метавон гуфт, ки устод Боқӣ Раҳимзода дар эҳсоси мусиқӣ ва бадеҳагӯӣ камназир буданд. Дар баробари он ки ашъорашон ҳамеша саршор аз оҳанг ва мусиқӣ буд, метавонистанд дар як фурсати кӯтоҳ мутобиқ ба ҳар оҳанге шеъри муносибро эҷод ва дар пайкари мусиқӣ бо таносуби комил ҷой кунанд. Аз ин рӯ замон, ки хабари пирӯзӣ дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ расид ва мебоист дар як шаб суруди муҳташами пирӯзӣ бо оҳангу шеъри муносиб эҷод шавад, ин вазифаи бузург ва ҷурмасӯлият бар ӯҳдаи устод Боқӣ Раҳимзода ва оҳангсози тавоно Зиёдулло Шаҳидӣ гузошта шуд. Субҳи барвакти он рӯз суруди «Иди Зафар муборак!» бо тантана аз радиои ҷумҳурии садо дод, ки ин танатани истеъдоди шоир ва оҳангсоз ҳам буд.

Сурудҳои устод Боқӣ Раҳимзода ба ҳазинаи тилоии фарҳанги миллии мо ворид шудаанд ва то имрӯз ва дар оянда низ аз беҳтарин сурудҳои мо хоҳанд буд. Имрӯз ҳам сурудҳое чун «Тоҷикистонам», «Республикаи ман», «Халқи бузургворам», «Душанбе», «Гули садбарг», «Дорад ҳавас», «Дар лаби обе», «Дигар марав» ва ғайра чун суруди имрӯз садо медиҳанд ва дили шунавандаро тасхир мекунанд.

Дар баробари мазмун ва маъно ҷанбаи дигаре, ки дар шеър

аҳамияти зиёд дорад тасвири шоирона аст, ки дар ин замина ҳам дар ашъори устод Боқӣ Раҳимзода намунаҳои барҷаста, тасвирҳои мукамал ва тозаи шоирона кам нестанд. Барои намуна метавон шеъри «Гилембоф»-ро ёдоварӣ кард, ки дар, он ба иқтисоӣ мавзӯи интиҳобшуда шоир тасвирро асос қарор дода, дар офаридани нақшу нигори як гилем раванди ташаккули кишварашро, сурату симои мушаххас пайдо кардани мамлакаташро шоирона баён намудааст:

*Нақш мебаст духтарак ба гилем,
Аз даҳ ангушти ӯ чакида ҳунар.
Месарояд суруди нарму ҳалим
3-он муҳаббат, ки ҳаст бахтовар.*

*Шохи олу ба хона кард нигоҳ,
Гашт мабхут аз таронаи ӯ,
Рехт гулҳои хешро ногоҳ
Рӯи қолин, ба пеши дасти накӯ...*

Он гуна, ки аз ин шеър мулоҳиза мекунад, устод Боқӣ Раҳимзода дар шеъру шоирӣ фурутан ва хоксор буданд. Вале ҳарчи ки мегуфтанд, табиӣ ва самимӣ буд. Дар зиндагӣ ва рӯзгори шахсии худ онро таҷриба карда буданд. Аз коргари одии корхонаҳо, то яке аз шахсиятҳои масъули фарҳангӣ ва адабии ҷумҳурӣ дар ҳар вазифае, ки бар ўҳда доштанд, ҳамеша худро хидматгузори ин халқ ва ин миллат ва ватан эҳсос мекарданд, ҳамеша ғами ояндаи онро меҳӯрданд.

Чун дар ин маҷмӯа ҳама анвои ашъор ва манзумаҳову дostonҳои устод гирдоварӣ ва дар дастраси шумо гузошта шудаанд, казovati онро ба шумо ҳавола мекунам.

Аммо аз бузургвории устод ҳар чи гӯям кам аст.

Баъд аз ғавти Бобоҷон Ғафуров ва Мирзо Турсунзода дар мурури як сол устод Боқӣ Раҳимзода саҳт бемор буданд, бемории қанд, бемории гангрена, вале изҳор намекарданд. Танҳо як бор, ки бо ҳам будем гуфтанд:

Мӯъминшоҳ, ин тарафаш худат эҳтиёт шав. Ҳайф, намедонам туро ба кӣ монда равам.

Дар ин вақт ман райиси Иттифоқи нависандаҳо, барандаи Ҷоидаи давлатии Иттиҳоди Шӯравӣ ва номзад ба номояндагии Шӯрои Олии СССР будам.

Бузургии инсонро ҷӯед ва дарёбед!

Мӯъмин ҚАНОАТ,
Шоир халқии Тоҷикистон

ШЕЪРХО

РЕСПУБЛИКАИ МАН

Дари дилро ба рӯят во намудам,
Туро дар дидаву дил ҷо намудам.
Ба ҷисму ҷони худ маъво намудам,
Ба васфат шеъри нав иншо намудам.

Дилу дилдор, республикаи ман,
Ба шӯхрат ёр, республикаи ман.

Ба гардун сар кашида кӯҳсорат,
Зарафшон даштҳои беканорат,
Хурӯшон наҳрҳои нукраворат,
Зафарманд аст халқи номдорат.

Дилу дилдор, республикаи ман,
Ба шӯхрат ёр, республикаи ман.

Кашад хуршед аз Боми Ҷаҳон сар,
Зи Норак нур гирад моҳу ахтар,
Зи дасти қудрати ёру бародар
Шавад симои ту ҳар лаҳза дигар.

Дилу дилдор, республикаи ман,
Ба шӯхрат ёр, республикаи ман.

Шуда машҳур қолини Хучандат,
Фаровон меваҳои мисли қандат,
Танинандоз Ваҳши дилписандат,
Намуда назди ёрон сарбаландат.

Дилу дилдор, республикаи ман,
Ба шӯхрат ёр, республикаи ман.

ДИЛОРОЙ, ДУШАНБЕ

Ачаб шаҳри дилорой, Душанбе,
Хаёлам, зеби дунёй, Душанбе.
Шудам сарсабз дар оғӯши меҳрат,
Чу дил дар синаам чой, Душанбе.

Ба гирдат ҳалқа баста кӯҳсорон,
Туро гардида ҳомию ниғаҳбон.
Ҳамеша то ки бошӣ сабзу хуррам,
Зи дил қорӣ намуда чашмасорон.
Ачаб шаҳри дилорой, Душанбе,
Хаёлам, зеби дунёй, Душанбе.

Бароҳат дар канорат менишинам,
Зи чойи «Роҳат»-ат роҳат бубинам,
Зи рангу рӯи дилбарҳои шӯҳат
Гаҳе садбаргу гоҳе лола чинам.
Ачаб шаҳри дилорой, Душанбе,
Хаёлам, зеби дунёй, Душанбе.

Саҳаргоҳон, ки хуршеди мунаввар
Зи рӯи Боми дунё мекашад сар.
Чунон ки бар сари зебо арӯсе,
Бипошад бар сари ту зевару зар.
Ачаб шаҳри дилорой, Душанбе,
Хаёлам, зеби дунёй, Душанбе.

Ба шаб рӯи фазоят мисли шир аст,
Ба рӯят қурси маҳ гӯё фатир аст.
Ғазалхон Боқии дилдода гӯяд:
Шабу рӯзат мусаффо, беназир аст.
Ачаб шаҳри дилорой, Душанбе,
Хаёлам, зеби дунёй, Душанбе.

ХАЛҚИ БУЗУРГВОРАМ

Чун Вахши саркаши худ аз шавқ сар кашидам,
Шайпури фатҳи халқам бори дигар кашидам,
Ҳар қатраи ҷабинаш бо шеър бар кашидам,
Оре, ба риштаи назм дурру гуҳар кашидам.
То бахшам аз бароят, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Қалби замин фишурда, мардона чок кардӣ,
Обу арақ зи рӯят сад бор пок кардӣ,
Шуд рӯзҳо, ки дидам тарки хӯрок кардӣ,
То пунбадонаеро берун зи хок кардӣ.
3-ин рӯ туро сурудам, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Ҳар як ниҳоли пахта чун тифл парваридӣ,
То ки набинад офат, роҳат ту ҳам надидӣ,
Бори гарони меҳнат бар дӯши худ кашидӣ,
То сарбаланд гардӣ бисёр сар хамидӣ.
3-ин рӯ туро сароям, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Фасли баҳор дидам пур аз ғубор рӯят,
Бо қомати хамида дар киштзор рӯят,
Обу арақ чакида аз тор-тори мӯят,
Барқи зафар шукуфта андар канори рӯят.
Дил пурумед гуфтам, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Ранҷи кашидаатро обу замин бидонад,
Обилаҳои дастат чархи машин бидонад,
Қадри баланду пастӣ худ пахтачин бидонад,
Ҷонбозиҳои заргар лаълу нигин бидонад.
Заркору заргарӣ ту, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Ҳар кас агар шуморад кори ту сахлу осон,
Лаънат ба ӯ бигӯяд ҳар фарди поквичдон,
Раззоки олам астӣ, эй баргузида деҳқон,
Васфи туро сароям то ҳаст дар танам чон.
Чонам фидои номат, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Ҳам Вахшу Ленинобод, кӯлобию ҳисорӣ,
Дар гирудори меҳнат бинмуда чонсупорӣ,
То дар ривочи кишвар сахми расо гузорӣ,
Байроқи обрӯро маҳкам нигоҳ дорӣ.
Таҳсинкунон бигӯям, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Дар Белорус будам, васфи туро шунидам,
Махсули ранчи дастат дар ҳар кучо бидидам.
Чун кӯҳсори Помир аз фаҳр сар кашидам,
Бар пешвои тӯят аммо ба сар давидам.
То бар ту шеър бахшам, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Иҷрои қавл кардӣ, ин аст сарфарозӣ,
Тобида мӯи лабро бинмой рақсу бозӣ,
Иди Кабири Октябр бешубҳа аз ту розӣ,
Бо ин умед додат ҳар гуна имтиёзе.
Додат бузургворӣ, халқи бузургворам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

Рӯзи барори корат ин шеър тӯҳфа орам,
Афсӯс беҳтар аз ин чизи дигар надорам.
Бинмо қабул аз ман, халқи бузургворам,
Чун барги сабз инро бар ту ҳамесупорам.
Ту аз ману ман аз ту, дигар сухан надорам,
Бар чашм хоки поят чун тӯтиё гузорам.

МУАЛЛИМ

Шеъре ба номи некат, омӯзгор, дорам,
Дар анчуман ба дастат чун тӯҳфае супорам,
Баҳри сипоси хотир дастат ҳамефишорам,
Миннатпазир аз ту доим ба рӯзгорам.

З-ин рӯ бузург ҳастӣ мисли падар муаллим,
Дар олами маонӣ ҳам роҳбар муаллим.

Ҳарфе дуруст хондам, аз шавқ медамидӣ,
Ноқис, ки менавиштам, бар хеш метापидӣ.
То сарбаланд бошам, бисёр сар хамидӣ,
Бори гарони меҳнат бар дӯши худ кашидӣ.

З-ин рӯ бузург ҳастӣ мисли падар муаллим,
Дар олами маонӣ ҳам роҳбар муаллим.

Омӯхта бароям одоби гуфтугӯро,
Во карда пеши чашмам дунёи орзуро.
Суде барои мардум бахшанда бин Амуро,
Дар роҳи бахтёбӣ маънои ҷустуҷӯро.

З-ин рӯ бузург ҳастӣ мисли падар муаллим,
Дар олами маонӣ ҳам роҳбар муаллим.

Дар гирудори ҳастӣ, гуфтӣ, ки боҳунар шав,
Бар авҷ сар кашидӣ, аз қаър боҳабар шав.
Аз дониши замонат пайваста баҳравар шав,
Дар ҳифзи халқу кишвар фарзанди номвар шав.

З-ин рӯ бузург ҳастӣ мисли падар муаллим,
Дар олами маонӣ ҳам роҳбар муаллим.

Тақдири насли миллат бар зиммаи ту бор аст,
З-ин бештар ба дунё дигар чӣ эътибор аст?
Омӯзгор он гаҳ мамнуну бахтёр аст,
Шогирди бовафояш бар халқ ифтихор аст.

З-ин рӯ бузург ҳастӣ мисли падар муаллим,
Дар олами маонӣ ҳам роҳбар муаллим.

ДИЛИ БУЗУРГ

Дарид пардаи шаб чун сахар нафас бигрифт,
Шафақ ба домани гардуни нилгун афтод.
Насими рӯҳафзо омад аз табассуми субҳ,
Ба кӯҳу дашту даман рангҳо фузун афтод.

Зи нури шамс ҳарорат давид дар дили рӯз,
Ки аз хумори шабон буд хаставу лоғар.
Ба чилва омада боғи чаман зи мусиқор,
Табиат аз нахи зар карда пирахан дар бар.

Нишастгоҳи ман аст баски домани хуршед,
Дил аз фараҳ зи нишоти назора шуд шодоб,
Сипехр чехра барафрӯхт, абри найсон рехт
Ба сӯи сабзаву гулҳо ҳазор гуна гулоб.

Зи қалби санг ба ҳар сӯ фавора меборид,
Ба рӯи майса чилодор чашмаҳои булӯр.
Зи печутоб ба ҳам хӯрда, гашта дарёе
Зи байни кӯҳ равон бо талотуму бо шӯр.

Дар ин пагоҳи баҳорон ба кишвари тоҷик
Ба чашми ман нигарӣ, ҳаст дар ҷаҳон якто,
Ба шеър сурати ўро кашида бахшидам
Ба дӯстам, ки дилам карда дар дилаш маъво.

Дили бузурги туро, дӯст, медиҳам ташбех
Ба чашмаҳои мусаффои Тоҷикистонам,
Ба рӯдҳои зарафшони пурхурӯши ў,
Ба ГЭС-ҳои тавонои шӯълаафшонам.

Ба сони қуллаи Помир бузург вақти сукут,
Ба сони баҳри дамонам ба ҷӯш вақти шитоб.
Ба ҳеҷ қувва начунбад ба қадри як сари мӯ,
Ба авҷи мавҷ бувад доимо, на дар ғарқоб.

Диле, ки чӯшу сафояш чу субҳи кишвари ман,
Балоғати ту намудам ҷаҳоннамову кабир.
Чӣ вусъате, ки ҷаҳон дар замири он гунҷад
Зи меҳри ту шуда ҷампои меҳри оламгир.

Саҳар паёми навин дод, офтоб омад,
Вазид дар дили ман ҳам насими субҳи суҳан.
Зи рӯи шамсу табиат, саҳар суҳан чидам,
Таҷассуми дили худро бубин ба ҳадаи ман.

ҚАЛАМ

Эй қалам, аз васфи дастони пурэхсон менавис,
Аз талотумҳои дилҳои хурӯшон менавис.

Дар қаламдони ҳамӯшӣ то ба кай монӣ ҳамӯш?
Нуктаҳои ҳикмати соҳибхаёлон менавис.

Гар сарат бубрида гардад, эй қалам, шав тезтар,
Ошкоро гар кашӣ ташвиш, пинҳон менавис.

Бар забон ояд зи пинҳон сӯхтанҳо сӯзи дил,
К-аз мухаббат ҳарфҳо бар сафҳаи чон менавис.

Ҳайрати эъҷоз омад, во тилисми Зӯҳра шуд,
Мӯшикофиҳои зехни аҳли ирфон менавис.

Аз ҳунармандии соқӣ, аз шукуфтанҳои ёр,
Аз вафои ишқи ёрони қадрдон менавис.

Чашми ҷоду пурфану хунхорҳо гуфтан бас аст,
Аз нигоҳи гарму аз лабҳои хандон менавис.

Васфи маҳрӯён, хиромонсарвҳо аз ҳад гузашт,
Аз барои шавқи ҷонҳои муҳиббон менавис.

Оламе пур гашта аз ташбеҳу тавсифҳои нав,
Офаринишҳои даврон дидаву он менавис.

Заҳми миҷгон аз камони абрӯ чандон хӯрдаам,
Сер аз ҷон гашта, Боқӣ, як дам ин сон менавис.

НАВРҶӢ

Наврӯзи наву соли наву кори нав омад,
Дар кишвари дил файзи фараҳбори нав омад.

Пӯшида ба тан пирахани тоза табиат,
Булбул ба навои гулу гулзори нав омад.

Аз домани худ абр басо дурру гуҳар рехт,
Дар авчи фалак барқи шарарбори нав омад.

Дар шишаи тирезаи мо нақш кашида,
Борони баҳор аз пайи осори нав омад.

Бирбуда зи рухсораи сарчашма зулолӣ,
Лойоба ба саркӯбию рафтори нав омад.

Ҳар сӯ нигарӣ чӯши тараб, базми ҷавонӣ,
Гулгун чу қадаҳ лолаи саршори нав омад.

Савсан бигирифтаст ба бар ҷомаи нилӣ,
Сархуш ба чаман наргиси хуммори нав омад.

То гавҳари мақсуд зи саҳро ба каф ояд,
Дехқони ҳунарвар ба трактори нав омад.

То бўса занад сабза кафи пой нигоре,
Дар тору пуди қолии зангори нав омад.

Бо тиру камон гарчи баҳор аст мунаққаш,
Аммо бари дилшодии дилдори нав омад.

Дар майса ниҳон донаву дар шоҳа шукуфа,
Ҳар як ба ҳаводории асмори нав омад.

Андар нафаси гарми замин барф шуда об,
Мастонаву бо дағдаға анҳори нав омад.

Ин шеър бувад тӯҳфаи идонаи Боқӣ,
Аз ҳошияи дафтари ашъори нав омад.

ФАСЛИ БАҲОР БУД

Аз қиссаҳои дафтари мағшуши хотирот,
Як шамма аз гузаштаи худ ёд мекунам,
То бишнави ҳақиқати ин дасти сӯхта,
К-аз меҳри бериёи дил эҷод мекунам.
Фасли баҳор буд.

Он дам, ки буд абр зи доман гуҳарфишон,
Бар гӯш растухези гулу сабза мерасид,
К-он дам дарида гӯшаи домони абрро,
Тиру камон зи чашмаи хуршед медамид.
Фасли баҳор буд.

Ҳичрон кашида булбули шайдо ба ёди гул
Ғарқи суруду шевану масти висол буд.
Пар шуста дар шуои зарандуди субҳдам,
Зеби нигоҳ чилваи мурғи ҳилол буд.
Фасли баҳор буд.

К-он дам қатори турна ба паҳнои осмон,
Чун корвони умр ҳамебуд дар гузар,
Он дам, ки рӯи мазраи деҳқон кабӯтарон
Буданд баҳри чидани дон дар пайи ҳашар.
Фасли баҳор буд.

Лабханди наварӯси чаман гоҳи шарму ноз
Шӯру чунуни нағмаи мурғон ҳамефузуд,
Аз барги гул макидани занбӯр шаҳди ноб,
Оҳиста ғунча аз нафаси бод мекушуд.
Фасли баҳор буд.

Он дам, ки офтоби саҳар теғ мекашид,
Шабнам зи чашми наргису себарга мечакид,
Он дам, ки оби чашма чу симоб беқарор,
Аз қалби кӯҳ чониби саҳро ҳамедавид.
Фасли баҳор буд.
Аммо ба ман чӣ суд?

Зеро ки аз ҳарорати ин дасти сӯхта
Будам чу мӯй дар сари оташ ба печутоб.
Шаб то ба рӯз ҳамнафасам дарду доғ буд,
Мешуд чу шамъ модарам аз сӯзи сина об.
Гарчи баҳор буд.

Бар чашму гӯши одами бемор нохуш аст
Ҳатто навои булбулу ранги гули баҳор.
Бар гӯшам он дақиқа басо саҳт мерасид
Оҳанги ҷонфизои наю савти «Ёр-ёр».
Гарчи баҳор буд.

Баски муҳити ман ба кафи сарнавишт буд,
Ҳар неку бад зи қисмату тақдир мерасид.
Аз куф-куфи дуои дамодам пайи даво
Чун сабзаи ҳазонзада рангам ҳамепарид.
Гарчи баҳор буд.

Сӯзу гудоз то ки шавад андаке хамӯш,
Мерехт ашк бар сари болини ман падар.
Дастам зи дасти марҳаму доруи бедаво
Мешуд ба сони кундаи дар об гашта тар.
Гарчи баҳор буд.

Дар тангнои узлату бечораву хамӯш,
Афтода дур аз назари гарми рӯзгор,
Боди ҳазон ба гулшани умрам ҳамевазид,
То нашкуфад шукуфаи умрам дар ин диёр.
Гарчи баҳор буд.

Дар осмони тираву пурхавфу пурхатар
Ногоҳ чун ситораи уммед шуд падид,
Як булачаб тасодуфӣ омад табиби рус,
Ин хушхабар ба кулбаи эҳзони мо расид.
Фасли баҳор буд.

Аммо падар мушаввашу дар изтироб буд,
Як сӯ балои ойину як сӯ ғами писар.
Гар оварад ба хонааш марди табибро,
Он гаҳ зи амри қисмати яздон кунад гузар.

Дар байни фикрҳои муҳолиф ба ҳамдигар
Мечуст дар кашокаши айём чораҳо.
Шуд борҳо дучор ба васвос, лек ақл
Будаш даруни зулмати асрор раҳнамо.

Чун нури барқ меҳри писар шуд варо ба сар,
Охир миёни пардаи шаб рафт бегумон.
То оварад ҳаками дилогоҳи раҳгузар,
Такдирро дигар бикунад аз қудуми он.
Фасли баҳор буд.

Омад ҳаким чораву тадбир кард пас
Дадам гирифт гуфт: «Хорошо!». Ба ёд монд.
Як умр ин калима чу рамзи начотбахш,
Дар қалби ман шарораи уммедҳо расонд.
Фасли баҳор буд.

Дар партави саҳарғаҳи фардои хештан
Гоҳе ба сар фитода, гаҳе хестам зи чо.
Чун оби ҷӯ дамидаму берун шудам зи ҷӯ,
Будам ба ҷустучӯи ҳамон дасти бериё.
Фасли баҳор буд.

Охир даруни оташу хун, чанги вопасин
Баҳри ҳаёти тозаву озодию виқор,
Дадам гирифт боз ҳамон дасти чорасоз,
Додам ҷаҳони тозаву сарсабзии баҳор.
Ин навбаҳор буд.

Аз кӯдакӣ ҳарорати дасти дили бузург
Дар ҳар нафас ба зиндагӣ эҳсос мекунам.
Ҳар як қадам, ки дар раҳи мақсуд мениҳам,
Бар ту зиёда ҳурмату ихлос мекунам.
Дар фасли навбаҳор.

Ҳар ҷо, ки дасти хеш ба дасти ту медиҳам,
Чун сими барқ дар танам меҳри ту медавад,
Пас он ҳарорати кафи эҷозкори ту
Дар қалби ман чу пораи хуршед мешавад.
Ҳангоми навбаҳор.

Ин буд он ҳикояти ин дасти сӯхта,
К-аз меҳр бо вафои дил эҷод кардаам,
Мебахшамаш ба дасти пурэхсони дӯстам,
Бо ёди дӯст хоҳири худ шод кардаам.
Дар фасли навбаҳор.

НАВРҮЗ

Рафта фасли даю баҳорон шуд,
Гавҳарафшон чу абри найсон шуд.

Рехт борону майсаҳо рӯид,
Обҳо рӯи сабза гелон шуд.

Гуфтам акнун дило, баҳор омад,
Вақти наззораи гулистон шуд.

Шабаҳи навҷавонии рафта
Дар намуди дигар намоён шуд.

Ёди маъвои кӯи ӯ кардам,
Сайди фикрам на ину на он шуд.

Дил гирифтори ишқи чонон гашт,
Аз ҳавову ҳавас гурезон шуд.

Барқи ишқ оташе ба чонам зад,
Сина дар шӯълааш дурахшон шуд.

То шабистони фикри кӯтоҳам
Равшан аз чилваи чарогон шуд.

Аз миёни саҳоби фикру хаёл
Чехраи навҷавонӣ хандон шуд.

Меҳри Наврӯз то тулӯъ намуд,
Фасли дай пушти парда пинҳон шуд.

БАҲОРУ ҶАВОНИ

Ҷавонии пур аз тараб –
Баҳори файзбори ман.
Чу оби чашмасорҳо
Зулолу беқарори ман.
Ғизолаи рамидаи
Ба дашту кӯҳсори ман.
Арӯси фасли солҳо
Биё, ту дар канори ман.

Биё, ки дил супорамат,
Чу ҷон азиз дорамат.

Биё, ки аз қудуми ту
Фирор барфбод кард.
Замин нафас гирифтаву
Зи умри рафта ёд кард.
Ҷавонии дуборааш
Зи нав фараҳ зиёд кард.
Ба тан либоси махмалин
Гирифту чехра шод кард.

Ҷавонии матини ман,
Баҳори нозанини ман.

Зи рангу бӯи оразат
Ҷакида шираи шубоб,
Табиату ҳаёт ҳам
Ҷунон гирифта обутоб;
Ки аз нигоҳи чилваҳо
Зи чашми хоб рафта хоб.
Ҳисоб на ҷавоние
Ки рафтааст беҳисоб.

Биё, ки аҳд бастамат,
Чу ишқ мепарастамат.

Чаро ки дар сиришти мо
Чавонии дубора нест?
Ба ҳеҷ боби зиндагӣ
Чаро, ки ин ибора нест.
Ба роҳи илми нав магар
Ягон илоҷи чора нест?

Бишав ба роҳи орзу
Чавониро ба ҷустуҷӯ!

Чаро, ки дасти одамӣ
Замонаро чавон кунад,
Баҳору сулҳ оварад,
Ба даҳр армуғон кунад,
Мутеи дасти хештан
Замину осмон кунад,
Хулоса ҳар чи хоҳад ӯ,
Илоҷи ину он кунад.

Ба ҷуз илоҷи кори худ,
Дубора навбаҳори худ.

Чавониё, ғаниматӣ,
Чу навбаҳор меравӣ,
Надида сер рӯи ту,
Чу нози ёр меравӣ.
Нагуфта рози дил даме,
Зи мо канор меравӣ.
Чаро зи ман ҷудо шуда,
Ту соявор меравӣ?

Ба роҳи туст чашм чор,
Биё, ту ҳамраҳи баҳор.

Ба кӯху дашт бингарам –
Ба ранги лола бинамат.
Ба рӯи маҳ назар кунам –
Ба гирди ҳола бинамат,
Ба чӯши чашмасорҳо,
Ба акси жола бинамат.
Миёни баҳру дачла ҳам
Ба рӯи мола бинамат,
Майи висол даркашам,
Чу дар пиёла бинамат.

Ба бахти ман ту чилвагар,
Ҳамеша бош дар назар!

МО МУШТОҶИ НАВРӢЗ

Гули бодом бӯи нози Наврӯз,
Гилеми сабза пойандози Наврӯз.
Ба роҳат абри найсон дур бипошад,
Ки тундар оварад овози Наврӯз.

Арӯси сол сархуш аз гулу мул,
Ниҳода қач кулаҳ аз барги сунбул,
Сабо аз ҷаъди зулфаш мушк безад,
Сарояд васфи ӯ шӯрида булбул.

Насимосо ба печу тоб ояд,
Магар ӯ аз раҳи Варзоб ояд?
Ҳама муштоқ бар дидори Наврӯз,
Мабодо, як шаби маҳтоб ояд.

Замин аз мақдамаш пурзебу фар шуд,
Шамимаш нақҳати боди сахар шуд,
Табассум мекунад Наврӯз имрӯз,
Ки фавҷи лола дар сахро бадар шуд.

Ҷавонӣ дар бағал дорад ҳамеша,
Чӣ сон авҷи амал дорад ҳамеша,
Агар соҳир набошад, аз чӣ Наврӯз,
Ҷавонӣ бебадал дорад ҳамеша?

Ба чашмаш ҷодуи устод дорад,
Ба рӯяш холи ҳуснобод дорад.
Дилошӯбу ҷаҳонорост Наврӯз,
Ки ӯ наққоши сеҳрҷод дорад.

Барад чун қаҳрабо зангор аз дил,
Кушояд чашмаи ашъор аз дил.
Бувад сарчашмаи илҳом Наврӯз,
Барорад ҳарфи оташбор аз дил.

Паём аз мавсими шодӣ гирифтам,
Гули сурӣ фиристодӣ, гирифтам.
Зи рухсори чаҳонтоби ту, Наврӯз,
Нахустин бўсае додӣ, гирифтам.

Биё Наврӯз, бар чонам асар кун,
Дарахти умри манро пурсамар кун,
Ба ман бинмой аёми чавонӣ,
Шарори синаамро бештар кун.

Агар як сол н-оӣ, даҳр пир аст,
Ба номат сад қасам, дунё қазир аст,
Машав ғамгин агар чашнат нагиранд,
Ки номат сархату туғрои шеър аст.

БАҲОРИ ОРЗУ

Васфи меҳнат хомаам дорад, тараб ёри ман аст,
Дар канори зиндагӣ ҳамрози ғамхори ман аст.

Аз дами ҷонбахши ӯ дорад баҳорам хуррамӣ,
Дар баҳори умр зиннатбахши гулзори ман аст.

Аз насими гулшани таҳқиқ ҷонам тоза аст,
Шукр гӯям, ғунчаҳо бишкуфта аз хори ман аст.

Андалеби хомаам бесавт дорад сад наво,
Ин тахайюр аз нигоҳи ҷашми дилдори ман аст.

Он чи дар гӯши муҳаббатпарварон хуш мерасад,
Андар ин даврон агар донанд, гуфтори ман аст.

Навпарастихо намеояд зи дастам, дӯстон,
Лек андар шеъри нав таъсири ашъори ман аст.

Дасту пое мезанам афтода дар баҳри арӯз,
То дури нав бар каф ояд, гарчи озори ман аст.

Шодам ин, ки тозагулҳои баҳори орзу
Ҳар яке бо ранги нав зеби чаманзори ман аст.

СУБҲИ БАҲОР

Чун чайби шаб зи панчаи хуршед медарид,
Машрик зи хоб хеста хамёза мекашид,
Охиста бод аз нафари субҳ мевазид,
Мешуд зи чилваҳои шафақ рангҳо падида.
Дар ҳусни навбаҳор.

Ҳастӣ ба расму сурати нав ранг мегирифт,
Бодаш зи чехра лаккаю ожанг мегирифт.
Оби зулол аз лаби ҷӯ занг мегирифт,
Мурғи саҳар ба авҷи нав оҳанг мегирифт.
Дар ҷӯши рӯзгор.

Тоби замин зи сабзаи навхез мефузуд,
Акси танаши зи пардаи зангор менамуд.
Аз чайби хеш тукмаи фирӯза мекушуд,
Ҳуши само ба ҳусни дилангез мерабуд.
Мӯъҷизкушо баҳор.

Наззораи ситораи рӯз аст бар замин,
Тобад ба ранги тоза ба чашмони дурбин,
Нақше зи ҳар канору нигоре зи ҳар камин,
Чин афканад ба лаҳзаи падруд бар чабин.
Аз дил занад шарор.

Хезад насиму бўса ситонад зи рӯи гул,
Ҳар ҷо бирезад аз нафаси хеш бўи гул.
Ҳаргиз зи бўса кам нашавад орзуи гул,
Чашми муроди меҳр бувад боз сӯи гул.
Дар мавсими баҳор.

Ин субҳдам, ки муждаи наврӯзиям расид,
Чун файзи навбаҳор дилафрӯзиям расид.
Айёми Боқии тарабомӯзиям расид,
Аз хирмани баҳори сухан рӯзиям расид.
Шукронаи баҳор!

БАҲОР

Сабзаи кӯҳу камар,
Хониши мурғи саҳар,
Муждарасонандаи
Фасли накӯи баҳор.

Ошиқи дилбохта
Сӯи чаман тохта,
Чида гули навбаҳор,
Тӯҳфа барад баҳри ёр.

Ғунчаи саҳни чаман
То бикушояд даҳан,
Нағма кунад то саҳар
Булбули шабзиндадор.

Дор чавони баҳуш,
Гуфтаи манро ба гӯш:
Лаззати дигар диҳад
Бӯсаи фасли баҳор.

БАҲОРИЯ

Дило, таронаҳо саро ба васфи мавсими баҳор,
Биёр соқиё қадах, навоз мутрибо дутор.

Нигар ба чашми ошиқӣ ба тарфи боғу бўстон,
Зи як тараф чамоли ёру як тараф хурӯши кор.

Нигар, табиати мутеъ ба зери ҳукми коргар
Кашида лавҳа-лавҳа зар ба кӯху дашти ин диёр.

Гирифта лола чомро зи сархушӣ ба тори сар,
Бунафша ракс кардаву сабо гирифтааст тор.

Дарахту сабзаи даман зи гул намуда пирахан,
Ба сад намуд дар чаман кашида қад зи ҳар канор.

Зи чашмаоби нукрагин, зи рӯи баҳру бар камин
Равад ба хизмати замин чу ошиқе ба назди ёр.

Суруди булбулон саҳар диҳад ба ҳар маҳал хабар,
Ба халқи шоди боҳунар, ки: ҳон, расид вақти кор!

Кашида саф зи марду зан барои равнақи Ватан,
Зи пахта мекунад чаман, равон ба сӯи киштзор.

Яке ба дасти оҳанин каланд мекунад замин,
Дигар ба қувваи машин дарида қалби кӯҳсор.

Гурӯҳ-гурӯҳ гулрухон ба чехраҳои арғувон,
Равон ба сӯи бўстон чу товусон ба сабззор.

Дило, саро чу ошиқон суруди мулки ҷовидон,
Ки гулшанест беҳазон, муаттар асту мушкбор!

БА ТУ

Ту медонӣ, ки умри одамӣ ҳам фаслҳо дорад,
Ки ҳар як рангу бӯе аз пайи нашъунамо дорад,
Чавонӣ чун баҳорон асту субҳи дилкушо дорад,
Гулу булбул, насиму займарон, барқу зиё дорад.

Агар огоҳ аз асрори эҷози баҳоронӣ,
Яқин дар ҷастухези навҷавонӣ дар наместонӣ.

Ба ҳар як нақши барги сабз маъное ниҳон бошад,
Сабақомӯз аз кайфияти фасли хазон бошад,
Чунин бошад мароми зиндагонӣ, то ҷаҳон бошад,
Чавонӣ бо ҳунар оғози умри ҷовидон бошад.

Ба ҳар шай боз бинмо чашми ибрат, розаш ифшо кун,
Далери ҷустуҷӯ мебошу ҳалли ҳар муаммо кун!

Ба тобистони умри хеш хуршеди мунаввар шав,
Ғаҳе сӯзу ғаҳе созу ба ҳастӣ файзгустар шав,
Зи авҷи безаволӣ аз саховат заррапарвар шав,
Ҳароратбахши дилҳо бошу бо дилҳо баробар шав.

Фурӯғи шамс дар айёми тобистон фаровон аст,
Аз ин рӯ обуботи зиндагӣ дар умри инсон аст.

Ба дастурхони пур аз нозу неъмат тирамоҳ ояд,
Сарафрозии ҳар нахл аз ҳамии шохи ӯ бояд,
Ба ҳар як мева рангу лаззати хуршед мешояд,
Табиат дар бисоташ ҳар чӣ дорад, ҷилва бинмояд.

Ту дар даври камолат ҳар қадар афзун самар бахшӣ,
Фараҳ бар толибони роҳи фардои башар бахшӣ.

Зимистон мазҳари сарсабзии фасли баҳорон аст,
Заминро роҳате аз гирудори рӯзгорон аст.
Ба ҳам пайваста дар бому дари ӯ барфу борон аст,
Қарори рубъи маскун дар ниҳоди беқаророн аст.

Сафедию сиёҳӣ бохабар аз ранги якдигар
Ту медонӣ, зананд аз якдигар гармову сармо сар.

Азизам, умр агар бо фаслҳо андоза бинмӯй,
Дари ҳар як ба рӯи худ зи илму фазл бикшӯй,
Ҷаҳонро ба хулқи нек афрӯзию ороӣ,
Бубинӣ умри боҳосияту рӯҳу тавоноӣ.

Агар хоҳӣ, ки фарзанди сазовори замон бошӣ,
Ба неруи хирад мушқилкушоӣ одамон бошӣ!

ШЕЪР

Эй нури чароғи маҳфилам, шеър,
Созандаи ҳалли мушкилам, шеър.

Ҳамрози қалам туй ҳамеша,
Воқиф туй аз ғами дилам, шеър.

Бар дидани ҳусни дилрабоят
Ҳар рӯзу шабона мойилам, шеър.

Наззораи гулшани латофат
Созам, ки ту будай дилам, шеър.

Дар олами орзую уммед
Ҳаст аз ту муроду ҳосилам, шеър.

ЛАФЗ

Маънист бурун зи қолаби лафз,
Резад шакару май аз лаби лафз.

Фаҳму сухану рамузи маънӣ
Чун рӯз намояд аз шаби лафз.

Чуз маънии дил намудам изҳор,
Бар халқ набуда матлаби лафз.

Аз баҳри шунидани суханҳо
Гардида дилам мухотаби лафз.

Хоҳам ҳама дам бувад дурахшон
Дар чархи назора кавкаби лафз.

Эй Боқии толиби маонӣ,
Чун тифл бихон зи мактаби лафз.

ДАВОМИ МО
Ба ёдбуди ҳазрати Ҳофиз

Аз ишқи поку хуни дилу рӯҳи пурчило
Дар маърази баҳори ҳаётам сириштаанд.
Қони сухан ба қолиби маънӣ гирифт чо,
Бар ман хати барот бузургон навиштаанд.

Дарёдилон ба боли ҳумоям нишондаанд,
Ман ишкро чу шамси чаҳонгир кардаам.
Дар роҳи рӯзгори навин чон фишондаанд,
Тақдирро чу қофия тағйир кардаам.

Аз санги хора лаъли нигин кардаам бурун,
Аз умқи баҳр дурру гуҳар баркашидаам.
Аз хусравон гузаштаву дар кӯҳи Бесутун
Эъҷози нақши тешаи Фарҳод дидаам.

Аз сад ҳазор садди Сикандар гузаштаам,
Анқосифат ҳидояти парвоз кардаам.
Дамсози ҳар қабилаю ҳар халқ гаштаам,
Ифшои розу ҳамдамӣ оғоз кардаам.

Ман худ сурӯши назмаму чӯшу хурӯши базм,
Қону чаҳони лафзаму оҳанги рӯзгор.
Авҷи барори азмаму тире камони разм,
Резад мудом аз нафасам нақҳати баҳор.

Чун субҳдам ба чилваю мазмуни худ навам,
Дар аҳди дил чавонаму фирӯзии ҳаёт.
Аз қон дамад ба вусъати офоқ партавам,
Ман Зӯҳраро ба рақс кашам аз сари субот.

Ҳамроҳи модарон сари гаҳвора аллагӯй
Будам барои роҳати фарзанд рӯзу шаб,
Қонам ба чисми одамӣ аз шавқи чустучӯй,
Одам бувад ҳамеша маро мабдаи насаб.

Мачмӯи ҳодисоти заминро ба обу ранг
Аз нав ба чашми оламиён чилвагар кунам,
То аз дили сухан ба таманно зудуда занг,
Ҳар шомро ба хуни чигар ман саҳар кунам.

Ҷадди ман аст холиқи ҳарфу нукоту зикр,
3-ин рӯ баландномии мардони кишварам.
Аз баҳру бар гузашта ба парвози боли фикр,
Аз мардуме ба мардуме овоза мебарам.

«Ҳаргиз намирад он, ки дилаш зинда шуд ба ишқ»,
Он шоире, ки дод ба ман олами бақо,
То чун шарора шеър дурахшанда шуд ба ишқ,
«Сабт аст бар ҷаридаи олам давоми мо!»

Ман шеъри шоирам,
Шаҳбози моҳирам.

ШУКРОНАИ ДУХТАРОН

Дӯстон хандида мегӯянд: Боқӣ беҳунар,
Хонаашро лаб ба лаб пур карда аз духтар ачаб,
Мешавад аз қоқи нав дар хонаи Боқӣ писар,
Ҳазлу шӯхӣ карда мегӯянд: Боқӣ ин чӣ гап?

Хонаатро зебу оро деху худ парво макун,
Бар насиҳатҳои ёронат ҳамеша гӯш дор.
Ғам махӯр з-ин гуфтаҳову хеш зиқ асло макун,
Чун писар оянд домодони беминнат қатор.

Валяҷон, парвози ту з-ин таънаҳо кардам раҳо,
Сарбаландам ман кунун дар байни ёру дӯстон.
Гашт з-ин эъҷоз чашми баъзеҳо чун мош во,
Кош ҳам бисёртар бошанд ин сон духтарон.

БАҲОРИ УМР

*Ёд дорам, ки вақти зодани ту
Ҳама хандон буданду ту гирён.
Ончунон зӣ, ки баъди мурдани ту
Ҳама гирён шаванду ту хандон.
Саъдии Шерозӣ*

Хонандаи азиз, каме гӯш деҳ ба ман,
Гӯям ба ту ҳикояти машҳури Шаркро.
Бар аҳли фаҳму дониши чӯяндағони фан
Ин ҳикмат аст чун дури шаҳвор пурбаҳо.

Афсӯс, не ҳама ба ҷаҳонанд родмард,
Дуну ҳаромзодаву номард низ ҳаст.
Дар ҷашми зиндагӣ бинишинанд мисли гард,
Донистаанд маънии умр аз ҳӯру нишаст.

Онҳо кучою одамию қадри он кучо?
Он шаклҳои бедилу беҳис чу автомат.
Танҳо ғизои меъда бувад баҳрашон ғизо,
Дигар на панду ҳикмату не лутфу марҳамат!

Ҳастанд боз зумраи дигар, ки корашон
Набват ба ҷуз разолату игвою шӯру шар.
Хоҳанд, то ба фитнаю ошӯб дар ҷаҳон
Оранд сад ҷафову бало бар сари башар.

Номи накӯ кучою чунин нокасон кучо!
Ин зумра душманони ҳаётанд, бегумон!
Нафъи Ватан кучою ғами одамон кучо!
Хуллас, ки дар ҷаҳон худи марганд ин касон.

Хонандаи азиз, фақат аз барои ту
Ин панду ибратест, бигӯям, ба ёд дор.
Мову ту ҳам кунем чунин бахт орзу,
Шояд, ки номи нек бимонад ба рӯзгор.

Аз назди як мазор яке буда даргузар,
Се қабр дидаасту бар онҳо навиштаанд:
Шаш сол – умри як ва дуҷум – ҳашт, даҳ – дигар,
Гуфт: ин чӣ умр бошад, к-ин сон гузаштаанд?

Не! Ин тилисми ҳайрату ё сирри дигар аст,
Тифлона синну солу вале қабрҳо калон,
Дар кашфи ин тилисми аҷоиб ниҳода даст,
Коре кунам, ки сеҳр бигардад ба ман аён.

Дар фикру дар ҳаёл фуру рафт раҳгузар,
Аз як тараф баланд шуд овоз ногаҳон:
«Донам, ки аз чӣ гашта ту дар фикр ғутовар,
Ҳуш дор, то кунам ба ту ин розро баён!

Инҳо, ки хуфтаанд таҳи хоки ин мазор,
Умри дароз дидаву бигашта аз ҷаҳон.
Лек аз ҳисоби умр гирифтанд дар шумор
Он солҳо, ки гашта ба мардум мададрасон».

Он марди раҳгузар чу шуд аз роз бохабар,
Як бор аз замир баровард ин садо:
«Бар рӯи қабри ман бинависанд мухтасар:
Эй вой аз ин, ки ҳеч надид умру шуд фано!»

Ин нақл ибратаест ба ҳар фарди некном,
Маънош ҳаст қимату афзун зи як китоб.
Хонандаи азиз, ба ёд ор бардавом,
Умри азизи хеш макун сарф беҳисоб.

Умре, ки сарфи хизмати мардум намешавад,
Бе нафъ мисли дуди хазон меравад ба бод.
Ҷони азиз, кӯш ту, то ҷон ба тан бувад,
То некном бошию монӣ абад ба ёд!

Шояд ниҳоли мақсади ман дар баҳори умр
Дар боғи халқ гул кунаду бору бар диҳад.
Бинам ба рӯзгор аз ин ифтихори умр,
Дар зиндагӣ ба халқ самар бештар диҳад!

ЧӢ ГӢЯМ?

Пурсад агар касе
Дар бораи сухан,
ГӢям ба ӯ чунин,—
Ӯ ҳаст чони ман.

ГӢям, ки духтаре
Чун сими беғаш аст,
Аз шӯълаи рухаш
Дилҳо дар оташ аст.

ГӢям ба рӯи ӯ
Н-афкандаам назар,
Парвонасо варо
Кай гашта гирди сар?

Ман дӯст дорамаш
Монанди қон ба қон,
Не чашми ӯ ҳумор,
Не ҳоли ӯ аён.

Гар рухсатам диҳад,
ГӢям чунин сухан,
Гардидаам ман ӯ,
Ӯ гаштааст ман.

З-он дам, ки ишқи ту
Дар сина парварам,
Меҳостам шавӣ
Келин ба модарам.

Ой ба ҳонаам
Бо шодию сурур,
Пошӣ ба манзилам
Аз чашмхот нур.

Пурсанд, дилбаро,
ГӢям чӣ дар ҷавоб?
Ё ин ки ишқи мо
Афсонаасту хоб?

СУРУДИ МАН

Сурудам – шоҳиди меҳру вафову аҳду паймонам,
Хушоҳангу фараҳбахш аст – меғӯянд ёронам.
На ҳар як сатри ашъорам фурузон з-оташи илҳом,
На ҳар як шеъри ман гашта суруд аз баҳри хосу ом!
Вале наҷме, ки булбул месарояд зери нури он,
Дилу табъи маро ҳам гоҳе-гоҳе мекунад рахшон.
Ҳар он чизе ки андар роҳи мақсудам дучор ояд,
Кунам васфаш, аз он шеърам равон чун чашмасор ояд.
Садои аҳли меҳнат дар сурудам мешавад такрор,
Садои кӯдакони даври фирӯзу навозишкор.
Ба оҳанги сурудам мешавад пайваста ҳамовоз
Садои дастгоҳи коргар бо мардуми колхоз.
Саёҳат мекунам чун мулки худро бо дили пурҷӯш,
Зи ҳар сӯ сӯзу овози сурудам мерасад бар гӯш.
Баробар бо ҳаёти халқи пуришонам қадам монам,
Чу фарзанди садоқатманди ӯ бо аҳду паймонам.
Бувад то чон ба тан, бо аҳли меҳнат ҳамсафар ҳастам,
Ситода дар сафи аввал, қалам бигрифта дар дастам...
Баногоҳе шунидам як суруди дилкашу фораи,
Ки меомад зи байни кӯҳсору водии хуррам.
Суханҳои суруди хешро бишнохтам дарҳол,
Кабӯтарворашон сар дода будам баҳри истиқбол.
Бигӯ бар ман, аё хонандаи саҳрои колхозӣ,
Писандат шуд магар, меҳонӣ онро бо хушовозӣ?
Ҷавобам дод: «Ҳар як сатри ту бо маънии мавзун
Қарору сабр бурду қард дилро ин қадар афсун!
Бихондам аз сурудат васфи қори қаҳрамононро,
Бихондам аз сурудат васфи ишқи навҷавононро.
Сурудатро ба саҳроҳо бихондему ҳунар қардем,
Зи пахта ҳосили аъло гирифта, мо зафар қардем!»
Баногоҳе чу бишнидам суруди хеш, шуд пайдо
Ба ман фикре, ки ҷои шоир аст албатта, дар ин ҷо.
Равонам бо ҳаёт, аммо сурудам пештар гардад,
Умедам ин ки бо халқам ҳамеша ҳамсафар гардад.

ДАР БАҒАЛ ДОРАМ

Амиқандешаам, з-он гавҳару кон дар бағал дорам,
Муҳаббатпешаам, лаъли Бадахшон дар бағал дорам.

Зи қайди ғайр озодам, зи ёди дӯст дилшодам,
Дили ошуфтае аз ишқу чонон дар бағал дорам.

Ситоиш мекунам дилҳои ноорому бегашро,
Аз ин рӯ чашмаҳои меҳри ёрон дар бағал дорам.

Муҳити ишқро аз синасофиҳо садаф гаштам,
Дури рахшандаи завқи дилу чон дар бағал дорам.

Машоми дӯст то бошад муаттар чун сахаргоҳон,
Гулистонам, насими навбахорон дар бағал дорам.

Дури макнуни асрор аст андар синаам маҳзан,
Дили ганчинаи ашъору ирфон дар бағал дорам.

Баҳорон чилварези ранг мебошад ҳаёли ман,
Ки аз ҳар сӯ навои андалебон дар бағал дорам.

Нигористони шеърар, гулшани эҷоди маънияи,
Баҳористони шавқам, сад дабистон дар бағал дорам.

Фурӯғи анчуманорои ёрон будаам умре,
Агар донанд, ман шамъи шабистон дар бағал дорам.

ПАЙМОН КАРДААМ

Баҳри хифзат, дилбаро, ман аҳду паймон кардаам,
Истилогарро аз ин кишвар гурезон кардаам.

Аз ҳамон рӯзе, ки фармонат гирифтам, то кунун
Даста-даста хасмро мачрӯху бечон кардаам.

Дар дабистони муҳаббат хондаам дарси вафо,
Ишқи покатро чу дил дар сина пинҳон кардаам.

Кай диҳам бар душманонат фурсат андар корзор,
Хуни онҳоро, ки ман чорӣ ба майдон кардаам.

Содикам дар ваъда, то чон дар бадан бошад маро,
Чону танро ман фидои роҳи чонон кардаам.

Гар шавам қурбон бароят, ин шараф бошад маро,
То бидонад ҳар касе ичрои паймон кардаам.

ДУШАНБЕ

Чӣ хушо, ки гулшани мо на хазон, на хор дорад,
Чаманест сабзу хуррам, ҳама дам баҳор дорад.

Зи насими форамаш дил ба даруни сина рақсон,
Ба канори шаҳру саҳро гулу гулӯзор дорад.

Зи чамоли гулрухонаш маҳи нав кашад хиҷолат,
Зи камоли офаринаш Ватан ифтихор дорад.

Дами субҳ муждаи нав ба ту ҳар нафас расонад,
Гаҳе аз зафар бихонад, гаҳе машқи тор дорад.

Чӣ аҷаб дарахтҳояш, гули нури байни баргон,
Ба сари бутони тоҷик чу гуҳар нисор дорад.

На садои сӯзу булбул зи фироқи орази гул,
Бирасонад ӯ ба шодӣ, ки зи ғусса ор дорад.

СУЛҲ

Хонаи уммеди дунё кишварам,
Кишвари пахновару бахтоварам,
3-ин саодат сар ба гардунҳо барам,
Ҳофизи озодии баҳру барам.

Месароям сулҳро дар сози сулҳ,
То шавад дунё пур аз овози сулҳ.

Сулҳ чун хуршеди тобон ҳар сахар,
Мешавад аз кишвари ман чилвагар,
Ҷумла олабро диҳад ӯ зебу фар,
Нур пошад бар сари навъи башар.

Месароям сулҳро дар сози сулҳ,
То шавад дунё пур аз овози сулҳ.

Баҳри олам сулҳ даркор аст, сулҳ,
Насли одамро ниғаҳдор аст сулҳ.
Чун шифои ҷони бемор аст сулҳ,
Модаронро баҳти бедор аст сулҳ.

Месароям сулҳро дар сози сулҳ,
То шавад дунё пур аз овози сулҳ.

САЙҚАЛИ ЗИНДАГОНИ

Бахти дунёст сулҳу амонӣ,
Кори халқ аст сулҳи ҷаҳонӣ.
Сулҳ чун сайқали зиндагонӣ,
Файз бахшад ба умри ҷавонӣ.

Сулҳ хушбахтии ҳар нажод аст,
Сулҳ сарпанҷаи иттиҳод аст.

Сулҳи пуриқтидору дилафрӯз,
Ҳамчу хуршеди зулматсаросӯз,
Оламеро фаро гирад имрӯз,
То шавад рӯзи ҳар халқ фирӯз.

Сулҳ хушбахтии ҳар нажод аст,
Сулҳ сарпанҷаи иттиҳод аст.

Сулҳ ободии хонадон аст,
Сулҳ озодии одамон аст,
Сулҳ шодобии бӯстон аст,
Сулҳ сарсабзии ҷовидон аст.

Сулҳ хушбахтии ҳар нажод аст,
Сулҳ сарпанҷаи иттиҳод аст.

РАФИҚ

Насими субҳи баҳор аз дили бузурги Ватан,
Расонд мужда ба ман ҳамчу қосиди мумтоз,
Зи шавқ нағмасаро шуд чу булбулон дили ман,
Ба тори мутриби моҳир бигашт ҳамовоз.

Хушо, ки табъи ҷавонӣ аз ин хабар шуд шод,
Қалам гирифта намудам суруру меҳр баён:
Рафиқи мӯҳтарамам, ин шараф муборак бод,
Кушодӣ аз асарат боби нав ба Ҳиндустон!

ИСТЕЪДОДИ ХАЛҚ

Чун баҳорон гулфишон шуд боғи истеъдоди халқ,
Сад чаман болид аз ин санъати озоди халқ.
Бишнавед, эй дӯстон, савту суруди халқро,
Аз дилу ҷон офарин хонем бар эҷоди халқ.

ЭЪЧОЗ

Оташ забона мезанад аз баҳри сӯхтор,
То ки ба ҳар кучо бирасад, сӯзаду равад,
Хокистар аст ҳосили он шишта чун ғубор,
Дар лаҳзае зи мадди назар дур мешавад.

Эъчозро бубин, ки шарарҳои озарӣ
Афрӯхтанд дар дили мо шӯълаҳо зиёд.
Шуд ҳосилаш рафокату меҳру бародарӣ,
Дар лавҳи дил чу нақш бимонад, абад ба ёд!

ХЕШОВАНДОН

Фарқи ҳама мардумони дигар осон,
Лекин шуда мо ба ҳам чунон ҳам наздик,
Бинанда чунин савол орад ба миён:
– Эй чӯра, бигӯ, ту ўзбакӣ ё тоҷик?

ГУЛБАҲОР

Чун ба тарфи гулшани кӯят гузар дорад баҳор,
Ҳамчу шабнам дар ҳавоят дур (р) ба сар дорад баҳор.

Ҳар баҳореро гулистон, ҳар гулеро булбуле,
Аз ҷамолат дам ба дам ранги дигар дорад баҳор.

Гар баҳор аз соғари ҳуснат нанӯшидаст май,
Аз ҷӣ рӯ паймонаи пур аз шакар дорад баҳор!

Дар баҳорон оварад аз бӯи гулзорат сабо,
З-он ҳавои шавқу гулҳоят ба сар дорад баҳор.

Лутфат аз ҷони назокат рехта дар коми ӯ,
Сад ҷаманзори латофат ҷилвагар дорад баҳор.

Гар гирифтори ҷамолат нест, ҳикмат чист, бас
Зардии рухсори гул чун оби зар дорад баҳор.

Онҷунон аз файзи ин даврон тароват ёфтӣ,
К-аз тамошои ҷамолат баҳра бардорад баҳор.

ГУЛШАНИ БАХТ

Омад ба гулшани бахт фасли баҳор, бишнав!
Овози кабкҳоро аз кӯҳсор бишнав!
Ҳар дам садои мурғон аз шохсор бишнав!
Аз боғу роғу саҳро савти ҳазор бишнав!
Чӯшу хурӯши меҳнат аз ҳар канор бишнав!

Гулҳо кашида қомат дар саҳни боғу бўстон,
Аз шӯхии сабо, бин, гулгунча гашта хандон,
Шабнам ба чашми наргис чун кавкаби дурахшон,
Сархуш ба боғ сунбул, булбул шуда ғазалхон,
Яксар суруди шодӣ бо авчи кор бишнав!

Ҳар субҳ лавҳаи нав дар зиндагӣ кушояд,
Файзу таровати нав бар чашми кас намояд,
Сад нашъаву латофат дар ҳар чаман фазояд,
Шоир ба меҳрубонӣ оҳанги нав сарояд,
Овози мутрибонро бо чангу тор бишнав!

Ҳар лаҳза боди фораи аз рӯи майса бўяд,
Оби зулол нозук руҳсори сабза шӯяд,
Бо ранги тозаву тар гул дар чаман бирӯяд,
Дил баҳри ишқи дилбар тавсифи тоза чӯяд,
Оҳанги шавқу шодӣ аз рӯзгор бишнав!

Бингар, табиат имрӯз аз баҳри халқи озод
Фарҳатфизову зебо бинмуда мулки обод,
Идона зиндагонӣ дорем бо дили шод,
Мо шоирем баҳрат, халқи азизу устод,
Ҳарфе ту аз дили мо бо ифтихор бишнав!

Дар кишвари адолат набвад баҳори фанӣ,
Сарсабзу гулфишон аст гулбоғи зиндагонӣ,
Эй навбаҳори баҳтам, нозам, ки беҳазонӣ,
Боқӣ кунад тараннум бо шавқу меҳрубонӣ,
Ин шеърӣ шоиратро, эй бахтёр, бишнав!

ҲОСИЛИ УМР

Баҳори шӯхшанги ман,
Арӯси нозпарварам,
Маранҷ, гар ба мӯи ту
Дубора даст мебарам,
Чаро ки дер омадӣ,
Парӣ ту зуд аз барам?
Ҳумои орзуи ман,
Ниҳам ба сояат сарам.

Нишин каме, ғаниматӣ,
Ба мисли умр қиматӣ.

Ба роҳи ту ҳамеша ман
Ба чашми чор мешавам.
Чу рамзи ошиқӣ туро
Ман интизор мешавам.
Фидои беқарорият,
Ки беқарор мешавам,
Канор нокушодаву
Зи ту канор мешавам.

Зи ман рамида меравӣ,
Куҷо дамида меравӣ?

Замин ба пешвози ту
Зи шавқ чома медарад,
Садои омад-омадат
Чу барқ раъд мебарад.

Зи партгоҳи теппаҳо
Шалола тунд мепарад,
Барои пойбӯси ту
Ғизола сабза мечарад.
Баҳори ҳусну рангу бӯ,
Баҳори шавқу орзӯ.

Надида сер рӯи ту,
Куҷо шитоб мекунӣ?
Ва ё пайи висоли худ
Маро хитоб мекунӣ?
Магар ба умри бурдаат
Ягон ҳисоб мекунӣ?
Ва ё чу зиндагӣ ба ман
Ато шубоб мекунӣ?

Дубораам ҷавонӣ деҳ,
Суботи зиндагонӣ деҳ!

Чунон ба макру ҳилаҳо
Ба чашми ман намудай.
Назар фиреб додаву
Ҷавониям рабудай.
Даре зи сеҳру соҳирӣ
Ба рӯи ман кушудай.
Ту аз ҳисоби умри ман
Ҷавон ҳамеша будай.

Ҷавониро ту мазҳарӣ,
Зи шавқ баҳра мебарӣ.

Магар ниҳон зи худ шудӣ,
Куҷост нақши пой ту?
Куҷо шудӣ? Куҷо равам
Ба ҷустуҷӯи ҷои ту?
Ки то дубора бинаму
Бипурсам аз вафои ту,
Вафо бубин, ки додаам
Ҷавониям барои ту.

Ту ҳам ба ман вафо бикун,
Дили маро ризо бикун.

Їавонӣ додаам, ки ту
Їавони ӯовидон шудӣ.
Миёни гулпарастҳо,
Ба шӯҳра достон шудӣ.
Ту ҳусни зебу зиннатӣ,
Замину осмон шудӣ.
Їаҳони пири хастаро,
Ба ман ту рӯҳу ӯон шудӣ.

Шудӣ ӯунин зи дасти ман,
Зи рӯҳи бешикасти ман.

Нагуфта кӯҳу зову ӯар,
Равон шудам ба роҳи ту,
Їудо нагашта як нафас
Нигоҳам аз нигоҳи ту.
Шудам ҳамеша ҳамраҳат
Ба базми боргоҳи ту.
Сурудаам таронаҳо
Ба васфи меҳру моҳи ту.

Ки ҳусни ту расо шавад,
Ба умр муттако шавад.

Ҳасад намебарам дигар
Ба дашту марғзорҳо,
Ба боғу роғу барзану
Ба ӯӯши чашмасорҳо,
Ба частухези ӯӯйҳо,
Ба мавҷи обшорҳо,
Ба афту хези гулруҳон,
Миёни лолазорҳо.

Їу умр беҳаял гузашт,
Дареғ, бебадал гузашт.

Ҳасад намебарам дигар,
Ки мисли ту чавон шавам,
Дурӯза умр дидаву
Ба панҷаи хазон шавам,
Тамоми сол бедарак
Миёни дӯстон шавам.
На ҳамқадам ба зиндагӣ,
На ҳамдами замон шавам.

Ман аз ту бовафотарам,
Ман аз ту бобақотарам.

Умедам ин ки омадӣ,
Бикун ба кулбаам гузар.
Ба чашмаҳои пурфанат
Ба рӯи ман даме нигар,
Баҳори зиндагониям
Бидеҳ ту чилва дар назар,
Ки дода ё надодааст
Дарахти умри ман самар?

Маро зи ёди худ мабар!
Набошадам талаб дигар...

ИН САҲАР

Рехт бар сар дурру гавҳар абри найсон ин саҳар,
Шаҳрро дар ханда дидам баъди борон ин саҳар.
Аз дару девору боғу кӯчаҳои сабзпӯш
жилвагар шуд дар назар рӯи баҳорон ин саҳар.
Кӯҳсори тоҷикон дорад намуди дилкаше,
Абр бар сар, ганҷ дар бар, гул ба домон ин саҳар.
Аз насими кӯҳсорон шаҳр мегирад нафас,
Медамад рӯҳи наве дар ҷисми инсон ин саҳар.
Баски маҳ шабзиндадорӣ дошт мисли ошиқон,
Дар уфӯқ мегашт гаҳ пайдову пинҳон ин саҳар.
Об чун симоб бо сад печутоб аз тарфи кӯҳ,
жониби саҳро равон бар пахтазорон ин саҳар.
Рамзи сулҳу дӯстӣ – фавҷи кабутарҳо нигар,
Дар симои лочувардӣ болафшон ин саҳар.
Модари мушфиқ руҳи фарзанди навзодаш бидид,
Бо навозиш бӯсаҳо бигрифт чандон ин саҳар.
Дилбару дилдодаро дидам, ки бо фармони ишқ
жовидон бастанд бо ҳам аҳду паймон ин саҳар.
Мерасад аз дарраи Варзоб ҳар соат ба гӯш
Шӯҳу форама қаҳ-қаҳи кабки хиромон ин саҳар.
– «Муждаовар турнаҳо аз ҳосили аъло мудом» –
Гуфт инро шод гашта марди деҳқон ин саҳар.
Аз пайи иҷрои кори нақшаҳои соли нав
Одамон бар коргоҳи худ шитобон ин саҳар.
Баҳри касби илму асбоби ҳунараму омӯхтан
Сӯи донишгаҳ равон хайли ҷавонон ин саҳар.
Духтари тоҷик сарафроз дар оғӯши бахт,
Бо дили пур аз фараҳ бошад ғазалхон ин саҳар.
Нав ба нав зебо биноҳо, кӯчаҳо, саҳни ҷаман
Зебу зинаат ёфта чун наварӯсон ин саҳар.
Бар сари шаҳри азизам аз ҳавои беғубор
Пуртароват ғайз меборад фаровон ин саҳар.
Боқӣ андар васфи ин субҳи дилоро шеър гуфт,
Дод онро бар ҳавои бастакорон ин саҳар.

ИСТИҚБОЛ

Мо, ки дар пешинзамон рӯзи сиёҳе доштем,
Сар ба сар дар зиндагӣ ҳоли табоҳе доштем.

Ҳастии одам ба меҳри поки мо пайваста буд,
Лек пеши кас гуноҳ аз бегуноҳӣ доштем.

Баҳри мо умре миёни рӯзу шаб фарқе набуд,
Дар ҳарими сояи матлаб паноҳе доштем.

Шояд аз авчи таманно начми иқболе дамид,
Асрҳо бар чониби гардун нигоҳе доштем.

Наслҳо мепарваридем аз раҳи сидку вафо,
Баҳри истиқболи фардо азми роҳе доштем.

ОФТОБПАРАСТ

Ҳаргиз аз сел офтобпараст
Дар ягон ҷо намешавад пинҳон:
Лойи часпак ду пой ӯро баст,
Об байни қаторҳо тозон.

Каллазард асту доғи кунчиддор,
Саллазард асту гул ба сар дорад.
Наравад ҳеҷ ҷо зи рӯи қатор,
Ки ба вай раъду барқ мефорад.

ФАСЛИ ИБРАТ

Камоли фаслҳои сол фасли тирамоҳон аст,
Замин зархезу шахдомез аз бозуи деҳқон аст.
Ба ҳар як хонадон пурнозу неъмат хони алвон аст,
Танинандоз ҳар ҷо тӯю сури наварӯсон аст.

Агарчи боғ ҳангоми баҳорон муғча бикшояд,
Вале дар обутоби тирамаҳ сархам ба бор ояд.

Азизам, тирамоҳ аз мазраи деҳқон гузар бинмо,
Баҳурмат ҳосили сарпанҷаи ўро назар бинмо.
Ҳамеша аз гузашти умри беҳосил ҳазар бинмо,
Баҳиммат хокро аз баҳри ёрон дурчи зар бинмо.

Магар ин фасл Қорун аст, мўъҷиз раҳнамун дорад?
Ба ин як умри кўтаҳ сарвати аз ҳад фузун дорад?

Дило, аз ҳар гиёҳи тирамоҳон дарси ибрат гир,
Ҳазонаш ҳам муаммоест, дорад як ҷаҳон таъбир,
Надорад умри бемаҳсул ҳаргиз аввалу охир,
Бичидӣ аз баҳори пурсаховат чораву тадбир.

Ки ҳатто дар ҷавонӣ чун ниҳоли босамар бошӣ,
Ҳамеша чун дарахти зиндагӣ пуршоҳу бар бошӣ.

Ҳамон фасле, ки деҳқон мешавад аз ранҷи худ розӣ,
Фаровонии ганҷаш дида месозад сарафрозӣ,
На танҳо шўҳрати шеърӣ баланд аз нуктапардозӣ,
Ба ҳар як қору ҳар як касб лозим ишқу ҷонбозӣ.

Тамоми ранҷу ганҷи марди деҳқон поси хотир кун,
Саховатмандии ин фаслро бар ҳеш зоҳир кун.

ТАРАННУМ КУН, ДИЛО!

Тараннум кун, дило, аз шавқ васфи Тоҷикистонро,
Зафарҳои ба олам гулгулафкан пахтакоронро.
Ба ҷо оварда дар назди Ватан ҳар аҳду паймонро,
Шукӯҳи меҳнати шоистаи ҳар марди майдонро.

Сарафрозона гӯям: Тоҷикистонам, ҳалолат бод,
Ки дар рӯёндани ҳосил шудӣ соҳибхунара устод!

Зи меҳнат сарбаландӣ байни ёрон зебу фар бошад,
Ба ғайратҳо гузаштан дар сафи аввал хунара бошад,
Вафо бар аҳд кардан ҳосаи ҳар номвар бошад,
Ба дасти фотеҳон байроқи нусрат чилвағар бошад.

Сарафрозона гӯям: Тоҷикистонам, ҳалолат бод,
Ки дар рӯёндани ҳосил шудӣ соҳибхунара устод!

Диёрам, месароям васфи халқи номдоратро,
Зи меҳнат гашта кони пахта ҳоки зарнисоратро,
Ҷавонмардони Вахшу Ленинободу Ҳисоратро,
Ба дунё карда боло обрӯю эътиборатро.

Сарафрозона гӯям: Тоҷикистонам, ҳалолат бод,
Ки дар рӯёндани ҳосил шудӣ соҳибхунара устод!

Бинозад ҳар касе, гӯяд плони пахта иҷро шуд,
Ба ҳар як хонадон 3-ин хушхабар шодӣ дуболо шуд,
Суруди ҳофизон имрӯз ҳам хурсандиафзо шуд,
Шунав, эй марди майдон, навбати Қумрию Барно шуд.

Сарафрозона гӯям: Тоҷикистонам, ҳалолат бод,
Ки дар рӯёндани ҳосил шудӣ соҳибхунара устод!

ТАБРИКИ ЁРОН

Дар чашни мо аз ҳар тараф имрӯз ёрон омада,
Чун нури чашму тоҷи сар дар рӯзгорон омада.

Шуд аз қудуми дӯстон пурзебу фар ҳар хонадон,
Хурсандиву тобу тавон бар пахтакорон омада.

Ёрони боаҳду вафо, ҳуш аз шумо дилҳои мо,
Аз шавқатон савту садо бар кӯҳсорон омада.

Дар чашни истиқлоли мо, иқболу истиқболи мо,
Бар халқи фаррухфоли мо табрики ёрон омада.

Дар водии гулпӯши мо, саҳрои зароғӯши мо,
Ҳар дам ба гӯши ҳуши мо сози ҳазорон омада.

Бо ҳам сарафрозӣ кунем, он гаҳ ҳушовозӣ кунем,
Ҳам шодию бозӣ кунем, овозадорон омада.

БАХТИЁРАМ КАРДАӢ

Духтари точик, ба сӯзи ишқ ёрам кардаӢ,
Пурҳарорат офтоби рӯзгорам кардаӢ.

Хусни ту бо кори ту пайваст, зеботар шудӢ,
Мисли мавчи рӯи дунё бекарорам кардаӢ.

Зиндагӣ аз кору хуснат ёфта ин обутоб,
Пур зи сарват, нозанин, чоно, диёрам кардаӢ.

Бахт шуд аз меҳнатат монанди тиллои сафед,
Дар сари тасвири корат номдорам кардаӢ.

Мечакад аз ҳар варақ зебоии рӯят арақ,
Гӯиё дурр аз сари шафқат нисорам кардаӢ.

Пеш рафт овозаи кори ту гар аз шеъри ман,
Лек, чонам, дар ҷаҳон овозадорам кардаӢ.

Резад аз даҳ панҷаат дар арсаи меҳнат ҳунар,
Бо ҳунар дар роҳи меҳнат раҳсипорам кардаӢ.

Кӯҳҳои саркаши моро назебад сархамӣ,
З-ин сабаб ҳам сарфарозу бовиқорам кардаӢ.

Даъватам кардӣ, биё ҳамроҳи ман дар пахтазор,
Байни ёрон ин қадар боътиборам кардаӢ.

Кош, ҳамроҳи ту Боқӣ пахта чинад умрбод,
Умрҳо гӯяд, ки дилбар, бахтиёрам кардаӢ!

ГУЛ

Гуле, ки дар сари минбар ба дасти ман додӣ,
Сарои анчуман аз бўи ӯ муаттар шуд,
Ниҳода реша ба дил то абад ту дар ёдӣ,
Гуле, ки ошиқи печони ҳар ду кишвар шуд.

Гуле, ки дар назарам ҳар саҳар чу ғунчаи тар,
Ба рангу бўи тару тоза чеҳра бикшояд,
Ба умри хеш надидам гуле аз он хуштар,
Чаро, ки з-ӯ ба табассум рухи ту бинмояд.

Гуле, ки аз ниғаҳаш хонаам мунаввар шуд,
Ба завқи хандаву лабханди кӯдакон печид,
Ба ҷилва дар ниғаҳам чун рухи Санавбар шуд,
Чу меҳри беғаму софе ба рӯҳу чон печид.

Гуле ки ранг зи гулзори анчуман чида,
Ба мавҷи оташи меҳрат шудааст дар табу тоб,
Гуле ки маҷмари илҳоми банда гардида,
Ба ёди субҳ зи чашмам рабуда нашъаи хоб.

Гуле, ки ҳар варақаш нонавишта як шеър аст,
Ба сеҳри табъ дар он бастаи зи нақшу нигор,
Ба лутфу ҷӯши назокат бурун зи таҳрир аст,
Надида чашми касе то кунун гули беҳор.

Гулест, олиҳаи назм карда тақдирам,
Ҳамеша сархати шеъру сари сабад бошад,
Зи хоки ман бидамад, бишкуфад пас аз маргам,
Ба рӯи турбати ман меҳри дӯстӣ пошад.

ВАРЗОБИ МАН

Варзоби ман шавшӯ макун,
Ин кадр ҳою хӯ макун,
Як-ду сухан мепурсамат,
Ҳушат ба дигар сӯ макун.

Қанду асал Варзоби ман,
Доим ба печутоби ман,
Шаб нола кардӣ то сахар,
Аз дида бурдӣ хоби ман.

Аз чӣ ба сар раҳ меравӣ,
Ночову бе чо медавӣ,
Бозингарӣ феъли худат,
Баҳри чӣ нолон мешавӣ?

Гаҳ мавҷро фориш диҳӣ,
Гаҳ бар асаб хориш диҳӣ,
Гаҳ мезанӣ сар бар камар
Гаҳ мавҷро бориш диҳӣ.

Омӯхтӣ варзишгарӣ,
Гоҳе ба по, гаҳ бар сарӣ,
Мастона мемонӣ қадам,
На ғор гуфта, не ҷарӣ.

Аз ҷар паридӣ дӣ ба шаст,
Кардам гумон поят шикаст,
Часпидӣ бар санги калон,
Ғелиду бар рӯят нишаст.

Эй пираки кӯдакнамо,
Ақлат канӣ, ҳушат кучо?
Умри дарозе дидаӣ,
Сад бор хӯрда пеши по.

Бечо диламро ғаш макун,
Бисёр ҳам ғаш-ғаш макун.
Болову поён меҷаҳӣ,
Пирӣ магар, ҳаш-ҳаш макун.

Борон шавад фасли баҳор,
Бар сел гардида савор,
Ғавғо кунӣ, ғорат кунӣ,
На хеш гуфта не табор.

Нон мебарӣ, нон медиҳӣ,
Ҷон мебарӣ, ҷон медиҳӣ,
Гоҳе ту оташ мекушӣ,
Гоҳе чароғон медиҳӣ.

Пирӣ, ҷавонмардӣ кунӣ,
Ҳам гармию сардӣ кунӣ.
Гаҳ меравӣ қаъри замин,
Гоҳе ҷаҳонгардӣ кунӣ.

Вақте ба сар дидӣ лаҷом,
Мисли паланги гашта ром.
Бо амри ман раҳ меравӣ,
Бефеълӯ ғавғо субҳу шом.

Ин хулқу ин атворро,
Ин роҳу ин рафторро,
Ту аз кучо омӯхтӣ,
Бар ман кушо асрорро?

Хоҳам дар оғӯшат шавам,
Дар роҳи мақсадҳо давам,
Аз ту сабақ омӯхта,
Ҳамроҳи ту ҳар ҷо равам.

Варзоби ман, шавшӯ макун,
Ин қадр ҳоюҳӯ макун,
Бар гуфтаҳоям деҳ ҷавоб,
Ҳушат ба дигар сӯ макун.

ОРЗУ

Бахт монанд аст бар он оташе аз кӯҳсор,
К-ӯ намояд дар назар наздик дар шабҳои тор.
Лек, сад афсӯс, роҳи он бувад дуру дароз,
Ҳар кӣ соил шуд ба он, сад мушкилаш ояд дучор.

Гоҳ он оташ фиребат медиҳад, шав боҳабар,
Чун ба наздаш рафта бинӣ, он чароғи шӯълавар.
Оташи хиргоҳи ҷонон нест, сад афсӯс нест,
Рӯи як танҳо бубинӣ дар ҷило акси қамар.

Баҳри ман ишқи ту он сон оташ аст, эй дилрабо,
Боварам н-ояд, ки бифребад маро ишқи шумо.
Дорам истиқболи неку пурҳарорат орзӯ,
Баҳри ин мақсуди оӣ ман бикӯшам доимо.

ИДИ САНЪАТ

Шеъру санъат рӯхро нури зиё меоварад,
Дар баҳори дӯстӣ нашъунамо меоварад.

Чун парасту дар ҳавои дӯстӣ пар мезанад,
Дар дили мо шодии беинтиҳо меоварад.

Хезад аз дилҳову дар дилҳо нишинад ҳамчу нур,
Дар замираш оламе меҳру вафо меоварад.

Дар гулистони муҳаббат рангу бӯ меофарад,
Дилхушӣ аз нашъа чун боди сабо меоварад.

Шамси истикболро авчи саодат медихад,
Партави иқболро ҷӯши сафо меоварад.

Ҳамчу ҳусни навбаҳорон гулгулафкан мешавад,
Як ҷаҳон эъҷоз аз созу наво меоварад.

Ҷашни шеъру иди санъат боз барпо кардаем,
Эътибори тоза бар мову шумо меоварад.

ДАР ЛАБИ ОБЕ

Дй шабе буд, ки ранчида нигорам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.

Бахт хандида хиромон ба канорам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.

Хуб санчид, ки ман ошиқи як дилдорам,
Соф як дил дорам.

Ду нашуд ҳарфашу бар дидаи чорам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.

Аз лаби обу рухи моҳу дилу дидаи шаб
Ҳама шаб бўсидам.

Бо насими саҳарӣ авҷи хуморам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.

Мӯй – рашки шабу рух – таъназани моҳи мунир,
Ниғаҳи оламгир.

Пайки хуршеди фалак дар шаби торам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.

Рафта буд аз бари ман сабру шикебоии дил –
Ҳама дороии дил.

Ҳамраҳаш боз ба дил сабру қарорам омад.
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.

Рӯи санг омаду оҳиста бигуфто: – Бокӣ,
Дар садоқат тоқӣ.

Чӯш зад ишқи ҷавонию мадорам омад.
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.

НИГОҲЕ

Ҳар субҳ шитобон биравам бар сари роҳе,
Пеш аз руҳи хуршед бубинам руҳи моҳе,
Чун чамбари гул гирди сараш мӯи сиёҳе,
Дуздида ба сӯям бикунад гоҳ нигоҳе.

Эй дил, ту гувоҳӣ,
Эй дида, паноҳе!

Аз қомати ӯ сарву санавбар шуда ҳайрон,
Сарсабз шуда аз қадамаш нахли хиёбон,
Рашк аз лаби зебош барад лаъли Бадахшон,
Гул дар назарам пеши рухаш ҳамчу гиёҳе.

Эй дил, ту гувоҳӣ,
Эй дида, паноҳе!

Аз баҳри ман ин хонаву ин роҳ азиз аст,
Аз баҳри ман ин боғу гузаргоҳ азиз аст,
Аз баҳри ман ин ҳусни саҳаргоҳ азиз аст,
Дил бурда зи ман моҳи дилоро ба нигоҳе.

Эй дил, ту гувоҳӣ,
Эй дида, паноҳе!

ШИРИН АСТ

Меҳрат, эй кишвари маҳбуб, чу чон ширин аст,
Номи неки ту гирифтан ба забон ширин аст,
Ишқи покат ба дили пиру чавон ширин аст,
Ҳар нафас бо ту кашидан ба чаҳон ширин аст.

Ту бахти ҷовидонӣ,
Азизу меҳрубонӣ,
Баҳори беҳазонӣ,
Ба ҷони мо ту ҷонӣ,
Ба ҷони мо ту ҷонӣ.

Бо ту пайваста шуда ҷону тану ҳастии мо,
Ҳаст бо меҳру вафоят ҳама пайвастии мо,
Шуда дар баҳру бар овоза забардастии мо,
Кӯр шуд дидаи бадхоҳ зи ҳамдастии мо.

Ту бахти ҷовидонӣ,
Азизу меҳрубонӣ,
Баҳори беҳазонӣ,
Ба ҷони мо ту ҷонӣ,
Ба ҷони мо ту ҷонӣ.

ЁРИ ХУЧАНДӢ

Бо толеи хуш, ёри хучандӢ,
Ту сарфарозӢ, қоматбаландӢ,
Бо хусну меҳрат ту сарбаландӢ,
Бар мардуми мо ту дилписандӢ.

Зеби замонӢ,
Ёри хучандӢ!
Чони ҷаҳонӢ,
Ёри хучандӢ!

Дар атласи ту хусни баҳор аст,
Дар ҳар нигоҳат нақши диёр аст,
Эъҷози дастат овозадор аст,
Шамси муродат партавнисор аст.

Зеби замонӢ,
Ёри хучандӢ!
Чони ҷаҳонӢ,
Ёри хучандӢ!

Пур оламе шуд аз гуфтугӯят,
Аз кори хубат, аз меҳри рӯят,
Бошад фурузон бахти накӯят,
Бошад муяссар ҳар орзӯят!

Зеби замонӢ,
Ёри хучандӢ!
Чони ҷаҳонӢ,
Ёри хучандӢ!

ЭЙ ЧАРОҒ

Байни кӯху камар,
Байни хавфу хатар
Баҳри ман доимо,
Будӣ имдодгар.

Эй чароғ, эй чароғ!
Бар раҳам нур бор,
Шӯъла зан, шӯъла зан,
То шавам бахтиёр!

Дурӣ аз ман, вале
Мисли ту шӯълавар,
Рӯи ях менамуд
Нур ҳам дар назар!

Эй чароғ, эй чароғ!
Бар раҳам нур бор,
Шӯъла зан, шӯъла зан,
То шавам бахтиёр!

Шуд чароғон зи ту
Хонаи ёри ман,
Шавқ бахшад ба дил,
Чашми дилдори ман.

Эй чароғ, эй чароғ!
Бар раҳам нур бор,
Шӯъла зан, шӯъла зан,
То шавам бахтиёр!

Доимо инчунин
Бар раҳам нур пош,
Мӯниси ин дили
Шоду масрур бош!

Эй чароғ, эй чароғ!
Бар раҳам нур бор,
Шӯъла зан, шӯъла зан,
То шавам бахтиёр!

АРҶСИ БАҲОР

Насими форам аз Варзоб хезад,
Ба рӯи шаҳр мушку атр безад,
Саҳар аз домани худ файз резад,
Зи авчи равшаной шаб гурезад.

Душанбе дар канори кӯҳсор аст,
Арӯси нозанини навбаҳор аст!

Дилоро пойтахти тоҷикон аст,
Ба даври безаволи мо ҷавон аст,
Бад-ин фархундагӣ зеби ҷаҳон аст,
Тароватбахши шеърӯ достон аст.

Душанбе дар канори кӯҳсор аст,
Арӯси нозанини навбаҳор аст!

Дар оғӯшаш саноатҳо фаровон,
Занад ғаввора нури илму ирфон,
Бувад сарчашмаи эҷодкорон,
Зи номи ӯ бинозад Тоҷикистон.

Душанбе дар канори кӯҳсор аст,
Арӯси нозанини навбаҳор аст!

Ҷанористон шуда ҳар кӯчабоғаш,
Зи байни шоҳаҳо тобон ҷароғаш,
Расад то қулла маъвои ҷароғаш,
Зи даври илғичӣ равшан димоғаш.

Душанбе дар канори кӯҳсор аст,
Арӯси нозанини навбаҳор аст!

НОРАК, МУБОРАК!

Назар кардӣ ба сӯи ман ту боре,
Табассум карда гуфтӣ: – Аз Ҳисорӣ?
Дигар ҳарфе нагуфта монда рафтӣ,
Вале донам кучой, дар чӣ корӣ.

Аё, эй духтари зебои Норак,
Шудӣ овозаи дунё, муборак!

Агар хоҳӣ ба ҷону дил биёям,
Ба кори ГЭС дар наздат дароям.
Чунон меҳнат кунам ҳар рӯз, чоно,
Ки то бар тахтаи фаҳрӣ бароям!

Аё, эй духтари барнои Норак,
Чунин бахту саодатҳо муборак!

Гирифта ҳарду ҷо дар соҳили Вахш,
Зи симҳо бофта мо кокули Вахш,
Ситора чида аз сар то ба домон,
Шавад аз барқ нурафзо дили Вахш.

Аё, эй духтари раънои Норак,
Туро ин фатҳу нусратҳо муборак!

Барояд Вахш ҳам то қуллаи кӯҳ,
Шавад дар кӯҳсорон об анбӯҳ,
Фарояд ҷониби ҷӯлу биёбон,
Ба ҷисми дашти бечон медамад рӯҳ.

Аё, эй духтари зебои Норак,
Туро нав боғу бўстонҳо муборак!

Зи Норак Тоҷикистон нур гирад,
Фаровон пахтаву ангур гирад.
Бубинам Данғара ё ин ки Ёвон,
Кадомаш ҳосилоти зӯр гирад.

Аё, эй духтари донои Норак,
Чароғи шаҳрҳои нав муборак!

Аё, эй духтари маҳрӯи тоҷик,
Аё, эй дилбари хушрӯи тоҷик,
Ба васфат Боқии дилдода, бингар,
Нависад шеърӣ нав дар тӯи тоҷик.

Аё, эй духтари барнои Норак,
Шудӣ овозаи дунё, муборак!

МАН ИНТИЗОРАМ

Рӯзи муборак фасли баҳорон,
Рафтам ба колхоз назди ту меҳмон,
Дорам ба хотир, гуфти, ки: «созем
Қасру биноҳо, бастем паймон».

Ширин нигорам,
Бар шӯҳрати ту
Ман интизорам,
Чонакам,
ман интизорам!

Бо илтифоту ширинзабонӣ
Кардӣ ҳикоят бо меҳрубонӣ.
Аз орзуҳои навҷавонӣ,
Аз кори колхоз,
аз зиндагонӣ.

Ширин нигорам,
Бар шӯҳрати ту
Ман интизорам,
Чонакам,
ман интизорам!

Дар ёд дорам он рӯзи некӯ,
Кардӣ иморат бо шаъну обрӯ,
Кори ту донӣ беҳад зиёд аст,
Дониستم инро ҳам аз гапи ту.

Ширин нигорам,
Бар шӯҳрати ту
Ман интизорам,
Чонакам,
ман интизорам!

АЛЛА

Хоб кун, эй нури чашмам, роҳати чонам писар,
Нахли умрамро дар ин гулшан ту мебошӣ самар.

Боиси бахту умеду орзуҳоям туй,
Қаҳрамон шав, кордон шав, илм омӯзу ҳунар.

Хобу роҳат нест шабҳо дар хаёлам баҳри ту,
Ҷамчу парвин менишинам рӯ ба рӯят то сахар.

Гир дар гӯшат ҳамеша пандҳои модарат,
Бош дар ҳифзи Ватан машҳур монанди падар.

Гар кунӣ иҷро васиятҳои манро бардавом,
Ахтари бахтат дурахшон бод монанди қамар.

Гар бихоӣ шири поки модарӣ сози ҳалол,
Пеши халқу кишвари худ бош доим мӯътабар!

ТҮЙ МУБОРАК!

Водиву кӯху даман, барзану боғу чаман,
Растаи сарву суман карда зи гул пирахан.

Бар ҳамаи марду зан,
Бар ҳама аҳли Ватан
Тӯй муборак шавад,
Тӯй муборак шавад!

Шахру деҳи дилкушо ёфта нашъунамо,
Гашт аҷаб дилрабо, гашт аҷаб ҷонфизо!

Бар ҳамаи марду зан,
Бар ҳама аҳли Ватан
Тӯй муборак шавад,
Тӯй муборак шавад!

Дӯст, ба ҳар сӯ нигар, қудрати дасти ҳунар
Карда замонро дигар, дода ҳунарро зафар!

Бар ҳамаи марду зан,
Бар ҳама аҳли Ватан
Тӯй муборак шавад,
Тӯй муборак шавад!

Зеби назарҳост ин, зеби асарҳост ин,
Тӯйи ҳунарҳост ин, тӯйи зафарҳост ин.

Бар ҳамаи марду зан,
Бар ҳама аҳли Ватан
Тӯй муборак шавад,
Тӯй муборак шавад!

КАЙ МЕОЙ?

Нигоро, чаро ин қадар камнамоӣ,
Ки бар пурсиши ҳол наздам наоӣ,
Магар ин бувад хислати ошноӣ,
Ки мондӣ маро дар азоби ҷудоӣ!
Надонам, кучоӣ! Надонам, кучоӣ!

Магар фурсатат тангу кори ту бисёр,
Зи ман ё дили нозукат дида озор?
Намефаҳмам, эй меҳрубонам, чӣ асрор,
Туро ман надидам дар ин маҳ ягон бор.
Надонам, кучоӣ! Надонам, кучоӣ!

Дар ин рӯзҳо ҳар тараф мешитобам,
Ки шояд ба баҳтам хабар аз ту ёбам,
Ба ҷонат, ки ҷонона, дар изтиробам,
Бо ёди рухат рафта аз дида хобам.
Надонам, кучоӣ! Надонам, кучоӣ!

Ки аз дарсҳо имтиҳон дода аъло,
Магар рафтаӣ аз барои тамошо,
Ба Маскав ту, эй Нинаи зулфтилло?
Надонам, кучоӣ! Надонам, кучоӣ!

Гаҳи рафтани худ, нигоро, чӣ мешуд,
Хате менавишти ту, ёро, чӣ мешуд?
Хабар менамудӣ ту моро, чӣ мешуд?
Сафар менамудем якҷо, чӣ мешуд?
Надонам, кучоӣ! Надонам, кучоӣ!

Ту медонӣ, Маскав бағоят калон аст,
Умеди ҳама халқи рӯи ҷаҳон аст,
Ба ман адресат, дӯстам, ноаён аст,
Агар хат нависам, ту гирӣ, гумон аст.
Надонам, кучоӣ! Надонам, кучоӣ!

Агар рафтаву ин хатамро бихонӣ,
Саломи самимӣ ба Маскав расонӣ!
Ташаккур бигӯ баҳри баҳти ҷавонӣ,
Ки дорӣ чунин сайру хуш зиндагонӣ.
Фиристон бароям хате армуғонӣ!

ИШҚ ҲАМ МЕВАҲОИ НАВ ДОРАД

Буд фасли ҷавонии олам,
Дили пирӣ тихӣ будӣ аз ғам.
Ҳар кучо базми навҷавонӣ буд,
Ишқ болои ишқ мешуд зам.

Рӯзи наврӯзи рӯзгорон буд,
Сайқали умр навбаҳорон буд.

Растухези гулу гиёҳ ба гӯш
Мерасид аз замини маҳмалпӯш,
Нафаси тозаи насими сахар
Ғунчаро мекашид дар оғӯш.

Абр гӯё шукуфа меборид,
Шохсорон бубаста марворид.

Дар чунин фасл ишқ варзидам,
Аввалин бор рӯи ӯ дидам.
Бохтам дил ба тори як ниғаҳаш,
Рафтам аз худ, вале нафаҳмидам.

Беҳабар будам аз шамидани гул,
Ҳамрадифию шевани булбул.

Тоби миҷгону чашмҳои кабуд
Ҳусн болои ҳусн меафзуд.
Гӯиё меҳр шуста мӯяшро,
Шона бинмуда дояи мақсуд.

Зулфи заррину абруи мушкін
Аз дили санг ҳам барад тамкин.

Рӯй мисли булӯр софу сафед,
Мӯй агар мерасид, мелағжид,
Ҳоли бозигар аз табассуми ӯ
Гоҳ мешуд ниҳону гоҳ падид.

Тарҳи хусну ҷамоли хеш магар
Баста буд аз баҳори хушманзар?

Дидамаш: рух ба сони лолаи тар,
Бар сари худ ниҳода гулчанбар,
Шохи олучаи пур аз гулро
Бо ду дасташ гирифта пеши назар.

Карда аз байни он нигоҳ ба ман,
Бо табассум бигуфт як-ду сухан.

Даст болои чашм бинҳодам,
Ҳушу ёдам ба сӯи ӯ додам.
Ҳарчӣ ӯ гуфт ман нафаҳмидам,
Мисли ҳайкал ҳамӯш истодаам.

Ин дили содаам ба шӯр афтод,
Пеши чашмам ҷаҳони тоза кушод.

Ишқ бо ранги нав, ба тарзи дигар,
Шуд бароям аз он баҳорон сар,
Бурд аз сар ҳавои маҷнунӣ,
Дар бари дил хурӯши барку шарар.

Будам аз ҳар назорае хурсанд,
Меҳри ман гашт бар ҳаёт дучанд.

Лаҳзаҳои аҷиб дар ёдам,
Рози дилро чӣ гуна бикшодам,
Ишқбозии маҳрамонаи ман
Монда з-он рӯзҳо, ки дил додам.

Боҳаё шарм садди роҳам буд,
Ёди ӯ ҳамнишини оҳам буд.

Гар ба рӯяш ниғаҳ кунам боре,
Ба гумонам, ки чашми бисёре

Бо тамасхур ба рӯи ман нигаранд,
Хешро дида чун гунаҳгоре.

Зуд карда баҳонаи як чиз,
Мегирифтам зи шарм роҳи гурез.

Ба хаёлам, ки ӯ маро чӯяд,
Бо навозиш ба гӯши ман гӯяд:
– Қонакам, хез ҳарду боғ равем,
Баъд аз он бўса кардаву бўяд.

Муддате ин хаёли хом ба сар,
Мешудам бо умеди рӯзи дигар.

Соли нав буд, монда дар хотир,
Қӯраи меҳрубони ман Носир.
Як ду-се чумла русиям омӯхт,
Гуфт: – Наздаш раву бигӯ ҳозир.

Дӯстам чун зи ишқ дод сабак,
Рафтаму тар шудам дар обу арақ.

Бо каломии мулоиму зебо,
Карда ислоҳ гуфтаҳои маро,
Гуфт: – Ин чумларо мағӯ дигар,
Буда хело муаллимат усто.

Омадам ҳамчу хаставу ранчур,
Лек дил пур буд аз умеду сурур.

Муддате розу матлаби дилҳо
Бо имову ишора шуд ифшо.
Безабонӣ агарчи мушкил буд,
Тарҷимонист пеши ишқ хато.

Шӯълаи меҳр ҳар кучо тобад,
Дил ба дил роҳи хешро ёбад.

Ишқ ҳам меваҳои нав дорад,
Кӯҳнапардозияш намефорад.
Дидаи рӯз меравад пайи шаб,
То саҳар файзи тозае орад.

Бо суҳанҳои фораму намакин
Менамудӯ дили маро таскин.

Баҳри кас чуръату ҳаёт зарур,
Лек на бенамак, на чандон шӯр,
Ҳарду дар ҳадди худ амал бикунанд,
Гардад осон ҳамеша мушкили зӯр.

Дар ҳама корҳо ҳунар бояд,
Бе ҳунар матлабат ба каф н-ояд.

Во чу хӯрдем мо ба ҳамдигар,
Суҳанам мешуд аз Есенин сар.
Хонда ҳар дафъа шеъри бисёре,
Ҳар яке аз дигар муассиртар.

Ман зи ҳайрат ҳамӯш мегаштам,
Ҳама тан чашму гӯш мегаштам.

Аз сари шавқ дил ба печу тоб
Буд монанди моҳии дар об,
Роҳ мечуст, то бурун ояд,
Ҳамраҳи мо кунад саволу ҷавоб.

Ӯ чу оҳанрабо дили манро
Сӯи худ мекашид аз маъво.

Хотирамро чу шод мекардам,
Бештар шеър ёд мекардам.
Боҳабар мешудам зи олами ишқ,
Кӯшише бар мурод мекардам.

Шева омӯхт, тезболам кард,
Соҳиби ишқи баркамолам кард.

Ҳар қадар бештар амал кардам,
Шармро бо амал бадал кардам.
Баҳравар гаштам аз шарофати ишқ,
Дар раҳи зиндагӣ чадал кардам.

Ёфтам шеър, ёфтам тадбир,
Ёфтам ишқи поки оламгир.

То ки ишқ аст дар ҷаҳон подор,
То ки хуршедро бувад анвор,
Накунам ҳеҷ гаҳ фаромӯшат,
Бинамат дар нигоҳи ҷашми баҳор.

Бахт меоварад муҳаббати пок,
Рӯҳ меофарад муҳаббати пок.

ДИЛБАРИ ФАРЗОНА

Азизам, ҳаст дар дил орзӯям,
Пайи ин орзӯ дар чустучӯям,
Ки то дар соли нав як шеъри хубе
Ба васфат аз фараҳмандӣ бигӯям.

Ба ин мақсад саҳар кардам шабонро,
Накарда хоб, коҳиш дода чонро,
Суханро хостам гулчин намоям,
Ки то хурсанд созам дӯстонро.

Намедонам, ки эй фарзона дилбар,
Нахустин аз кучо гапро кунам сар?
Кадомин имтиёзу хислататро
Нависам пурратар, хушрӯю хуштар?

Сухан ронам ман аз ҳусну ҷамолат,
Ва ё аз шӯҳрати фазлу камолат,
Ва ё аз корҳои дилпазират,
Ва ё аз умру бахти бемисолат?

Чунон имрӯз, чонон, арҷмандӣ,
Ба назди халқу кишвар сарбаландӣ,
Қалам очиз шавад ҳангоми тасвир,
Нишотеро, ки аз он судмандӣ.

Агар гӯям, ки моҳи осмонӣ,
Агар гӯям, ки донои замонӣ,
Агар гӯям, ки якто қаҳрамонӣ,
Чӣ суд, ин гуфтаҳоро нағз донӣ.

Сурудеро, ки кардам ҳадяи ту,
Набошад он қадар инъоми дилчӯ,
Вале чун барги сабзи арчааш дон,
Ҳар он чӣ мерасад аз дӯст, некӯ.

ДУХТАРАКИ НОМДОР

Духтараки номдор,
Ёракашро интизор,
Дар танаши куртаи шол,
Рухсорааш чун анор.

Аммо наёмад ёраш,
Он бевафо дилдораши.
Зоҳир бишуд хичолат
Дар рӯи чун анораши.

Наёмадӣ ёракаш,
Бевафо дилдоракаш.

Мӯҳояшро бо гулҳо
Гирди сар дода оро,
Наёмадӣ ёракаш,
Бевафо дилдоракаш.

Пажмурда гашта гулҳо,
Бӯ ҳам рафта аз онҳо.
Дарро кушода монда,
Чашмаш ба раҳ доимо.

Бо умеде меоӣ,
Меорӣ куртай шоҳӣ,
Аммо наёмадӣ ту,
Шуд ҷои хобаш ҳолӣ.

Наёмадӣ, ту ёраш,
Эй бевафо дилдораши.

Нигаҳ дошта вақти хоб,
Як бўсаи чудо боб,
Наёмадӣ ёракаш,
Он бўса ҳам бишуд об.

ФАҲМИДАМАТ

Сармашки шеърӯ зиннати ашъори ман будӣ,
Шабҳо ба пеши дидаи бедори ман будӣ.
Бо гуфти худ, ҳамеша вафодори ман будӣ,
Охир чӣ шуд, ки аз пайи озори ман шудӣ?

Бар он ҳаёву шарми ту бовар намекунам,
Бар гуфтаҳои нарми ту бовар намекунам,
Ҳам бар нигоҳи гарми ту бовар намекунам,
Бовар намекунам, ки ҷафокори ман шудӣ!

Нақши нишаста гирди лабат аз лабони кист?
Дар он нигоҳи сарди ту акси ниҳони кист?
Дар ҳарфҳои нарми ту неши забони кист?
Фаҳмидамат, ки маҳраи ағёри ман шудӣ!

Рав, рав, ки ёди васли ту аз ёд меравад,
Чун оҳуи рамида зи сайёд меравад,
Сӯзу гудоз яксара бар бод меравад,
Бо макри хеш дилбару дилдори ман шудӣ!

ГУЛИ САДБАРГ

Ту хусни рӯи гулҳой, гули садбарг,
Ба хушрӯй ту яктой, гули садбарг,
Гулистонро ту орой, гули садбарг,
Ачаб хушбӯю зебой, гули садбарг,
Ба дилбар ҳуснафзой, гули садбарг!

Бигӯ охир: чаро ин кадр дилбозӣ,
Ҳамеша гулрухонро маҳрами розӣ,
Ба рӯю мӯи онҳо даст андозӣ,
Туро кай шуд муяссар ин сарафрозӣ?
Ту рамзи ишқи дилҳой, гули садбарг!

Даме байни ҷавонон ишқ шуд пайдо,
Нахустин рӯз эҳсоси муҳаббатро
Ту пайвандӣ миёни дидаю дилҳо,
Аз ин рӯ шуд мақомат аз ҳама боло,
Ба ҳубӣ зеби дунёӣ, гули садбарг!

ТАСВИР

Чу байни мову ту шуд ишқ пайдо,
Ду дил бо ҳамдигар пайваст як чо.
Гумон дорам, ки акнун шуд муяссар
Тамоми орзуҳоям ба дунё.

Нигоро, орзуҳоям ба дунё,
Тамоми орзуҳоям ба дунё!

Чу меҳрат дар дилам маъво гирифтаст,
Чу тасвират ба чашмам чо гирифтаст,
Ба ҳар сӯ бингарам, рӯи ту бином,
Магар тасвири ту дунё гирифтаст?

Ба ҳар чо бингарам, акси ту бином,
Нигоро, акси ту дунё гирифтаст!

Нигоро, ҷониби ман як назар кун,
Шарори синаамро бештар кун.
Агар ҳар чо ки бинӣ акси худро,
Биё, бо чашми ман дар он назар кун.

Ба ҳар чое, ки бинӣ акси худро,
Биё, бо чашми ман дар он назар кун.

ВОХҶҶРӢ

(Ба тариқи ҳазл)

Лабро бикушодиву давидам,
Бо чашм нидои бахт дидам.
Аз шавқ чу мурғ пар кашидам,
З-он гул, ки ту гуфтӣ, даста чидам.

Гуфтӣ, ба таги чанор рафтам,
Осуда на, бекарор рафтам,
Чун соя ба ҳар канор рафтам,
Нодидаву интизор рафтам.

Аз пеши дарат гузар намудам,
Ҷои қадамат назар намудам,
Аз тақ-тақи дар ҳазар намудам,
Шабро ба дарат саҳар намудам.

Дидам сари қуллаҳои Варзоб,
Дар байни шафақ шинои маҳтоб,
Бо ранги парида чашм пурхоб,
Гӯӣ ана шуд фурӯ ба гирдоб.

Шаб навбати худ ба рӯз меод,
Шабнам ба канори сабза афтод,
Гулдастай дастам аз дами бод
Дар баста ханӯзу ғунча бикшод.

Сад гуна ҳаёли хом бар сар,
Чашмон пури хобу ҳол музтар,
Оҳиста қадам ниҳода шалпар,
Рафтам ба умеди шомӣ дигар.

Ё бахт, биё, бигир дастам,
Гӯён зи ҳисори боғ частам,
Гул чидаву боз даста бастам,
Баски ба умеди ваъда ҳастам.

Рафтам ба таги дигар чаноре,
Дидам, ки чу ман ба чашми чоре,
Гулдаста ба даст як нигоре,
Рахпои чавони бахтиёре.

Гар бахт ба рӯи ту битобад,
Дилдодаи ту туро бикобад,
Булбул, ки ба васли гул шитобад,
Нодида шукуфтанаи, бихобад.

Пайваста назар ба роҳ кардам,
То нимаи шаб нигоҳ кардам,
З-ин кори худ иштибоҳ кардам,
Бошад, ки ягон гуноҳ кардам?

Он ваъда чӣ шуд? Чаро наомад?
Санҷид магар маро, наомад?
Ё сар шуда мочаро, наомад?
Дил бурдаву дилрабо наомад.

Гуфтам, ки чи ҳоли зор бошад,
Ин шаҳр пур аз чанор бошад,
Бегоҳии бешумор бошад?
Бар ваъда на устувор бошад?

Рафтам ба дараш, ки моҳтоб аст,
Кайфида ба зери себ хоб аст,
Дил гуфт, ки фурсати шитоб аст,
Бобаш бинамо, ки ҷои боб аст.

Рафтам ба сараш каме ситодам,
Гулдаста ба дасти хоб додам.
Баргаштаму кулфи дар кушодам,
Рӯ ҷониби хонаам ниҳодам.

Рӯзи дигар аз сари ғазаб гуфт,
Охир, ту чӣ кардӣ беадаб гуфт,
Гулдаста чаро, ба зери лаб гуфт,
Мондӣ бари онаам ба шаб, гуфт.

Рав, гуфт, ҳанӯз ҳам ҷавонӣ,
Ҳар гаҳ, ки рамузи ишқ хонӣ.
Фарқи ману онаам бидонӣ,
Он гаҳ ту биё, рафиқӣ қонӣ!

Он шаб, ки шудам ба хонааш ман,
Рафтаи паси сар чу шонааш ман.
Бӯсида зи мӯи онааш ман,
Пиндоштам он ягонааш ман.

Эй дил, бишунав, чӣ кор кардӣ?
Манро чу худат низор кардӣ?
Овора таги чанор кардӣ?
Шармандаву шармсор кардӣ!

ЯК ИЛТИМОС

Ин чӣ бераҳмие ту сар кардӣ?
Банд пеши раҳи назар кардӣ.
Айнаки сабз монданат чӣ зарур?
Ё ки аз чашми ман ҳазар кардӣ?
Гарчи дил мешавад дубора асир,
Илтимос ин, ки айнакатро гир!

Шаҳри мо сабзу бар ҳама манзур,
Ҳар тараф пур зи файзу пур зи сурур.
Чашмҳо интизори чашмонат,
Айнаки сабз монданат чӣ зарур?
Гарчи дил мешавад дубора асир,
Илтимос ин, ки айнакатро гир!

Сояпӯшанд кӯчаҳои мо,
Чашмро кай зарар диҳад гармо,
Айнаки сабз монданат чӣ зарур,
Нозанинам, кушода чашм биё.
Гарчи дил мешавад дубора асир,
Илтимос ин, ки айнакатро гир!

Аз чунин чашмҳои сеҳрандоз
Беҳабар буда марди айнаксоз,
Айнаки сабз монданат чӣ зарур?
Хуб мешуд кушода бошад роз.
Гарчи дил мешавад дубора асир,
Илтимос ин, ки айнакатро гир!

Гар бихоҳӣ асар кунам эҷод,
Дили хонандаро намоям шод,
Сабзайнак дигар ба чашм магир,
Лутф бинмо, бақои умри ту бод!
Гарчи дил мешавад дубора асир,
Илтимос ин, ки айнакатро гир!

ЯК ТАБАССУМ КУН

Ҳамеша дар вафоят пойдорам, як табассум кун,
Ба аҳди хеш доим устуворам, як табассум кун.

Дили шоир талотумгоҳи эҳсос аст, медонӣ,
Агар хоҳӣ, ки хомӯшаш надорам, як табассум кун.

Ғаҳе чун қатраи шабнам ба ҷавфи ғунча мегунҷад,
Намегунҷад ба дунёе нигорам, як табассум кун.

Умедам ин ки эъҷози диламро хубтар донӣ,
Бигир, онро ба дастат месупорам, як табассум кун.

Ба ҳифзи он табассум хасмро аз пой андозам,
Замон додаст ин сон иқтидорам, як табассум кун.

Фалакро баҳри лабханди ту таъмири дигар кардам,
Қамарро зери поят мегузорам, як табассум кун.

Табассум то ки дар гирди лабат маъво кунад умре,
Димор аз рӯзгори ғам барорам, як табассум кун.

Муҳаббат бо ҷунун ҳамранг гардад, рашк мемирад,
Дар ин раҳ Боқии овозадорам, як табассум кун!

ШОДИИ ДИЛ

Ин шодии дил аз рухи зебои ту, ёро!
Шуд роҳати чон нозу таманнои ту моро.

Аз шавқи хаёли ту сурурест ба сина,
Кай бе ту равам сайри Самарқанду Бухоро?!

Бе гулшани рӯят накунам ёди рухи гул,
Аз софии ҳусни ту чаман гашт дилоро.

Бо ҳусни ту ҳамранг шуда фазлу камолат,
Омехта чун ширу шакар гашт гуворо.

Қурбони замон гардаму устои муаззам,
Додаст туро бахту шараф, ақли расоро.

Дар дафтари Боқӣ наравад ҳарфи хатое,
Умрест сарояд ғазали сидку вафоро.

НАВБАТИ ГУЛЌУЗОР ШУД

Даст ба тору чанг зан, навбати гулЌузор шуд,
Саҳна зи печутоби ū чилвагаҳи баҳор шуд.

Гардиши чархи доманаш хуш чу гирдбод бурд,
Ќилваи сеҳри қоматаш нолаи мусиқор шуд.

Ларзиши пайкараш, нигар,
ларза ба қону дил диҳад,
Мутриби нағмасанҷро нағма қачу дутор шуд.

Сар бирасад ба пой ū, ҳалқа ки зад чу моҳи нав,
Мӯй чу шоми зиндагӣ дар қадамаш нисор шуд.

Даст зи остин бурун мисли кабӯтари сафед,
Бол фишонда гирди сар, замзамаи ҳазор шуд.

Завқи чунин ба ҳар саре аз сари ғамзааш фитад,
Мавҷи садои ҳоюҳу паҳн ба ҳар канор шуд.

Боқӣ, ба чашми ақл бин, зодаи санъат аст ин!
Шеърӣ ту то шавад чунин, дидаӣ, номдор шуд!

ДИГАР МАРАВ

Баҳри аёдат омадӣ, зуд биё, дигар марав,
Хонаи туст бурчи дил, чун каси раҳгузар марав.

Рафта мадору тоқатам, бо ту ҳамеша роҳатам,
Шоми фиروق баҳри ман додаву чун сахар марав.

Хам шуда рӯи бистарам, ранг бубину ҳол пурс,
Пуртабу тоб пайкарам, сӯхта чун шарар, марав.

Дард дигар, даво дигар, чора дигар, шифо дигар,
З-ин ҳама бош бохабар, гуфта ту, алҳазар марав.

Омадаӣ ба пои худ, олиҳаи шифои ман,
Гар биравӣ, маро бибар, бе мани ҳамсафар марав.

НАМЕХОҲАМ

Тамошои чаманро бе гули рӯят намехоҳам,
Насиму анбару кофур бе бӯят намехоҳам.

Ба сӯи боғ рафта, дида сӯи сарв накшоям,
Ки дар боғи талаб чуз сарви дилчӯят намехоҳам.

Зи гулзори муҳаббат чуз гули шавқат намечинам,
Ба сунбулзори хушбӯе ба чуз мӯят намехоҳам.

Ҳилол абрӯ намояд, аз нигоҳаш дида мепӯшам,
Ки дар авчи талаб чуз авчи абрӯят намехоҳам.

Агарчанде баҳорон сайри гулшан мекашад дилро,
Вале ман чуз тамошои сари кӯят намехоҳам.

РАФТАМ

Баҳор омад тамошои гулистону чаман рафтам,
Димоғамро насими хуш вазид, аз хештан рафтам.

Диламро чилваи ҳусни гулистон ҳайратиншо кард,
Чу булбул аз пайи наззораи сарву суман рафтам.

Ба чӯёҷӯи он гулгунча гаштам бо парешонӣ,
Намудам ёди ҷонону ба фикри он даҳан рафтам.

Хаёли васли кӯи дӯст шуд хотирнишони ман,
Ки фикри ғурбат аз дил рафт, бо меҳри Ватан рафтам.

Насими хуш зи боғистони кӯи ёр меояд,
Барои ҷустуҷӯи он бути гулпираҳан рафтам.

Ба уммеде, ки бинам навбаҳори кӯи ҷононро,
Саҳобосо зи барқи оҳи дил оташфикан рафтам.

ДОРАД ҲАВАС

Дил сари кӯи туро дорад ҳавас,
Атри гесӯи туро дорад ҳавас.

Дида бикшояд агар наззораро,
Дидани рӯи туро дорад ҳавас.

Ҷониби ғулбоғ ҳам ояд агар,
Ҳусни дилҷӯи туро дорад ҳавас.

Гар зи боғу сунбулистон бигзарад,
Сунбули мӯи туро дорад ҳавас.

Гарчи аз ту борҳо озор дид,
Теғи абрӯи туро дорад ҳавас.

Кай ба гулҳои дигар созад нигоҳ,
Чун гули рӯи туро дорад ҳавас?

КАЧ

Хами зулфи туро дидаам кач,
Чу абруи хамат нашнидаам кач.

Зи гулзори хаёлат ҳар гулуро
Ман аз шохи таманно чидаам кач.

Қалам дар саҳфаи ёди висолат
Кашидам, боз аз нав дидаам кач.

Ба ишқат ростӣ бо сад қачиҳо
Бувад пайдо, аз он бигзидаам кач.

Гиреҳи зулфи печони ту дар дил,
Ба печутоб, андешидаам кач.

Майи Боқӣ, ки бигрифтам бароят,
Ба чашмат, чонакам, нӯшидаам кач.

АҶАБ ИШҚЕ, КИ МАН ДОРАМ

Ту медонӣ, ки омад ончунон ноомади корам,
Ки Рухсатнома мепурсанд баҳри дидани ёрам.

Биронад посбон аз остона беичозатхат,
Намедонам чӣ сон ишқ аст он ишқе, ки ман дорам?

Бигӯяд посбон, ин чой чойи ишқварзӣ не!
Бирав 3-ин чо дигар охир макун ин қадр безорам.

Дар ин чо корҳои давлатӣ ҳал мешавад охир,
На кори ошиқон, рав, арз кун аз ман ба сардорам.

Бигуфтам: ишқ ҳам ин кори давлат, кори мову туст,
Агар ошиқ будӣ, ҳаргиз намедодӣ ту озорам.

Ду пояшро ба ҳам зад, даст пеши сар бибурду гуфт:
Бубахшо, аскари ишқам, ба ҳифзаш низ тайёрам!

ВАЪДАИ ДИДОР

Ваъдаи дидор ёрам баъди корам мекунад,
Бо умеди васл шабҳо интизорам мекунад.

Ў ба хоби роҳат, афташ, ман чу Парвин то саҳар,
Бо умеди бўсае шабзиндадорам мекунад.

Гар хилофи ваъда пурсам, аз сари қаҳру ғазаб
Байни мардум гоҳ-гоҳе шармсорам мекунад.

Рӯзҳои истироҳат бўса меҳохӣ, биё,
Ваъда аз фардо ба фардое нигорам мекунад.

Аз барои бўсае анкета мекурсат, аҷаб,
Шеваҳои ишқи навро ёр борам мекунад.

Нестам монанди Мачнун дар ба дар, Лайлои ман
Дар раҳи ишқаш яқин, мошинсаворам мекунад.

Оҳу афгон, дарди ҳичрон, мӯд не дар ишқи нав,
Балки дар меҳру муҳаббат номдорам мекунад.

ИШҚИ ПОК

Ўуз ишқи туам ҳунар набояд,
Ўуз васли туам назар набояд.

Бе ишқи ту зиндагӣ нахоҳам,
Ўуз сӯи туам сафар набояд.

Ўуз доғи муҳаббатат диламро
Аз доғи дигар асар набояд.

Бе ёди туам ба зиндагонӣ
Андешаи хайру шар набояд.

Ман зодаи дилфигори ишқам,
Беҳ з-ин ҳунарам ҳунар набояд.

Аз шавқи висол синаамро
Ўуз кӯраи пуршарар набояд.

Дар хилвати унс ёди рӯят,
Ҳамсӯҳбатии дигар набояд.

БАХТРО БИНГАР

Бахтро бингар, ки дилбар масту рӯпӯш омада,
Лабгазон, пинҳон зи мардум мехроғӯш омада.

Нимашаб дар кулбаи ин толиби масти ғамаш,
То нагардад ҳеҷ кас огоҳ, хомӯш омада.

Партаве афтода дар деворҳо аз чилвааш,
Хона сар то сар зи тоби чилва манқӯш омада.

Воситон як бўса аз лаълаш, макун андешае
З-он ки лутфи моҳи мо имшаб хатопӯш омада.

То ниҳода пой дар мулки назокат ин санам,
Боданӯшон аз нигоҳам масту мадҳӯш омада.

Сархуши базми висолу сокини майхонаро
То сахаргоҳон садои нағма бар гӯш омада.

Ёди он шабҳои лаззатбахши ин умри азиз,
Боқии дилдода мисли чашма дар ҷӯш омада.

НАВОИ ИШҚ

Биё, эй андалеби гулшани ишқ,
Бурун овар навою шевани ишқ.

Насими хуш вазон гардида акнун,
Ба бустони дил аз пирохани ишқ.

Ба навъе мекунад ҳар дам такаллум
Забони хома аз болидани ишқ.

Шиои офтоби субҳ имрӯз
Шуда дар қалби ман аз равзани ишқ.

Чароғи ишқ нури офтоб аст,
Кучо мумкин бувад пӯшидани ишқ!

Дар ин раҳ то ҳаёту умр боқист,
Мадеҳ аз даст, Боқӣ, домани ишқ!

БА ЁДИ ДИДОР

Эй дил, ба ёди дидани дидор меравам,
Дар чустучӯи лаъли шакарбор меравам.

Ранчидааст бесабаб аз ман нигори ман,
Наздаш чу бегуноҳи гунаҳгор меравам.

Шояд, ки бинам орази ўро ба ранги гул,
Дил пур зи шавқ қониби гулзор меравам.

Дар роҳи ишқ то ба сари қуллаи мурод
Собитқадам чу марди вафодор меравам.

Дорам умед рӯзи тамошо ба сайргоҳ,
Ҳамроҳи халқу ҳамқадами ёр меравам!

ИШҚ

Ишқ бар ҳастии кас нашъунамо мебахшад,
Ишқи покиза ба дил сидқу сафо мебахшад.

Ишқ чун гавҳари чашм аст, азизаш доред,
Ба дилу қону тану рӯҳ зиё мебахшад.

Зиндагиро бидихад ишқи ҷавонӣ оро,
Орзуву ҳавасу завқи расо мебахшад.

Ишқ варзидану қон боҳтан осон набувад,
Бе қадал меҳнати кас файз қучо мебахшад?

Ишқи Фарҳоду бузургиву ҷавонмардии ӯ
Достонест, ки як умр вафо мебахшад.

Санг бе меҳнату заҳмат нашавад лаъл, бидон,
Ишқ бар булҳавасон хоки сиё мебахшад.

Ту қучо, ишқ қучо, сурати бесирату зишт,
Занг бар оина қай тобу ҷило мебахшад?

Даст бар шишаву ханҷаркашию даъвии ишқ
Қайф бар ҷоҳили бешарму ҳаё мебахшад.

ХАЁЛИ ДҶУСТ

Хаёли дӯст ба дил ҳамчу меҳр ҷо карда,
Ҳавои ишқ бубин, ки ба ман чиҳо карда.

Тавофи гулшану кӯи висоли ёр кунам,
Ки ҳоҷати ҳамаро ошиқӣ раво карда.

Тавачҷӯҳи дили мискин ба сӯи манзили васл
Хаёли рӯи варо арзи муддао карда.

Бунафша дар талабаш сар ба пеш афканда,
Гул аз паяш бадани ҷомаро қабо карда.

Ба пои сарви қадаш андалеб афтода,
Барои васфи рухаш шевану наво карда.

Ҳар он касе, ки зи ҳаҷри висол шуд бемор,
Ба марҳами ғами ишқ ӯ варо даво карда.

Хуш аст шавқи дилу дарди ишқ, эй Боқӣ,
Чӣ неъмате, ки аҷаб баҳри кас ато карда!

ОМАД

Ногаҳ бақои умрам аз пушти бом омад,
Бахти сафед бингар, ҳангоми шом омад.

Гум карда дасту поям, дил метапид аз шавқ,
Дидам, ки дар бари дар моҳи тамои омад.

Шарму ҳаё дамида гирди лабаш чу шабнам,
Аз ғунчаи муродам бӯи калом омад.

Зулфони ӯ мушавваш аз оташи ҷамолаш,
Лаълу ақиқ ҳамсон бо сими хом омад.

Истода рӯ ба рӯям мисли рамида оҳу,
Пай бурдам аз нигоҳаш, бошад, ки ром омад.

Дилро гирифта гуфтам: ин аст тӯхфаи васл,
Хандида гуфт бедил, ин дил чу дом омад.

Чун сими барқ меҳраш печонд ҷисми Боқӣ,
К-аз оташи муҳаббат сӯзи мудом омад.

ТАРОНА ДОРАД

Чононаи ман тарона дорад,
Мехраш зи дилам забона дорад.

Аз санъати созу мавчи овоз
Дар олами дил фасона дорад.

Дар сафҳаи оразаш чу нукта
Ў холи сиёҳдона дорад.

Дар гулшани хусни дилфиребаш
Мурғи дилам ошёна дорад.

Дар сахна чу моҳи нав барояд,
Хосияти шодиёна дорад.

Аз савту садои рӯҳпарвар
Шаъну шарафи замона дорад.

Гоҳо пайи ваъдаи висолаш
Аз нозу адо баҳона дорад.

Мафтуни карашмаҳои ӯям,
Дар шӯъбадахони хона дорад.

Бокӣ ба ҳавои лутфи чонон
Дар шеърӯ ғазал нишона дорад.

ЧАРО ГИРЯ МЕКУНӢ?

Оҳ аз чигар кашида, чаро гиря мекунӣ?
Ҳар дам гулӯ дарида, чаро гиря мекунӣ?

Гуфтам, ки роҳи ишқ раҳи сангфарш нест,
Бечо дар он давида, чаро гиря мекунӣ?

Санчида чой, баъд бимон пой хешро,
Ин пандро шунида, чаро гиря мекунӣ?

Дар баҳри ишқ шеваи тӯфон надидаӣ,
Дар соҳиле хазида, чаро гиря мекунӣ?

Якрӯза зеби умр, ҳазафпора кофтӣ,
Аз қар дур начида, чаро гиря мекунӣ?

Дил гар зи роҳи ақл бурун шуд чу фохта,
Бахт аз кафат парида чаро гиря мекунӣ?

Шаъни чавониро, ки кунун пешпо задӣ,
Бо қомати хамида чаро гиря мекунӣ?

Ахлоқи нек сайқали ишқу муҳаббат аст,
Дораш чу нури дида, чаро гиря мекунӣ?

ТАҚСИМИ КОР

Ҳармоҳа музди кори ту танҳо азони ман,
Очеш, тамоми пахтаи саҳро азони ту.

Дар хона интизор нишастан азони ман,
Хуш баъди кор пухтани шӯрбо азони ту.

Он сояҳои ҳам салу ҳам қин азони ман,
Кайфу сафои чидани «тилло» азони ту.

Шаб то ба рӯз хӯрдану хуфтан азони ман,
Дар пахтазор роҳати фардо азони ту.

Харчи пулу давидани бозор азони ман,
Пул ёфтан барои мудово азони ту.

Таърифи пахта, ваъдаву шавқун азони ман,
Ичрои қору қавлу планҳо азони ту.

ДАНДОН

Нигаҳ кардиву хандидиву рафтӣ,
Ягон айбам магар дидиву рафтӣ?
Ҷазаболуда дидам хандаатро,
Гумон кардам, ки ранҷидиву рафтӣ.
Тамоми шаб ҳаёлу фикр будам,
Гуноҳам чист, гӯён ғусса хӯрдм!

Ба ёдат ҳаст, гуфтӣ, рав ба духтур,
Бирафтам назди духтур бо дили пур.
Сараш ҷунбонд духтур, гуфт: – «Биншин»...
Кашид ӯ зуд дандонам ба амбур.
Дигар айбе, азизам, ман надорам,
Туй дар дил, ба дандон нест қорам.

Зи баски меҳри ту дар дил ниҳон аст,
Дили ман аз ҷавонӣ ҳам ҷавон аст.
Агар як дона дандонам намонад,
Ҷудо гардиданат аз ман гумон аст.
Ба ёдат ин гапи манро нигаҳ дор,
Наорад бўсаи пирона озор!

Барои мо муҳайё карда даврон
Ба ҳар як дард чандин гуна дармон.
Биё, ҳамроҳи ман, бо чашми худ бин,
Ба ҳар як кӯча даҳ устои дандон.
Ба наздат меравам, албатта, фардо,
Ҷавонтар гашта, бо дандони тилло,

Ки шояд хандаҳои дилнишинат,
Табассумҳои гарму нозанинат
Бубинам беғазаб, пурлутфу эҳсон,
Набошад ҳеҷ чине дар ҷабинат,
Қасам бо чони ту, эй меҳрубонам,
Ҷавон ҳастам, ҷавон ҳастам, ҷавонам!

ТАКАМОЙ!

Поёни Кафтаргузар –
Дар қишлоқи Лаби Чар
Буд такаи шохчанбар,
Аз они хола Дилбар.

Хола Дилбар як вақто
Гум карда такаашро,
Гумон бурда аз мулло
Карда чунин вовайло:

Такамой, такамой!
Такаи бозингарам,
Такаи шохчанбарам,
Доғакат дар чигарам!

Така набуду гав буд,
Чашмаш мисли алав буд,
Хӯрокаш орди чав буд,
Зоташ аз зоти нав буд.

Ало мисли акка буд,
Ришаш риши макка буд,
Ў дар қишлоқ якка буд,
Ҷони ширин такка буд.

Бачекам кардаш сара,
Бишуд чудо чангара,
Ниғаҳ мекард якпара,
Дами шохаш чун ара.

Як қилиқаш нобоб буд,
Аз салладор қимоб буд,
Дар саҳни масҷид хоб буд,
Мулло ҳам дар меҳроб буд.

Такамой, такамой,
Такаи бозингарам,
Такаи шохчанбарам,
Доғакат дар чигарам!

Дид хаму хези мулло,
Баъ-баъкунон хест аз чо,
Фукашро карда боло,
Дар назди ӯ шуд пайдо.

Гашта рӯи чонамоз,
Дид фаши мулло дароз,
Ришашро дода пардоз,
Така дид гӯё гуроз.

Аввал омад дар бараш,
Бӯй кашид аз камараш,
Боло, ки шуд пайкараш,
Чунон бизад бар сараш.

Хуши мулло бечо шуд,
Така гӯё бало шуд.
Дар қавмҳо ғавғо шуд,
Чанги калон барпо шуд.

Такамой, такамой,
Такаи бозингарам,
Такаи шохчанбарам,
Доғакат дар чигарам!

Ҳар касро, ки зад як бор,
Ғелида мешуд хуншор.
Як сафи пеш аз қатор
Гӯё баромад аз кор.

Ходиса ногаҳон шуд,
Мулло дар ғами чон шуд,
Фарзу сунат вайрон шуд,
Мардум ҳама ҳайрон шуд.

Баъди ин ҳодиса зуд
Така ҳам бишуд нобуд,
Ҳар кучо, ки лозим буд,
Кофтаму надидам суд.

Такаҷонам, такамо!
Хонаат сӯзад мулло,
Такама бурдӣ кучо?
Биёбедаш, мӯъмино!

Охир, ту дар кучой?
Баъ-баъкунон наой,
Ё дар чанги балой?
Ё лукмаи муллоӣ?

Такаи пурхунарам,
Такаи бозингарам,
Такаҷонам, такамой,
Такаи шохчанбарам!

Шохи ту пурчин гуфтанд,
Дили ту пуркин гуфтанд.
Туро ғайри дин гуфтанд,
Берун аз оин гуфтанд.

Дод, аз дасти мулло дод,
Бар сарам чӣ рӯз афтод!
Мекунам ҳар дам фарёд:
Кош аз модар намезод!

Такаҷонам, такаё,
Такаи бозингарам,
Такаи шохчанбарам,
Доғакат дар чигарам!

БАРФНОМА

Шабонгаҳ бар сари мо барф борид,
Зимистон гӯиё дурдона корид,
Зи тоби чашму рӯят барф шуд об,
Ба рӯи ғабғабат чун шамъ шорид.

Зимистон буд, бикшодам даратро,
Бибӯсидам баногаҳ ман саратро.
Зи шодӣ дасту по гум карда будам,
Бихӯрдам зарби дасти модаратро.

Ба ёдат, ҳаст пушти дар фитодам,
Каме гум карда будам хушу ёдам.
Ба рӯям барф молидӣ, азизам,
Яке ай гуфта чашмамро кушодам.

Зимистон буд, мо якҷо нишаста,
Ба сумми кафшҳо яхро шикаста,
Яке рафтем ногаҳ зери қулзум,
Бурун гаштем ларзон ҷаста-ҷаста.

Зимистон барфбозӣ карда ҳарду,
Ба саҳро ғутатозӣ карда ҳарду,
Бизад сар ишқи мо аз барфбозӣ,
Зимистон дилнавозӣ карда ҳарду.

Зимистон омаду дил гармтар шуд,
Кафи пои нигорам нармтар шуд,
Маро диду арақ гирди лабонаш
Чу шабнам бардамиду шарм тар шуд.

Зимистон ҳарду рафта бо дили пур,
Барои якта телпак, якта жимпур,
Мудири як дӯконе гуфт бар мо,
Иҷозатнома лозим аз министур.

Зимистон буд, ҳарду сайр кардем,
Ба ногаҳ рӯ ба сӯи дайр кардем.
Ба арвоҳи Умар Хайёми марҳум
Ҳама гулҳои худро хайр кардем.

Зимистон буд, ёрам пива нӯшид,
Хунук шуд, чомаи манро бипӯшид.
Маро медид дар оғӯши сармо,
Ба рӯям мисли шӯриш меҳурӯшид.

Зимистон буд, шаб маҳтоб будаст,
Нигорам дар барам нотоб будаст.
Чунон тангаш гирифтам ман дар оғӯш,
Бихезам, гурбаам дар хоб будаст.

Зимистон буд, рафтам назди сардор,
Бигуфтам: «Патпати сечарха даркор».
Бигуфто: «Марҳамат фардо биёед».
Дусад фардо гузашту буд нашуд кор.

Зимистон омаду шуд хона яхдон,
Бишуд дар хонаи мо рақси «Ларзон».
Ғазал гуфтем: «Хуршедам кучой?»
Ба бахти мо бишав боре намоён.

Зимистон буд, беимзо хат омад,
Кушодемаш чунин даъво баромад:
Магар з-ин ҳаст болотар чинойт,
Раиси мо зи мошин қач фуромад?

Зимистон зери Каврак кӯра дорад,
Ки обаш гарм, сангаш шӯра дорад.
Раиси мо чӣ парво дорад аз ин,
Ки ҳатто чӯраи ӯ чӯра дорад?!

Зимистон буду бе имзо шикоят
Биёмад аз деҳи Поче ниҳоят,
Ки бурда бар фалонӣ гови колхоз,
Раис инро намедонад чинойт.

Зимистон асту ошам бепиёз аст,
Чаро ин қозро гардан дароз аст?
Нависам боз бе имзо шикоят,
Ки як ҳамсоҷам меҳмоннавоз аст.

Ба ман лозим садои шишаву мул,
Намехоҳам дигар овози булбул.
Ба чуз тӯҳмат бидонам боз се чиз –
Яке охурчаву сартубаву пул.

Зимистон буду он тӯҳматгар омад,
Зи пушти нафс дар қапқон даромад.
Бидида рӯи наҳсаширо бигуфтам,
Ба даст ин лаънатӣ охир фаромад.

Канӣ бинед инро, арзаи кист?
Ҳама доду фиғонаш аз пайи чист?
Дар ин хат тӯҳмату иғвост бисёр,
Вале имзо ки набвад, одамам нест.

A rectangular decorative border with intricate black and white floral and scrollwork patterns, framing the central text.

САРГУЗАШТИ СОҚЇ

ПАРИВАРА

Пагоҳии иди Наврӯз Маҳчон бо дугонаҳояш дар таги чанор сурудхонон арғунчак мерафт. Гулҳои шаробӣ, ки ба гирди сараш монанди тоҷи лаълу ёкут марассаъ шуда буданд, дар шуъои офтоб медурахшиданд: ӯ арғунчакро ба пасу пеш такон дода, торафт баландтар ҳаво мегирифт ва ин сатрхоро месурод:

*Ресмонаки сандалвор,
Сандал зан боло барор,
Як даста рача,
Як даста парча
Дар остин намегунча
Дар доман намегунча,
Хеле-хеле камёбӣ,
Эй гунчаи шаробӣ.
Ту аз они Соқичон,
Ман кавимони Соқичон.*

– Ҳӯ, балочае, – мегуфтанд дугонаҳояш, – Сабзпарияу Зардпарияи пушти кӯҳи Қоф барин муаллақ мезанӣ – я?!

– Гули шаробӣ насиб кунад, Соқӣ ҳам насиб кунад, – пичинг мепарронданд дугонаҳо.

Садои хандаву шӯҳии духтарон дар фазо мепечид.

Маҳчон духтари бебок, лабонаш чун гунчаи навшукуфта доим моили табассум.

Одатан дар рӯзҳои таътил духтарҳои қадрасидаи деҳа дар таки чаноре чамъ шуда, кашкина (ҳариса) пухта ҳамроҳи шарикдарсонашон арғунчакбозӣ мекарданд. Дар ин рӯз ҳамон духтар худро хушбахт мешуморид, ки ҷавоне ба ӯ аз гулҳои шаробии Кӯли Наврӯз дастагуле тақдим кунад. Духтарак он гулҳоро дар гирди кокулҳояш чида, бодравон байт мехонд ва номи он ҷавонро дар сурудаш такрор мекард.

Соқӣ ҳамин хел як рӯзро интизорӣ мекашид. Ё илочи чи тавр пеш аз дигарон овардани гули шаробии Кӯли Наврӯзро мечуст, то ки дар байни ҷавонони деҳа аввалин шуда, дастагули шаробиро ба Маҳҷон тӯхфа кунад.

Дар таки чанор пайдо шудани Муллозикриё духтараконро дар айни ҷӯши хурсандӣ ба ҳар тараф парешон кард, ба монанди он ки селайи кабӯтарон дар фазои кушоди беғубор болупар мезаданду аз ҳамла кардани лочине ба ҳар тараф парешон шуданд. Муллозикриё бо ғазаб аз банди дасти Маҳҷон дошта, ба тарафи хонашон равон шуд.

Соқӣ, ки дуртар аз чанор дар байни олуҷазор пинҳон шуда, рақсу суруди духтараконро тамошо мекард, ин манзараро дида, аввал дар ҳайрат монд.

Соқӣ, ки бо маслиҳати амакаш барзаговҳоро барои хунук кардан ба замини ҷуфт бурда буд, корро тамои карда, ба хона баргашт. Вай аз воқеаи рӯйдода дар ташвиш буд ва ба сараш ҳар гуна хаёлоҳо роҳ меёфт. Чорае ҷуста зудтар Маҳҷонро дидан хост. Аммо мактуби Маҳҷон пештар ба дасти Соқӣ расид.

«Ассалому алайкум. Он Маҳҷоне, ки дина монанди кабӯтар парвоз мекард, имрӯз дар қафас аст. Падари меҳрубонам, ки ҳаргиз дар пайи озори ман набуд ва ҳамеша шодии маро меҳост, имрӯз бо иғвои мактабдор ва он кампири алошақшаққа маро хонабанд кард. Дар рӯзҳои наздик ба деҳаи Хилмонӣ, ба назди холаам мефиристонад, то ки дигар бор дидори туро набинам.

Чӣ илоҷ, ба ҳар ҳол ту мард ҳастӣ, борҳо модарат мегуфт, ки танҳо шайтон ноумед, банда боумед аст.

*Як села кабӯтарем дар тори ҳаво,
Дирӯз қатӣ будему имрӯз ҷудо.*

Ба модарат салом гӯй. Хайр то дидан!»

Соқӣ мактубро хонда охи сард аз дили пурдард кашиду ғарқи дарёи андеша гардид. Ҳар қадар фикр

мекард, ҳамон қадар кушодани гиреҳи ин муаммо барои ӯ чигилтар мешуд. Гоҳо меҳост, ки ба Маҷнун пайравӣ карда, дар ёди Маҳчон тарки деҳа гӯяду ба кӯҳу камар рафта бо ҳайвонҳои ваҳшӣ унс гирад.

Ҳамин тавр ҳам шуд. Дар ҳамон рӯзе, ки Маҳчонро ба деҳаи Хилмонӣ, ба хонаи холааш бурданд, Соқӣ дасти ман не, дасти Маҷнун гуфт, ба кӯҳи Уштургардан, ки тақрибан ним санг дуртар аз деҳа воқеъ аст, рафт ва камари харсангеро кулбаи худ интиҳоб кард. Аз шоху шаппа хоначае сохт. Гумон дошт ризку рӯзии ӯро охую мешҳои кӯҳӣ таъмин мекунанд. Аммо бо шиками гурусна то бегоҳӣ интизорӣ кашида бошад ҳам, охую меш он тараф истад, ҳатто парандае дар болои сараш пар назад. Чун дид, ки аз ин кори ӯ муроде ҳосил намешавад ва торафт сояи кӯҳу камар ғафстар шуда, аз омад – омади шаб хабар медиҳад, дили ӯро воҳима гирифт. Ӯ оҳиста сарашро аз хонача бароварда, ба атроф нигарист. Чизе ба назараш нанамуд. Дар ҳамин дам овози ҷонгудоze, ки ба фарёд монандӣ дошт, шунида шуд. Ҳуш аз сараш парид. Дигар ҳаёл ҳам накарда, аз ҷо бархост ва ба ақибаш нигоҳ нанамуда, роҳи деҳаро пеш гирифт ва надонист, ки ин қадар масофаро чи тавр тай кард.

Соқӣ қариб як ҳафта чашм накушода, дар оташи таб сӯхт. Ҳарчанд баъди чашм кушода ба ҳуш омаданаш пурсида бошанд, чизе нагуфт. Апахонаш Саидахонум, ки аз рафтори Соқӣ андаке огоҳӣ дошт, Соқиро танҳо ёфта сабаб пурсид. Дар аввал Соқӣ нахост, ки сирашро ба касе гӯяд.

Аммо устоии Саидахонум боло гирифт. Соқӣ ноилоч ин саргузашти худро муфасссал нақл кард.

– Илтимос, байни ҳардуюмон монад, апаҷон, – гуфт ӯ, – дилам ба шумо об хӯрду гуфтам, набошад...

– Соқӣҷони апаш, апаат садқаи чашмони сиёҳат шавад, ҳалли муаммо осон аст. Ин қадар сарсонӣ саргардон шудан чӣ лозим? Дар вақташ ба ту гуфта будам, ки дар ҳар кор бо ман маслиҳат кун.

Аз ин гапҳои Саидахонум Соқӣ рӯҳ гирифт. Аммо чизе намегуфт, лабханд мекарду ба зер менигарист.

– Додарам Соқӣ, – илова кард Саидахонум, – минбаъд бо маслиҳати ман амал мекунӣ, умедворам, ки ҳамаи корхоят бачо мешавад. Ҳамин ки Маҳчон аз хонаи холааш баргашт, чунон ҳилаҳо нишонат диҳам, ки ҳеҷ кас шуморо аз ҳамдигар ҷудо карда натавонад. Ҳар қадар дар ҷаҳон муаммо бошад, ҳамон қадар роҳи ҳаллаш ҳаст. Ман ҳам Маҳчон барин акаи Сафаратро нағз медидам, акаат маро. Моро ҳам бо игвои мардум аз якдигар ҷудо карданд. Худо холаи Ҳалимаатро раҳмат кунад, ки бо мадади ӯ ба мурод расидем.

Тамоми ҳастии Соқӣ гӯш шуда буд. Саидахонум инро дида давом намуд:

– Дар деҳоти атроф чанд духтари паривара (парӣ ёршуда) ҳаст. Гӯё парихои паси кӯҳи Қоф ба ин духтарҳо ошиқ шудаанд. Ҳамин ки шаб расид, парихо бо тахтҳои сабз омада духтарҳоро ҳамроҳи худ ба паси кӯҳи Қоф мебаранду то субҳ базм меороянд. Ҳамин ки субҳ дамид, боз ба деҳа бармегардонанд. Нишонаи духтари парӣ ёршуда он аст, ки аз тарафи чапи сараш як қадар мӯяшро бурида, ё мӯяшро якта карда ба путаш мепартофтаанд. Ба духтари паривара касе, ҳатто падару модараш гапи пасту баланд гуфта наметавонад.

– Сабаби масҳараи мардум мешавам! – андеша кард Соқӣ, ки маҳву моти суханони апай донояш шуда буд.

– Ана, ҷонаки апеш, мо бо ҳамин роҳ ишқбозӣ мекардем.

– Хайр, ин ба ман чӣ дахл дорад?

– Додаракам, ба ту дахл дорад. Парво накун, ҳамаи ин роҳхоро ба Маҳчон худам ёд медиҳам. Баъд он тарафашро ту медонию ҳунарат. Ба шарте, ки ин сирро ба касе намегӯӣ. Ту бояд болу пари каргасеро ёбӣ, ки бароят ниқоби парӣ созам.

Чашмони Соқӣ мош барин кушода шуданд; аз олами макру тадбир даре ба рӯяш боз гардид.

Ҳамон бегоҳ амакаш ба Соқӣ фармуд, ки субҳдам

хамроҳи Собир ба сари кӯхи Қалъача рафта, аз чав хабар гирад. Соқӣ пайи ризо сар чунбонд ва чашми рӯз равшан нашуда, ба роҳ баромад. Дар китф анбони пур аз нон дошт. Собир, ки чавони тануманде буд, дар китф милтиқ пеш – пешӣ ӯ қадам мезад. Баъди каме роҳ рафта Собир ба гап даромад.

– Агар, чӯра, пайи қадамат нағз бошад, бо як тир ду нишон зада, ҳам аз чав хабар мегирему ҳам кабк шикор мекунем.

Ҳарду ғарқи сӯхбат ба сари девлох расиданашонро надоништа монданд. Чун девлохро дид, Собир нафас рост карда, милтикро ба даст гирифт.

– Додарам, ту рафта чавро хабар гирифта биё, то омаданат ман як гирду пешро бинам, шояд чонзоде интизор бошад. Дар сари чашма вомехӯрем.

Вақте ки Соқӣ кишти чавро дида баргашт, офтоб ба киём расида буд. Собирро дар ҷои муқарраршуда ёфт.

– Шери акеш, ҳама дар ҷояш? Хук – пук надидӣ?

– Як чав, ки кас аз тамошояш сер намешавад. Ана, ҳамту. Хайр, шикори шумо барор кард?

– Дар ҳақиқат пайи қадами нек доштӣ, ана бин, – Собир ба ишора кабкҳои баста партофтaro нишон дод.

Ҳарду завқ карда, аз пайи ноништа шуданд. Офтоби оламтоб дар баҳри беканори уфуқ шино дошт. Гоҳо дар байни абрпораҳо ғӯта мезад, гоҳо синаи абрхоро бурида мерафт. Селаи парандагон дар рӯи буттаҳо нишаста бол меафшонданд. Насими фораи бо бӯи гулу гиёҳ омехта, машомро муаттар мекард. Соқӣ пораи охиринаи нонро ба оби сарди чашма тар карда, ба даҳон бурду ба мисли он ки чизе ба ёдаш расида бошад, парида аз ҷо хест. Ба сӯи деҳа, ки хонахояш чун куттиҳои занбӯри асал қатор гузошта шуда буданд, нигарист. Вай дар байни хонаҳои бисёре номаълум хонаи Маҳчонро меҷуст. Якбора чашмони Соқӣ дар роҳи сари кӯтал ба аспсаворе афтод, ки сӯи деҳа мерафт. Ҳаяҷони ноаёне вучудахро фаро гирифт ва дилаш ба тапиш даромад.

– Омад, омад, худи худааш. Маҳҷон, Маҳҷон, – гӯён сару рӯи Собирро бўсидан гирифт.

– Соқӣ, ба ту чӣ шуд? Магар шамоли ачина расид, – Собири аз олам беҳабар чизеро нафаҳмида, Соқиро аз худааш дур кард. Соқӣ аз хурсандӣ чи кор карданаширо надонист, ду кабки сайдкардаи Собирро ба ҳаво сар дод.

– Равед, ба назди маъшуқаҳоятон...

Соқӣ кабкҳои дигарро ҳам сар доданӣ буд, ки Собири ба ғазаб омада кабкҳоро аз дасти ӯ гирифт. Соқиро тела дод.

– Девонагӣ ҳам ҷо дорад, Муллосоқӣ, – пичинг зад ӯ, – медонӣ, ки то ба дастгир кардани онҳо ман чи қадар азоб кашидам.

Соқӣ чизе нагуфта, ба сӯи кӯтал менигарист, аз роҳ чашм намеканд.

Собир, ки аз қаҳр меларзид, дигар лом нагуфта кабкҳоро гирифт. Дар байни буттаҳо ғайб зад.

Соқӣ хуб нигоҳ карда, ба хулосае омад, ки ҳамон савора Маҳҷон асту аз хонаи холааш меояд. Аз шодӣ чи гуна ба деҳа расиданаширо надониста монд.

* * *

Дар рӯзи сеюми ба деҳа баргаштани Маҳҷон мардум ба миш – миш даромаданд.

– Чӣ мегӯед, ки ҳамин шаб Маҳҷони Муллозикириё паривара шудааст.

– Худи шоҳи париён бурдааст.

– Маҳҷон масти беёд будааст, на дуою на бахшӣ таъсир накардааст.

– Шоҳи париён бо тилисми худ ҳама даворо радди бадал карда, Маҳҷонро дар пардаи ҷоду гирифтааст.

Ҳамин тавр, мардум як гапро ду гап мекарданд. Дар ҳар кучои деҳа ба арвоҳи Сулаймони пайғамбар, ки гӯё мутеъкунандаи деу парихост, хайру худой сар шуд.

Сокию Маҳҷон бошанд, баробари гузаштани посе аз шаб дар чои муқарраршуда ба ҳам вохӯрда, то дер рози дил гуфтанд ва аз андешаҳои олам фориғ буданд. Ҳарчанд пешомадҳои ноҳинҷори ин рафтори худро донанд, парвоя надоштанд, тамоми шаб дар ҳавои муҳаббат чун парастуи озод пар мезаданд. Маҳҷон аз парихонию аласти бисёре ҳаста шуда бошад ҳам, хушҳол буд. Абрувони сиёҳи думғозадораш то ҳамгашти қачақҳои зулфаш мерасид. Чашмони сиёҳаш бо нигоҳе дил мерабуданд.

Шаби ҷаҳоруми мулоқот, ки ширмаҳтоб буду шаббодии серун мевазид, ҳарду сӯҳбатро ба сари мактаби нав оварданд, ки дар деҳаи ҳамсоя кушода шудааст. Таърифу тавсифи муаллимони нав, тартибу интизом, партаву тахта, ки ҷӯраи Соқӣ Давлатёр навишта буд, ба Маҳҷон хеле хуш омад.

– Биё, ҳамроҳ меравему дар мактаби нав меҳонем, – тақлиф кард Маҳҷон.

Ҳарду нақшаи сафар ва бо кадом роҳ аз деҳа берун рафтано кашиданд.

Шаб ба пеши назар пардаи симобиранге кашида буд. Соқӣ дасти Маҳҷонро гирифта, аз сари чет ба даруни боғ баровардан хост. Баногоҳ дасти пурқуввате бо чизи сиёҳе сару рӯи Соқиро маҳкам печонида, ба замин хобонд ва дасту пояшро баст.

Ду нафар «шоҳпариро» пуштора карда, ба меҳмонхонаи амаки Соқӣ, ки дар даромадгоҳи қишлоқ буд, партофтанд. Вақте ки ҷароғ даргирифт, Соқӣ дар байни одамон Собирро шинохт, ки теғ кашида ба рӯи ӯ назар мекард.

Амаки Мирзо Соқиро дар ин шаклу шамоил дида, аз зӯри ғазаб ларзид. Аз шарм замин накафид, ки дарояд.

Амаки Соқӣ қаҳру ғазаби худро базӯр фуру бурда, ба ҳозирон зорӣ кард, ки ин сирро пӯшида доранд, то зинда аст, хизматашонро мекунад.

– Майлаш, – гуфт маккорона Собир, – ба ҳурмати

мӯи сафеди шумо аз гуноҳаш мегузарем. Вале як шарт хаст, бояд аз деҳа баромада равад.

Ҳарчанд иҷрои ин қарор душвор буд, аз шармсор шудан беҳтар аст, гӯён амаки Мирзо розӣ шуд.

Соқӣ дар ҳамин лаҳза бори дигар ба содагии худ тан дод.

Пагоҳии рӯзи дигар, дар соате, ки чашми субҳ кафида, ситораи рӯз аз қади ресмон баландтар аз тегаи кӯҳ пайваста, ба сӯи деҳа чашмакӣ мезад, Соқӣ бо деҳаи ҳанӯз хоболуд хайрбодӣ карда, рӯ ба сӯи деҳаи ҳамсоя, ба сӯи мактаби нав ниҳод.

ЎМОЧИ ПЕШИ МАЗОР

Дар кишлоқҳои кӯхистон, ҳангоме ки майсаҳо обталаб шуданду борон наборид, мардуми деҳқон ба умеди борон маросиме мегузаронанд, ки онро ўмочи пеши мазор мегӯянд. Ин маросим дар сари чашма ё дар лаби обе гузаронида мешавад. Зану марди кишлоқ гурӯҳ-гурӯҳ, ҳар ҷо-ҳар ҷо ҷамъ шуда дар деҳҳои калон ўмочи башири сернаҳд мепазанд. Барои пухтани ўмоч ҳезуми арчагӣ шарт аст. Хурду калон ўмочро хӯрда, то гуруби офтоб дар бораи абру борон сурудҳо меҳонанд.

Чанд нафар ҷавонони порсо дар шаклҳои аҷибу ғариб бо кадуҳои пуроб ба болои дарахтон баромада оби кадуҳоро ба сари мардум мепошанд. Онҳо гӯё «фариштаҳои раҳмат», борон ато мекунанд. Баъд аз ато шудани борони раҳмат, дигарон бо зарфҳои пури об ба ҳар тараф даву тоз карда, ба сару рӯи ҳамдигар об мепошанд, якдигарро ба об мепартоянд. Агар мабодо дар ин лаҳза дар осмон абре пайдо шавад, ҳама бо сарҳои луч:

*Борон бор, аз нав шор,
Ҳоҷати деҳқон барор. –*

гӯён ба зери абри пайдошуда метозанд.

Соқӣ, ки дар ин маросим яке аз иштирокчиёни фаъол буд, ҳангоми давутоз дар пастҳамие ногоҳ ба Маҳҷон рӯ ба рӯ омад. Маҳҷон бошад, ҷолокона зарфи пур аз обро ба рӯи Соқӣ пош дод. Соқӣ бо остини куртаи шиб – шилтааш чашму рӯяшро пок карда дид, ки дар рӯ ба рӯяш Маҳҷон мисли гули шаробии навакак аз таги тарма баромада, бо лабони пур аз табассум, се-ҷор кадам дуртар рост истодааст. Куртаи ҳарири ӯ тар шуда дар баданаш часпида буд. Дар ин лаҳза ӯ парии обии навакак ба хушкӣ баромадаро ба хотир меовард. Шоир гӯё ин сатрҳоро дар васфи ӯ гуфтааст:

*Зи пой то ба сараи ҳар кучо, ки менигарӣ,
Караима домани дил мекашад, ки ҷо ин ҷост.*

Соқӣ, вақте ки Маҳчонро бо ин ҳусну латофат дид, бо дасташ гаштаю баргашта чашмонашро пок мекард, бо як ақидаи кӯдаконае аз дил мегузаронд, ки ин ҳамон фариштаи борон атоқунанда аст, ки дар чашми ӯ дар шакли Маҳчон чилвагар мешавад. Баъд аз фурсате магар Соқичон аз «фаришта» зӯрӣ кард, ки бо як ҳаяҷони ҳайратомез дод зад:

– Маҳчон, ин туй? – гуфту ба дарахти олуча така кард. Маҳчон лаби рӯмолашро ба даҳонаш гирифту бо овози ларзон оҳистакак гуфт:

– Ҳа, ман. Ба шумо чӣ шуд? Магар тобатон нест?

Ин ду ҷавони содаи қишлоқӣ ҳанӯз пай намебурданд, ки оташи ишқу муҳаббат монанди барқ ҷисму ҷонашонро раҳна кардааст. Муддате ҳарду дар рӯ ба рӯи якдигар хомӯш меистоданд ва бо панҷаи пой худ ба замин хат мекашиданд. Ногаҳон пайдо шудани Бегимхола, ки аз рӯи хабаркашию ғайбатчиғиаш мардуми қишлоқ ӯро «Алошақшаққа» меномиданд, онҳоро аз ким-чӣ хел олами орзуҳои ширини афсонавӣ ба олами пур аз кашмакашу ҳодисот баргардонид. Маҳчон, ки хело духтари зирак ва ҳушёр буд, дарҳол ҳудашро ба даст гирифту бо овози баланд, то ки дар дили Бегимхола шубҳае намонад, ба Соқӣ мурочиат карда гуфт:

– Соқичон, аз рӯи шунидам ҳамроҳи амакат барои намак овардан мерафтаӣ, падарам бисёр хоҳиш карданд, ки моро фаромӯш накарда, аз сарбориатон камтар барои мо ҳам биёред.

Бегимхола ба тарафи онҳо се-чор бор гаштаю баргашта нигоҳ карду дар байни дарахтон ғайб зада рафт.

Соқӣ сарашро бардошта меҳост дар ҷавоби Маҳчон чизе гӯяд, аммо фарёди амакаш, ки Соқиро ҷеғ мезад, гапи ӯро бурид. Соқӣ ночор бо дили кашол ба Маҳчон

хайрухуш карду давида рафт. Вақто ки Соқӣ ба назди амакаш омад, дид, ки одами бисёре дар зери чанори сари чашма чамъ шуда, ба сару рӯи каси дар замин дарозхобида об мерезанду касе дасту пояшро чунбонида набзашро бодикқат гӯш мекунад. Ин бечораи сарсахт яке аз ҳамон «фариштаҳои борон атоқунанда» буд, ки дар вақти обпошӣ аз сарнавдаи чанор ба замин афтода, дар ҳолати марг хобида буд. Бори аввал Соқӣ ин «фаришта» – ро дар шакли ачибу ғариб ва беёду мадҳуш медид. Баъзе ҷавонҳо кӯшиш мекарданд, ки хандашонро маҷбуран фурӯ баранд. Ирӯза маросими ўмочи пеши мазор ба як маросими мотам табдил ёфта буд.

Соқӣ табақу косахоро чамъ карда, дар зери шўълаҳои охиринаи офтоб ғарқи фикру ҳаёлҳои худ ба хонашон баргашт.

«ДУЗД» ВА «ОШИҚ»

Соқӣ ва амакаш Мирзо, пас аз гузаронидани маросими ўмочи пеши мазор, харро пешандоз карда, барои овардани намак ба сафар баромаданд. Аз пулҳои ларзонаку оврингҳои қачу қилеб гузашта, баъд аз ду рӯз дохили қишлоқи Юси Яҳак гардиданд. Тӯшаи роҳашон тамои шуда буд. Ташвиши минбаъда, тӯшаи роҳ Мирзоро азоб меод. Ногоҳ дар сари роҳашон осиебе намудор шуд. Пайдо шудани осиеб хавотирии Мирзоро бартараф намуд. Мирзо зуд ба тарафи осиеб равона шуд. Бозёфташ аз осиеббон се – чор кило орди ҷав шуд. Онҳо боз роҳашонро давом доданд. Мирзо гаштаю баргашта ба Соқӣ нигоҳ карда меғуфт:

– Мулло Соқӣ, хайрият, ки тӯшаи роҳам ёфт шуд. Донишмандон хуб ғуфтаанд: «Пул бошад, дар ҷангал ҳам шӯрбо ёфта мешавад». Ману ту беҳуда ғам хӯрда гаштаем. Ана акнун он тарафаш ба ихтиёри ту. Дар аввалин қишлоқ, ки аз пеш мебарояд, ин ордро бурда, ба ягон қаси ҳудучӯй диҳӣ, барои савоб ҳамир карда се – чорта нон пухта медиҳад. Дуои ҷонашро карда, баҳузур хӯрда рафтан меғирем. Ҳамин тавр не – мӣ, мулло Соқӣ?

Соқӣ, ки аз риёзати роҳҳои қачу қилеб хеле монда шуда буд, базӯр дар ҷавоби амакаш «ҳа» ғуфта монд. Баъд аз тай намудани ду-се фарсах роҳ дар баландии ҷаптар аз роҳи гузар деҳае намудор гашт, ки хонаҳояш аз дур ба монанди лонаи фароштурук метобид.

Мирзо ба Соқӣ ғуфт:

– Қанӣ, Соқичон, ордро гиру қабқ барин парида ба деҳа рав. Дар хонаи ягон бандаи нек нон пухта биё, то омаданат ман дар ҳамин ҷо харро ҷаронда меистам.

Соқии бечора, ки илочи дигаре надошт, чизе нағуфта ҳалтачаи ордро сари қитф карду раҳи қишлоқро пеш гирифт.

Пас аз дар ба дар гардию илтиҷову зории бисёре

Соқии қариб ноумедшуда дар охири қишлоқ дари хонаро кӯфт.

Аз даруни ҳавлӣ зани қоматбаланди худро орову торо додае баромад. Дид, ки бачаи халтабадӯше дар паси дар рост истодааст. Занак Соқиро гадобача пиндошт.

– Ҳа, писар, дар хона нон нест, хамирам акнун расидааст, камтар исто, нон ки пухт, савоби сарам, ризку рӯзиатро медиҳам.

Соқӣ дар ҷавоб:

– Раҳмат, апа, ман аз шумо чизи дигар мепурсам. Ана дар ҳамин халтача камтар орди ҷав дорам, агар сеҷор нон пухта медодед, савоб мегирифтед. Амакам дар ҳаққатон дуои хайр мекард.

Занак қоҳ-қоҳ зада хандиду баъд аз пурсупоси бисёр Соқиро ба ҳавлӣ даъват кард ва гуфт:

– Канӣ сӯлама (мучаррад), ин чӯбхоро шикаста ба танӯр алов мон, ҳам нонҳои худам, ҳам нонҳои туро пухта медиҳам, хуб?

– Соқӣ чолокона чӯбхоро шикаста ба танӯр ҷо кард ва алов гиронд. Зан аввал фатирҳои рағганини худро пухта гирифт баъд орди Соқиро ҳамир карда, ба танӯр ҷаспонда, ба Соқӣ гуфт:

– Ту камтар нигоҳ карда ист, ман ҳозир гашта меоям.

Вақто ки занак аз дари ҳавлӣ берун шуд, Соқӣ гаштаву баргашта фатирҳои рағганинро нигоҳ кард, оби даҳонаш рехт. Дигар тобу тоқаташ намонд. Кулчаҳои рағганинро дар миёнбандаш печонду аз дари хона баромаданӣ шуд. Ногаҳон дид, ки аз берун занак ду барраро дар ду таги бағалаш бардошта омада истодааст. Соқӣ дар паси молхона руст шуд. Занак дохили дарвоза шуда, барраҳоро сар доду дарвозаро аз нав занҷир карда, ба сӯи танӯр рафт.

Минбаъда воқеаҳоро Соқӣ аз мӯричаи молхона, ки аз он токи айвонро ба хубӣ дидан мумкин буд, бо тарсу ларз мушоҳида мекард.

Занак чун дид, ки на дараки писар ҳасту на дараки фатирҳои равғанин, ғазаболуд, чор тарафро кофтуков кард, аммо на пайро дид ва на Ҳайдарро. Баъд аз он, эҳтимол аз қаъру ғазаб бошад, ки қоҳ-қоҳзанон дастонашро ба якдигар зада, нонҳои чавинро аз танӯр канда ба ҳар тарафи айвон мепартофт. Соқӣ дар даруни ҳел ҳамроҳи се-чор гӯсфанд тағу боло мерафт ва роҳи наҷот ҷустуҷӯ мекард, вале барои наҷоташ имконият набуд. Ғайр аз мӯричаи пеши айвон дар қафои ҳел як мӯрии дигар низ воқеъ буд, вале аз он одам баромада наметавонист.

Соқӣ ба тақдираш тан дода, аз мӯрии рӯ ба рӯи айвон ҳаракатҳои занакро мушоҳида мекард. Аз афти қор, занак машғули оши палав пухтан шуд, сабзию пиёзро реза карда дегро ба рӯи ошдони шафати танӯр гузошта, ба доғ кардани равғани зағир сар кард. Бӯи равған ба димоғи Соқӣ ҳам мерасид. Ногоҳ дарвозаи ҳавлӣ тақ-тақ шуд, баъд аз фурсате ҳамроҳи занак чавони тануманди чорпахлӯе дар тағи айвон пайдо шуд. Аз баъзе рафтору кирдорашон маълум мешуд, ки онҳо зану шавҳар нестанд. Дар сари деги ош гоҳ – гоҳ якдигарро оғӯш мекарданд, гоҳ якдигарро мебӯсиданд.

Занак аз чор тарафи айвон нонҳои чавинро гирифта, ба мардак нишон медод. Гоҳ гӯштҳои зирбакро ба якдигар меҳӯрониданд. Хуллас, ки машғули кайфу сафо буданд. Танҳо Соқӣ сарсаҳт дар ғами ҷон буд ва гӯсфандони бӯи нон гирифта аз қафои ӯ сарсон. Даре нагузашта, боз дарвозаи ҳавлӣ тақ – тақ шуд, Соқӣ дид, ки зану марди дар тағи айвон буда бесаранҷом шуданд. Баъд аз дақиқае дари ҳел кушода шуду ҳамон марди ҳамроҳи занак дар айвон буда оҳиста дохили ҳел шуд. Қариб буд, ки Соқӣ аз тарс заҳракаф шавад. Илоче карда худашро дар гӯшаи ҳел, дар қафои гӯсфандон гирифт ва мунтазири сарнавишти худ шуд. Аз байн тахминан ним соат гузашта буд, ки аз мӯрии қафои девори ҳел оҳистекак овозе омаду чизе дароз шуд.

Мард, ки аз мӯричаи рӯ ба рӯи айвон нигоҳ карда меистод, зуд ба таги мӯрии қафои ҳел омаду чизи дарозшударо гирифта ду-се қадам аз гӯсфандон дуртар чорзону нишаста хӯрдан гирифт. Вақто ки бӯи палов ба димоғи Соқӣ расид, тоқаташ тоқ шуд. Чунон ки гуфтаанд: гурусна ба шер мезанад. Соқӣ тамоми тарсу ҳаросро фаромӯш кард: гардани гӯсфандро дошта ба мард наздик бурду аз зери манаҳи гӯсфанд дасташро дароз карда, ду-се лукма ош гирифт. Мард ҳар бор «арзана гунчишк хӯраду калтака бедона» гуфтагӣ барин гӯсфанди бечораро мушткӯб мекард. Нафси сабил зӯрӣ карду бо се-чор лукма қаноат накарда, Соқӣ хост, ки лукмаи дигаре гирад, аммо ногоҳ дасташ ба дасти мард бархӯрд. Мард дасти Соқиро маҳкам дошт.

Ҳарду баробар дод меғуфтанд, гӯсфандҳо ҳаросида ба ҳар тараф мерафтанд. Дар ҳелчаи хурд як шӯру ғавғое бархост. Дар як дам ҳақу ҳамсояхо гирди ҳелро печонда, бо машъалу чароғ дохили ҳел гардида, ҳардуюшонро даст ба пушт баста, кашон-кашон ба назди вакили қишлоқ бурданд...

Соқӣ ва амаки сарсаҳти ўро боз сарсонӣ ва оворагардиҳои бисёре пеш омад...

СИЯҲСУВОР

Дар бозгашт аз кони намаки Роғун ба деҳаи Юс расидему шаб шуд. Амакам гуфт, ки дар ин ҷо як ошнои дерина дорам. Баъд ба суроғи ӯ чанд дарро кӯфт. Гуфтаанд, ки раҳматӣ одами хуб буду кайҳо аз олам даргузаштааст. Амакам «мардуми ин деҳа шӯх, ҳазлҳои бемаврид доранд» гуфта, боз дарвозаи дигарро тақ-тақ кард. Як марди ҳамидақомат баромад. Амакам боз ошнояшро пурсид.

– Аз олам даргузашт, – ҷавоб дод соҳиби хона.

– Бародар, мо мусофирем, раҳгузар, – гуфт амакам, – ҷӣ мешавад, ки ҳамин шабро дар ягон ҷо рӯз кунем?

Мард каме канор истода роҳ кушод ва ба ишораи даст роҳравро нишон дод:

– Марҳамат!

Амакам ба ман нигарист. Ман харро ҳалачӯб задам.

Соҳиби хона як оғили танг доштааст. Амакам хӯрчини намакро аз болои хар гирифта, ба замин гузошт ва ба хона барои маслиҳат рафтани он мардро дида, оҳиста ба ман гуфт: «Меҳмон атои Худо, хараши балои худо». Маънии гапи ӯро нафаҳмида, хандида мондам.

Мард моро ба хона даъват кард. Амакам либосҳои дорои даст зада афшонд, ман ҳам ончунон кардам, ки аз ҷангу гарди роҳ пок шавем. Ба хона даромадем. Писараке қариб ҳамсоли ман ҷиллобӣ (дастшӯ), обдаста ва сачоқ овард. Ман ба ӯ нигаристам.

– Писарча? – пурсид амакам.

– Не, набера.

Ман ба сӯи ӯ нигариста, худро ошнои дерина вонамуд кардам, вале қиёфаи ӯ ҷиддӣ буд. Баъд ман ҳам қиёфаамро дигар карда нишастам.

– Дастархон биёр, – баъд аз дастхоро шустан ба писарак фармуд соҳиби хона ва бар зонуҳоиаш вазн андохта нишаст.

Дар паси сари амакам дар девор як корди калон сари

мех буд ва дар пахлӯяш соате аз занчира овезон. Дасти корд аз шӯълаи хираи чароғи тоқча чило меод. Ман ҳаму рост мешудам, сарамро чапу рост мебардам, ки ҷилои дасти корд гум мешавад ё не. Дасти корд нури чароғро акс гардонда, хонаро равшантар мекард. Ман ба амакам зеҳн монда ба тарафи корд ишора кардам, ки ӯ ҳам бинад. Дилам ваҳм кард. Амакам чаҳми соҳибхонаро хато карда, номаълум ба девор чаҳм дӯхт. Баъд якпахлу нишаста, бо диққат нигарист. Сонӣ, ба соҳиби хона зеҳн монд.

Писарак дастархон овард. Худаш ҳам нишаст. Ман ба ӯ наздик шуда, ба корд ишора карда, пурсидам:

– Вай чияй?

Писарак дар ҷавоб ҷизе нагуфт ба бобояш нигарист. Соҳиби хона ҷой рехта, ба амакам дароз кард. Хушу ёди амакам тарафи корд. Мард таваҷҷӯҳи амакамро пай бурда, пурсид:

– Меҳмон, кордро тамошо кардан меҳӯед?

– Ман не-ку, ҳамин бача, завоқ карда истодааст, – ба ман ишора кард ӯ.

Соҳиби хона барҳоста кордро гирифт ва ба дасти амакам дод. Ман ба амакам наздиктар нишастам. Дасти корд тиллоӣ буд. Амакам онро аз ғилоф қашида «Шамшери хуб будаст» гуфт. Мард сар ҷунбонд. (Ман аввалин бор фаҳмидам, ки номи ин корди дароз «шамшер» будааст). Амакам сар ҳам карда хатҳои арабии ба дасти шамшер сабт шударо ҳиҷҷа мекард, вале саводи қазоие надошт, ки онро бихонад.

– Шамшери бародарам, – хонда натавонистани амакамро пай бурда гуфт соҳиби хона ва ба наберааш рӯ овард, – бачам, ту ба пеши очат баро.

Писарак рафт. Соҳиби хона лаб ба дoston кушод:

– Бача, дилаш ганда нашавад, меғӯям... Хонда натавонистед? Шамшери бародарам. Аз шӯрои ҳарбии инқилобии Туркистон тақдим шудааст. Шумо бояд бародарамро шиносед. Ревком буд. Ҳама ӯро Ревком мегуфтанд. Ҳама ӯро мешиноктанд. Буду шуд як духтар

дошт. Сари ҳар сухан афсӯс меҳӯрд, ки ҳамин қадар мубориза мебарем, ҳаётро нав мекунем, вале ман писар надорам, ки корҳои маро давом диҳад. Духтараш Сайрам ин гапҳои падарашро шунида, хориаш меомад. Баъд омада худро ба гардани падараш меовехту ўро мебӯсид, вале чизе намегуфт. Рӯзи дигар медидем, ки бо писарбачаҳо гӯштингириву аспсавориву аз химчаҳо шамшер сохта, шамшербозӣ мекунад.

– Ҳо, Сайрам, ту бо бачаҳо бозӣ накун, мардум механданд, – мегуфт модараш. Вале Сайрамро боздошта намешуд. Вай духтари оддӣ деҳотӣ мо не, балки духтари афсонавӣ менамуд. Вай мехост, ба падараш нишон диҳад, ки духтарон ҳам хизмати падарро адо карда метавонанд.

Бародарам тухми босмачиҳоро қандан мехост. Босмачиҳо ҳам ўро душмани ашаддӣ худ доништа, аз пайаш шуданд. Қӯрбошиҳо Ҳоҷӣ Тоҳир ва Ҷалол мисли гургони бачаҳӯр ҳар шаб ғиғони як деҳаро мебароварданд. Қӯрбошиҳо ҳар хел ҳилаву найранг мекарданд, ки Ревкомро ба дом афтонанд.

Шабе дар деҳаи Яҳак кундаалов афрӯхтанд. Оташ аланга дошт, ба назар алангаи ӯ осмони сиёҳпардаро шикофта ҳама чоро равшан кардан мехост. Бар болои оташ сар – сар кунчора мегузоштанд. Аланга баландтар мешуд, вале як доираи тангро равшан мекард. Қадаме аз давра берун кас касро намешинохт. Базме доштанд, вале касе намефаҳмид, ки базм аз вачҳи чист. Ревком ҳам ба тамошо рафта буд.

Ба ногоҳ шӯре бархост, ғиғони мардум баромад. Фурсати мулоҳиза нашуда Ревкомро – бародарамро даст гирифтанд. Ўро назаданд, гӯшу биниашро набуриданд, забонашро берун нақашиданд, балки дар кундаалов андохтанд. Ҳалқ пароканда шуд, вале то сӯхта хокистар шудани Ревком Ҳоҷӣ Тоҳиру Ҷалол қурбошӣ бо йигитҳояшон тамошо карданд, баъд ғайб заданд. Ҳамон шаб Сайрам бе ному нишон ғайб зад. Ана, ин шамшер ҳам аз хонаамон гум шуд. Рӯзи дигар

ман ба ҷои кундаалов рафта, як мушт хокистари бародарамро дар халтае гирифтам, то ба ёдгори монад. Ба хокистар менигаристаму зор – зор мегиристам. Дар фироқи бародарам ва дар суроғи бародарзодаам каландар шудам. Аммо аз ҷое ва аз касе садое ба гуш намерасид.

Дар байни ин ҳангомаву ҳодисаҳои пурушӯб боз дар кӯҳистон овозаи Сияҳсувор баромад. Овозааш мисли овозаи Рустам буд. Ин овоза саросари Бойсуну Қаротегинро фаро гирифт. Мегуфтанд, ки Сияҳсувор мушкулкушои аскарони сурх ва Азроили босмачиёст. Аз дувоздаҳ нафар иборат. Ҳама сияҳпӯшанд ва аспонашон ҳам сиёҳ. Сияҳсувор аз пайи дастаҳои Ҳочӣ Тоҳир ва Ҷалол кӯрбошӣ мегаштааст.

Боре дар молаи Ҳазор байни аскарони сурх ва дастаи эшони Султон задухӯрди шадиде мешавад. Сияҳсувор, гӯё ки мӯяшро дуд карда бошанд, мисли девҳои афсонавӣ ба ёрии аскарони сурх пайдо мешавад. Босмачиёро қир мекунанд, боз чунон ғайб мезананд, ки касе кучо рафтаниро намедонад. Агар ин матал бошад, «исми аъзам»-ро хонду нопадид гашт, мегӯянд. Ачибаш дар он аст, ки ин кори ӯро тамоми мардум дидаанд.

Меҳмони ҷон, ки бошад, як шаб дар хона мисли латта ғаму нам кашида шишта будам, ки садои суми асп баромад. Дар баданам гармӣ намонд. Тарсидам, ки Ҳочӣ Тоҳир барои дастгир кардани ман омад. Ду савора назди дари хавлӣ истод. Яке даромад. Ман аз дариҷаи пушти хона берун баромадам. Он ки ба хавлӣ даромада буд, дари хонаро кӯфт. Садои «амак, амак!» гуфтаниро шунидам. Овозаш шинос буд. Барои аз дариҷа даромадан шарм кардам. Атрофи хонаро давр гашта, аз буни девор нигоҳ кардам, ки як ҷавонписари ҷомапӯш дарро мекӯбад. Худро ақиб кашидам.

– Ҷанг – ана уҷада, – савораи дигар, ки аспхоро назди дарвоза медошт, ба ҳамроҳаш гуфт ва бо дасташ ҷои ман истодаро нишон дод. Худро ақиб кашидам. Ҷавон сӯи ман омад.

«Амак!» – боз чеғ зад ӯ. Акнун шинохтамаш. Ӯ Сайрам буд. Ба пешвозаш баромадам.

– Маро нашинохтед, ман Сайрам, амак? – ба чои салому алек ва пурсопурс гуфт ӯ, то зудтар шиносамаш ва донам, ки ӯ барҳаёт аст. – Маро мебахшед, ҳамин тавр шуд. Сонитар ҳамаашро мефаҳмед. Ҳоло шитоб дорем, ба очам салом гӯед. Ман боз хабар мегирам, – гуфту баромада рафт. Ман чи гуфтанамро надониста шах шуда мондам. Омаданаширо дидаму рафтанаширо не. Вақто ки ба худ омадам, ҳам ашк мерехтам ва ҳам худ ба худ механдидам. Аммо ба хулосае омада наметавонистам. Хоб буд ё ҳаёл ин.

Баъд аз чанд рӯз боз шабона омад. Панҷ нафар буданд. Маро диду баргашт. Ҳатто ба оташигирӣ ҳам ин хел тез намеоянд. Чунон меомаду мерафт, ки ҳеҷ чиз пурсида наметавонистам. Модарам дар деҳаи дигар зиндагӣ мекард, омаду рафти ӯро намедонист.

Баъди ду рӯз хабар омад, ки Сияҳсувор дар деҳаи Сайробӣ Бойсун ба мадади аскарони сурх расидааст. Воқеа ин хел будааст: пас аз фориғи чангҳои шадид аскарони сурх каме осудагӣ хоста, дар Сайроб дам мегиранд. Босмачиён фурсатро ғанимат шумурда, аспҳои онҳоро медузданд, то рӯзи дигар дар чанг пиёда шаванд. Ҳамин вақт Сияҳсувор шабохун мезанад, дастаи босмачиёни торумор мекунад, аспҳоро ба соҳибонашон – аскарони сурх бармегардонад. Ба ивази ин корномааш аз командири аскарони сурх, ки Ёқубтурааш мегуфтанд, соат мукофот мегирад.

Овозаи Сияҳсувор даҳчанд гашт. Ба дили Ҳочӣ Тоҳир ваҳм афтод. Аз пайи Сияҳсувор шуд. Вале дараки ӯро намеёфт. Гӯё ӯ ҳам сайд буд ва ҳам сайёди мекард.

Ҳочӣ Тоҳиру Ҷалол мисли шерони захмине, ки бачаҳояшонро талаф дода бошанд, чи кор карданашонро намедонистанд. Ҷо-ҷо ва гоҳо ба калтакдорони сурх забардастӣ мекарданд. Ҳамин тавр шуд, ки онҳо аскарони моро аз Файзобод таҳдид карда, то Ҷалчид оварданд. Сурхҳо, ки ба нохост дучори чунин ҳамла

гашта буданд, ба ҷуз гурез ва ё сар ба паноҳ бурдан илоҷи дигаре надоштанд. Командирҳо ва аскарон дар хонаҳои мардуми Ҷалҷид пинҳон шуданд. Ҳоҷӣ Тоҳир кишлоки Ҷалҷидро муҳосира кард ва ба йигитҳояш фармуд, ки ҳамаи хонаҳоро оташ зананд. Йигитҳо ба иҷрои фармон омода гаштанд. Аммо ногаҳон шӯре ба миён омад, ки сағ соҳибашро наменинохт. Мисли балои осмонӣ Сияҳсувор пайдо шуд. Фигони босмачиҳо баромад. Аз гирду пеш, аз байни фигону шиҳаи аспон ва садои суму шамшерзанӣ овози «Сияҳсувор, Сияҳсувор» шунида мешуд.

Сияҳсувор Ҳоҷӣ Тоҳир ва чанд нафар йигиташро даст гирифт. Гурги бачахӯр ба даст афтод. Нисфи йигитҳояш гурехт.

Ҳоҷӣ Тоҳир ва йигитҳои асири ӯро Сияҳсувор дар байни мардум ба қатл расонда, аз пайи фирориён шуд. Фирориён ҷониби Файзобод мегурехтанд. Сияҳсувор дунболагирӣ мекард. Баногоҳ босмачиҳо дар ду канори роҳи паси теппаҳо камин гирифтанд, чунки дар ихота монданд, аз пеш лашкаре меомад. Ин дастаи аскарони Шариф командир буд, ки Ҷалол кӯрбоширо то аз дарёи Панҷ гузаштан пеш карда, дастгир накарда бармегашт.

Босмачиён дар байни обу оташ монданд. Аз як тараф дастаи Шариф командир ва аз тарафи дигар дастаи Сияҳсувор онҳоро сар бардоштан наменонд. Ҷанги сахте даргузашт ва ҳангоми фӯрӯ нишастани он Сияҳсувор ногаҳон тир хӯрд. Вай аз асп ба замин афтод, шарикони ғолиби ӯ, ки дигар ғайб намезаданд, Сияҳсуворро бардошта назди духтур бурданд. Ӯ ниқобпӯш буд ва сару либоси сиёҳе дошт. Духтур ниқоби рӯи ӯро гирифтӣ маҳви ҳайрат шуд. Чашмони сиёҳу зебои ӯ, мижгонҳои дароз, руҳсорай лоларанг, лабони нафиси Сияҳсувор ҷозибаро доштанд. Ду миллии сиёҳи ӯ, ки даруни телпак пинҳон буданд, ба китфи ӯ парешон шуд. Духтур ҳайрон – ҳайрон ба Шариф командир нигарист. Шариф командир ба ӯ нигоҳ кард ва дилаш «шуввӣ» таҳ нишаст.

– Сайрам чӣ шуд? Шамшер чӣ хел боз ба дасти шумо афтид?... – соддагӣ карда пурсид амакам. Дар лабони сохиби хона табассум дамид ва боз қиёфааш чиддӣ гашта, лаб ба достон кушод:

– «Сияхсувор» худи Сайрам будааст. Пас аз чароҳаташ сиҳат шудан, Сайрамро раиси шӯрои занон интиҳоб карданд. Шариф командир ўро ба занӣ гирифт. Замонҳо дигар шуданд. Колхоз ташкил кардем. Шариф командир раис шуд. Раиси аввалини колхозии худамон. Аввалин талху ширини ҳаёти колхозро дар тарафҳои мо ӯ чашидааст. Заминдорон барои ҳамвор ва якҷоя кардани заминҳо хунхӯрӣ мекарданд. Ба сари Шариф командиру Сайрам чӣ азобу кулфате наомад.

Колхоз мехостанд, вале колхозсозӣ илме буд, ки онро ба осонӣ кас сарфаҳм намерафт. Шариф командир котиб ҳам дошт. Ё одами ғалатӣ буд. Барои каму беш аз хатти арабӣ хабар доштаниш ўро котиб таъин карда буданд. Аз моли дунё ӯ фақат як давои дошту як найқалам. Ҳар ҷо ки рост омад, зуд чорзону мезаду қаламро ба давои тар карда менавишт. Ҳар ҷизе ки ба фаҳму дониши вай рост ояд, он тарафаш кори қалам. Ёро Мулло Садриддини Таваккалӣ мегуфтанд. Баъди котиб интиҳоб шудану дар қарори махсуснависӣ шуҳрати хоса пайдо карданиш ба номи ӯ лақаби Таваккалиро зам карда буданд.

Мулло Садриддин одами ниҳоят ҳамабовар ва соддафӯл буд. Неку бадро чандон фарқ намекард. Агар аз ягон ҷо ягон гапро шунаваду ба вай маъқул афтад, ба идораи колхоз расида, доир ба ҳамон масъала таъҷилӣ қарор менавишт.

Рӯзе Шариф командир ба идора даромада ханӯз нафаси худро рост накарда буд, ки Мулло Садриддин қарори навбатиаширо барои имзо ва мӯҳр назди ӯ гузошт. Дар ин қарор, ки «Қарори матоъ» ном дошт, навишта буд, ки бояд ба таври таъхирнопазир барои колхоз шашсад метри яклухт матоъ харида шавад.

Шариф командир қарорро хонда, зери лаб хуб хандид ва чизеро нафаҳмидагӣ барин шӯҳиомез пурсид:

– Шашсад метр матоъро чӣ кор мекунед, мулло Садриддин?

– Кӯрпа медӯзем, кӯрпа, командир. Дар давраи колхозӣ ҳама бояд зери як кӯрпа хоб раванд. – ҷавоб дод ӯ.

– Намуред ба ҳамин қарори навиштаатон, – гуфт раис.

– Ҳа, ё гапам нодуруст?

Мулло Садриддин, ба гумони он ки қарораш ба раис маъқул шуд, аз кисаи камзӯлаш қарори дигарро баровард, ки дар он «Тамоми оҳанҳои ҷуфтӣ чамъ оварда шавад» гуфта шуда буд.

– Оҳанҳоро чӣ кор мекунед, мулло Садриддин? – боз суол кард раис.

– Об карда деги калон мерезем.

– Деги калон ба чӣ лозим?

– Дар даврони колхозӣ ҳама бояд аз як дег таом хӯранд...

Раис қарорҳои навиштаи мулло Садриддинро хонда завқ мекард.

Мулло Садриддин ҳам илҳом гирифта, фаши саллаашро дар паси сар кашол мекард. Найқаламро бар чанбари саллааш халонда мегашт. Ба замми ин ҳама Мулло Садриддин каме носолим ҳам буд, дар сӯҳбати муллою эшонҳои қишлоқ иштирок ҳам мекард. Ва онҳо, албатта, аз иштирок доштани котиби раис дар сӯҳбаташон фоида бурда, каллаи ӯро гаранг мекарданд. Масалан, ба ӯ мефаҳмониданд, ки «раис бояд масҷиду мазорро обод кунад, ба мардум бинои мусулмонӣ ва усули дин омӯзад. Вале раиси мо – Шариф командир замини одамонро яқвота карда, онҳоро ба ҳам чанг меандозад».

Мулло Садриддин ҳамаи ин гапҳоро ба қарор дарҷ мекард ва хатои Шариф командирро ислоҳ карданӣ мешуд. Аммо Шариф командир гапҳои ӯро ҷиддӣ

қабул намекард. Вай рӯз ба рӯз мефаҳмид, ки ин гапҳо аз ҷои дигар сар мезананд. Бинобар ин хушёртар мешуд ва бо дӯстони ҷангиаш маслиҳат мекард.

Солҳо мегузаштанд. Гӯё биму ҳарос камтар мешуд. Дар ин байн Шариф командиру Сайрам соҳиби як духтару ду писар шуданд. Колхоз ҳам реша мегирифт. Шариф командир ва Сайрам аз рӯи одати шарқӣ ба тӯйи фарзандони худ тайёри медиданд. Гӯё ҳама чиз тайёр шуда буд, танҳо маъракаро гузаронидан лозим.

Шариф командир ёру ҷӯрахояшро ба маслиҳатҳои хабар кард. Дар авҷи маслиҳат дарвоза тақ – тақ шуд. Ба Шариф командир хабар доданд, ки ҳозир бояд ба район равад. Чӣ гап? Намедонад. Ҳама хайрон монданд.

Шариф командир ба роҳ баромад. Хеле парешонхотир буд. Сайрам авзои шавҳарашро дида пурсид:

– Бегоҳ меой ё не?

– Намедонам.

Ҳангоми аз дар баромадани Шариф командир пиразане ба дари ҳавлӣ омада, гардан қач кард, ки мусофири раҳгузар аст, якшаба ҷои хобаш диҳанд.

– Ту кистӣ, занак?

Пиразан ба ҷои ҷавоб ба лунҷаш даст бурд. Яъне дандонам дард мекунад, гуфтани шуд.

– Хайр даро. Сайрам, ана ҳамроҳ ҳам ёфт шуд, – гуфт Шариф командир ва аспро тозиёна зад.

Шариф командир рафту торафт дили Сайрам сиёҳ шудан гирифт. Барои чӣ? Намедонист.

Сайрам пиразанро ба хона даъват карда, ба зерӣ пояш кӯрпаҳои барои тӯйи писаронаш тайёркардари андохт, ба нишастан даъват кард ва гуфт, ки худро бегона ҳис накунад. Дастархон ҳам паҳн карду гирдакчаву чаппотӣ ва кулчаву мавиз гузошт.

– Оча, марҳамат кунед, ин чизҳои тӯйи писаронам, ман ҳозир барои шумо тарҳавло мепазам, – гуфту ба тарафи ошхона рафт.

Ошхона дар рӯй ҳавлӣ буд ва аз он ҷо меҳмонхона ба хубӣ менамуд. Сайрам орди барои тарҳавло чудо кардаашро бирён карда истода, ба тиреза нигарист ва дар ҷояш шах шуда монд. Ӯ дид, ки пиразан қарси сафеди ба даҳону биниаш печидаро каме паст фурувард. Ду мӯйлаби шофмонанди «кампир» изтиробӣ Сайрамро зиёд кард. Баданаш якбора оташ гирифт ва фурсате пас пешонияш ҷа барин сард гашт. Тамоми ҳаёти гузаштааш як нафас пеши чашмонаш ҷилвагар шуд. Тассавур кард, ки ҳанӯз ӯ дар майдони мубориза аст. Худро гум накард. Нигоҳашро аз «пиразан» нақанд. «Пиразан» бари ҷомаи ҷандаашро яктурафа карда, ханҷарро ва аз бағал таппончаро гирифта, зери болишт гузошт ва болои кӯрпахои оҳарӣ дароз кашид. Интизори тарҳавло ҳам нашуда хобаи бурд. Кӯфти роҳ ва оворагардиҳо ӯро саҳт ҳаста карда буданд.

Сайрам нӯг-нӯги по ба ҳона даромада, нафаскашии пиразанро шунавид ва оҳиста даст зери болишт бурда, ханҷару таппончаро гирифт. Баъд писари ҷорсола ва дусолаашро болои бом баровард «додаратро дор, аз бом наафтад, ман хоҳарчаатро аз гавҳора кушода меорам» гуфт ба писараш Сайрам. Вақте ки аз норбон фурумада ба дари ҳона наздик шуд, ҳамёза кашада, ҳестани «пиразан» – ро дид. Зуд баргашта болои бом баромад ва норбонро кашада гирифт. «Пиразан» ҳеле парешон аз дар ба шаст баромада, ба атрофи ҳавлӣ давутоз кард, коҳдону ошхонаро ҳабар гирифт. Дар ин вақт ӯ пиразани ҳамидақомат не, балки марди хунхори никорталабе буд.

– Ҳа гурги бачахӯр, ба даст афтодӣ? – аз болои бом садо дод Сайрам.

– Ба хубӣ ханҷару таппончаро парто, – роҳи фиребро пеш гирифта гуфт «пиразан»-и бурутдор.

– Акнун ханҷару таппонча не, марг мегирӣ, маккор!

– Аз дасти ту лаънатӣ якумр овора шудам, боз чӣ меҳаҳӣ?

– То мисли падарам туро дар оташ насӯзонам, Сияҳсувор набошам. Қавли ман ҳамин буд. Акнун ба пой худат омадӣ, сайди ачалрасида.

– Не, ту маро сӯзонда наметавонӣ, лекин ман туро монанди падарат ба коми оташ мепартоям. Имрӯз фурсати интиқом аст.

Ҳамин вақт аз хона садои гирияи духтарчаи Сайрам баромад. «Пиразан» – и бурутдор ба сӯи овоз ишора карда, хандид. Дасту пой Сайрам ларзида, саросема шуд. Раҳми модарӣ боло гирифт, қариб буд, ки худро аз бом партояд.

Пиразани бурутдор ба хона даромада гаҳвораро гирифта баромад ва баробари қадаш баланд бардошт.

– Не, чаллодию бераҳмӣ нақун! – ба лаби бом омада фарёд зад Сайрам.

– Набошад яроқатро парто!

Сайрам ба худ омад.

«Пиразан» гаҳвораро ба тори сар бардошт.

– Не, напарто!!! – фарёд зад Сайрам ва сахл монд, ки зери бом шавад.

– Акнун нигоҳ кун, интиқом ин хел...

– Не!!! Напарто! Ма!

«Пиразан» – и бурутдор гаҳвораро паст фуруварда, аз зери он ба Сайрам нигарист. Тифлони Сайрам аз бари домани модар дошта, ўро ба акиб мекашанд, вале ў ҳис намекунад. Чашму дилаш андаруни гаҳвора.

– Парто! – чашмонашро танг карда ва рамуз гирифта гуфт «пиразан».

– Ма! – ханчарро ба миёнаи ҳавлӣ ҳаво дод Сайрам.

– Не – е, таппончаро парто.

– Гаҳвораро ба замин мон...

– Аввал парто.

– Не, гаҳвораро ба замин мон.

Пиразан гаҳвораро ба замин гузошта, аз пайи ханчар рафт.

Сайрам мили таппончаро ба сӯйи ў рост карда, фарёд зад:

– Ҷаллод, акнун аз сад ҷон як ҷонат ҳам амон намеебад: даст бардору таслим шав! Вагарна туро ба ҷаҳаннам мефиристам.

Сайрам як қадам ба сӯи «пиразан» пеш гузошт.

Ҷалол кӯрбошӣ хандид ва ханҷарро баланд бардошта, ба гаҳвора наздик шуд.

– Дасти хунолудатро нарасон! Мепарронам! – фарёд зад Сайрам.

Ҷалол кӯрбошӣ баландтар хандид:

– Хун ба хун. Ман аз дасти тую шавҳарат оворам ҳафт ҷаҳон шудам, акнун хуни ҳамаатонро мерезам.

– Аблаҳ, даст бардор, – баланд шуд садои Сайрам!

Ҳамин вақт дар кӯча чанд нафар савора пайдо шуд.

– Сайрам! – фарёд зад Шариф командир. Сайрам худро ба рӯи ҳавлӣ партофт.

Омадагон Ҷалол кӯрбоширо даст гирифтанд...

– Шамшер чӣ хел ба дасти шумо афтод? – пурсид аз соҳиби хона амакам, ки маҳву моти ин ҳикоят шуда буд.

– Шариф командиру Сайрам тақдим карданд. Дар хонаи мо дурбини Фрунзе тӯҳфа кардагӣ ҳам аст... Ана ин писарча, ки ҳозир сачоқу об овард, фарзанди калонии онҳост...

ҚАСОСГИРИИ СОҚӢ

Соқӣ фарзанди охирини падару модар буд. Дигар фарзандҳояшон дар синни хурдсолӣ фавтида буданд. Бинобар ҳамин падару модар ба тори мӯи ӯ меларзиданд. Агар, мабодо сараш дард кунад, падару модари бечора шабҳои дароз мижа таҳ накарда, ӯро сари даст мегардониданд. Хулоса, Соқиро ба ҳазор нозу неъмат мепарвариданд, ӯ ниҳоят эрка калон мешуд. Агар барои ягон рафтори ношоистааш андаке коҳиш кунанд, дуру дароз гиря мекард. Дар ин маврид агар касе Соқиро меҳандонд, албатта, аз тарафи модару падар мукофот мегирифт. Ҳамин тавр Соқӣ дар оғӯши ғамхориҳои зиёде парвариш меёфт.

Ногаҳон модари номуроде Соқӣ бо дили пур аз орзу вафот кард. Даре нагузашта падараш хонадор шуд, моиндари Соқӣ ба ӯ меҳр баст ва ҳатто аз модараш ҳам бехтар ӯро парвариш мекард. Соқӣ ҳам ӯро чун модари ҳақиқӣ мепиндошт. Чун пештара бо нозу нуз ва эркагӣ тарбият меёфт. Азбаски падари Соқӣ обрӯманд буд ва баъзе одамони тамаллуқкор медонистанд, ки Соқӣ писари ягонаи падар аст ва аз навозишҳои маккоронаи онҳо нисбат ба Соқӣ шод мешаванд, онҳо меҳрубониҳои рӯякии худро даҳчанд мекарданд. Гоҳ ӯро монанди лӯхтак даст ба даст мегардонданд, гоҳ пуштора мекарданд, гоҳ тӯҳфаҳои қиматбаҳо бахшиш менамуданд.

Махсусан тағоҳои ӯғаяш рӯзҳои дароз Соқиро дар китфашон гирифта мегаштанд. Кас гумон мекард, ки Соқӣ чону чигари онҳост.

Синни ӯ акнун ба даҳ расида буд, ки падараш ба касали вабо гирифтор шуду вафот кард. Мероси бойи падар, ғамхории модар ва «меҳрубониҳои» тағоҳои угай чунон зиёд буд, ки сағирагӣ ба гӯшаи хотираш ҳам намеомад. Махсусан ин модари начиб ҳамеша кӯшиш мекард, ки аз ягон ҷиҳат Соқӣ сағира монданаширо ҳис накунад.

Рӯзе аз рӯзҳо тағоҳо омаданду маслиҳати ба қишлоқи худашон кӯчонда бурдани Соқию модарашро ба миён гузоштанд. Ҳарчанд ки модари зор (аз афташ кирдорҳои ношоистаи бародаронашро нағз медонист) ба ин маслиҳат розӣ нашуд, бародарҳои айёр ба норозигии ӯ аҳамият надода, маҷбуран ҳама чизу чораи меросиро ба аспҳо бор карданду шабона онҳоро кӯчонда ба қишлоқи худашон бурданд.

Соқӣ аввалҳо дар манзили нав – дар хонаи тағоҳояш монанди пештара чанд рӯзро гузаронд. Баъд аз ду-се моҳ тағои калонаш ўро ба назди худ ҷеғ заду гуфт: « – Ҷиянам, мулло Соқӣ, акнун бўзбала шудай, пагоҳ ҳамроҳи ҷўраҳоят ту ҳам шер барин гўсфандҳоро хай карда ба Кӯли сафедорон бару чаронда биёр. Аз бекорӣ кадукорӣ гуфтаанд. Бегоҳирӯз бо ҳамроҳи ҷўраҳоят барои модарат камтар ҳезум гирифта мебиёӣ».

Соқӣ, ки ғайр аз хўрдану даву тозу бозӣ кори дигарро намедонист, аз ин супориши ногаҳонӣ ҳайрон шуда монд. Ў чизе нагуфта бо ашки резон ба назди модараш омад ва амри тағояшро арз кард. Модар Соқиро ба оғўш кашида, аз сару рўяш бўсиду дилбардории зиёде кард.

Пагоҳии ҳамон рӯз Соқиро тағояш барвақт аз хоб бедор карду аз қафои гўсфандон ба Кӯли сафедорон равон кард. Имрӯз дар ҳаёти Соқӣ дигаргунии бузурге ба амал омад. Ў аз пайроҳаҳои гўсфандрав монанди дигар бачаҳои қишлоқ гузашта натавониста, ба поён ғелида мерафт. Пойҳои нозукаш обида карданд. Ба ҳоли зори ӯ баъзе бачаҳои шум меҳандиданд ва баъзеашон раҳм карда, ба ӯ ёрӣ медоданд. Хулоса Соқӣ аз санчиши нахустини рӯзгор бо дасту пой хуншор бегоҳирӯз ба хона, ба назди модараш баргашт. Дилдорию меҳрубонии модар алами ўро зиёд мекард. Ин бегоҳ аз гулӯяш чизе нагузашт, чаро ки гиря гулӯгираш мекард. Пас аз ин воқеа Соқӣ як ҳафта касал шуд. Ғайр аз модар на тағо, на ёру дўстони падараш, хабар гирифтани он тараф, ҳатто суроғ ҳам намекарданд.

Ба ҳамин тариқ Соқӣ ба тақдир тан дода, ба дари хонаи тағояш хизматгор шуда монд. Ў акнун ба ҷои парасторию навозиш коҳишу ҳақоратҳо мешунид, ҳатто кор ба ҷое расид, ки ўро «сағира» гуён таҳқир мекарданд. Бо ҳамин аҳвол рӯзҳо пайи ҳам мегузаштанд. Ин кӯфту куллӯхҳои зиндагӣ рафта-рафта чашми ўро мекушоданд. Неку бади зиндагиро оҳиста – оҳиста сарфаҳм мерафт. Рӯзе яке аз дӯстони бисёр наздики падараш, Муллошариф, ки як вақтҳо Соқиро лаҳзае аз китфаш ба замин намегузошт, ўро дар кӯча дида рӯяшро ба тарафи дигар гардонду рафт. Соқӣ гумон кард, ки эҳтимол Муллошариф ўро надидааст. Ду-се маротиба амаки Муллошариф, гуён ҷеғ зад, вале амаки азизаш эътибор надод. Ин ҳодиса ба Соқӣ таъсир кард, гуё касе сатили оби хунукро ба сараш рехт.

Бегоҳӣ ин воқеаро ба модараш гуфт. Модар ашки чашмонашро пок карду «балам, ту ҳоло ҷавонӣ», гуфт. Баъдтар ана ин гуфтаи бузургонро мефаҳмӣ:

*Гирди номи падар ҷӣ мегардӣ,
Падари хеш шав, агар мардӣ.*

Писарам, меҳнату ғайрат карда ҳамин ки ҷои падаратро гирифтӣ, боз ин хел косалесҳо пайдо шудан мегиранд. Афсӯс, ки дар зиндагӣ дӯстони ҷонӣ кам мешаванд, балам. Кошки ба ҷои ин нобакорон дӯстони ҷонӣ зиёд мешуданд. Ин тағоҳоят ҳам худобехабарӣ карда истодаанд. Илоҷ карда имсол зимистонро мегузаронӣ, ҳамин ки баҳор шуд, ба хонаи падарат, ба назди амақҳоят меравем. Амақҳои бадавлати хуб дорӣ.

Баҳор буд, заминро замон ғарқи гулу гиёҳ, аз нури офтоби баҳорон аз куллаҳои кӯҳ, аз дараҳо барфҳои тармаҳо об шуда дар шуои офтоб монанди нукраи хом печутоб хӯрда ба доманаҳои кӯҳ ҷорӣ мешуданд. Аз дараву тегаҳои кӯҳ садои гӯсфандҳо ба гӯш мерасид. Соқӣ дар тегаи кӯҳи Мунданӯл дар болои тахтасанге нишаста бо ҷӯраҳояш чуқрию торон хӯрда, ғарқи

тамошои табиати ҳаззоранг буд. Дид, ки дар кӯчаҳои кишлоқ торафт бесаранҷомӣ ва даву този мардум зиёд мешуд. Фурсате нагузашта се – чор савораи милтиқдор дар наздашон пайдо шуд. Дар байни ин саворон Муҳаббат командирро шинохтанд.

Муҳаббат командир ба бачаҳо хитоб карда, «бачаҳо, зуд хезед, гӯсфандҳоятонро ҳай карда ба кишлоқ фуруед» гуфту ба тарафи агбаи Лояк баромада рафт. Вақте ки Соқӣ ба хона баргашт, дид, ки дар рӯи ҳавлӣ тағоҳояш чизу чораҳоро саросема ба аспҳо бор карда истодаанд. Ин ҳолатро дида ба воҳима афтиду давон ба тарафи хоначаи модараш рафт. Модараш бо ранги рӯи парида бӯғчаи дар дасташ бударо ба як тараф гузошту Соқиро ба оғӯш гирифт.

– Хайрият, ки соку саломат омадӣ, ана писаракам, боз шӯру ғавгою гурезогурез сар шуд. Хонаи ин аламонҳо сӯзад.

– Модарҷон, чӣ гап шуд? Тағоҳоям боз ҷанг кардаанд? Чаро гирия мекунад?

Модар ба саволҳои паиҳами Соқӣ ҷавоб наодо, дасти ӯро гирифт ба рӯи ҳавлӣ баромад. Дид, ки бародарҳояш раҳти сафарро бастаанд, бародари калонӣ ба бародарони хурдӣ хитоб карда: – Эҳтиёт кунед, аз фалон роҳ равед, аз чизу чора боҳабар шавед. Дар Чормағзи девлох ё дар Калпи Наврӯз ҷой гиред! – мегуфт. Гашти пешин аз ҳавлӣ баромада аз қафои улаву гову мол ба ҷои муқарраршуда раҳсипор шуданд.

Дар роҳ аз гап-гапи мардум оҳиста-оҳиста ҳодисаи ба Ғарм лашкар кашидани мири Масҷох, муҳосира ва қалъабанд кардани аскарони сурх ба Соқӣ маълум шуд. Дар муддати панҷ – шаш рӯзи гурезагӣ хабарҳои аҷибу ғариб дар Девлох паҳн мешуд. Баъзеҳо аз кишлоқ омада мегуфтанд, ки подшоҳи Бухоро ба лашкари бегарони Фарангу Рум аз сарҳад гузашта Душанбею Дарвозро гирифта, пагоҳ не, фардо ба Ғарм мерасидааст. Баъзеҳо мегуфтанд, ки мири Масҷох дар сари кӯҳи Мунданӯл хайма зада даъво мекардааст, ки

агар Нусратулло Махсум омада дар наздам калима арза карда, аз сари нав мусулмон нашавад ва пойандоз андохта аскар ва кӯрхонаҳояшро бо ду дасти адаб насупорад, хоки Қаротегинро дар элак бехта бо тӯрбаҳо ба Масчоҳ мебарам.

Баъд аз се рӯз хабари тозаеро оварданд, ки аз тарафи Ҷиргатол ба воситаи ағбаи Олой бо ёрии аскарони сурхи қалъабандшудаи Ғарм ба воситаи Сурхоб бо талҳо аскарони бисёре дохили Ғарм шудааст.

Субҳидами рӯзи дигар нохост ба ҳучум гузашта бо аввалин тири тӯп кӯрбошии номдори мирро ҳангоми фармон доданааш чунон задаанд, ки аз осмон парча-парча гӯшт ва либосҳои кӯрбошӣ ба рӯи мир афтодааст. Мир аз ин ҳол завқ карда гуфтааст: занед, кофирро! Валлоҳ, ки тираш тамои шуд, ба ҷои тир ба тӯпаш гӯшту латта андохтааст.

Нақл мекунам, ки вақти гурезогурез яке аз саркардаҳои мир саросемавор худро ба болои зин гирифта аспро қамчин мезанад, асп бошад гирди сафедор давр задан мегирад. Саркарда даст ба гиребон бурда: «Алҳамдулиллоҳ қисмати шумро бинед, ки асп аз ҷояш намечунбад» гӯён калима арза мекунад. Ҳозирон ба ҳоли ӯ ханда карда мегӯянд: «Ҷаноби сипоҳ, аввал ҷилави аспро кушоед...».

Худи ҳамон рӯз лашкари мири Масчоҳ торумор карда шуд. Дар Қаротегин сулҳу осоиштагӣ аз нав барқарор гардид. Баъд аз ин воқеа Соқӣ боз муддате дар ҳонаи тағоҳояш ҳамроҳи модар машғули хизмат буд.

Рӯзе Соқӣ аз сари кишт барвақттар ба хона баргашту шасту тӯрро гирифта ба шикори моҳӣ рафт. Дар бозгашт ба Сари ришқа ном ҷой, ки зич дарахти сафедору олуча дошт, марди баландқомати мӯйлабноке аз байни дарахтзор як намудор шуду дар як чашмпар гайб зад. Соқӣ бисёр кӯшиш кард, ки ӯро дубора бинад, кӣ буданашро донад, вале ба ӯ муяссар нашуд. Минбаъд Соқӣ ин одами ношиносро гоҳо танҳо, гоҳо

хамроҳи тағои калониаш медид. Дар охир ҳамин марди ношинос сабабгори ронда шудани Соқӣ аз даргоҳи тағояш гардид.

Соқӣ ба таъкидҳои ҳазорбораи тағояш гӯш накарда, аз пайдо шудани ин шахси ношинос ба чӯрааш Ҳочӣ, ки бародарзодаи Муҳаббат командир буд, нақл карда, таъкид намуд, ки ӯ низ ба касе нагӯяд. Чунон ки гуфтаанд: забони сурх сари сабз медиҳад барбод. Баъд аз кушодани ин роз қариб, ки бечора Соқӣ аз сараш бенасиб шавад. Аз афти кор, Муҳаббат командир, аз рӯзҳои торумор шудани лашкари мири Масчоҳ ин ҷониб дар ҷустуҷӯи ҳамин шахс, дасти ростии мири Масчоҳ, Ҳомид кӯрбошӣ будааст. Вақто ки бародарзодааш Ҳочӣ дар кишлоқашон пайдо шудани марди ношиносро ба ақош хабар медиҳад, субҳидам ҳамон рӯз Муҳаббат командир бо отрядҳои ҷангали Сари ришқаро печонда, Ҳомидро дастгир мекунад.

Модари Соқӣ аз нияти бади бародари калониаш дар ҳақи Соқӣ пай бурда, як шаб бо дили бирёну ашки резон дасти Соқиро гирифта бегумон ғайб мезанад.

* * *

Соқӣ ду амак дошт, ки яке мударрис ва дигаре деҳқон буд. Амаки мударрисаш Муллоазиз сардори хочагӣ буд, ӯ фақат ба гирифту мони майдасудаҳои рӯзгор машғул мешуд, гоҳ аз масъалаю масоил дарс ҳам медод.

Муллоазиз, агарчанде даҳ – понздаҳ сол дар Бухоро таҳсили илм карда буд, дар навиштани хат душворӣ мекашид, хатҳои палмаку чалмақ навиштаашро ҳичқа карда, базӯр меҳонд. Ӯ ният дошт, ки Соқӣ мулло шавад. Бинобар он, Соқиро ба хондани китобҳои тасаввуф маҷбур мекард. Баъзан ҳудаш ба ӯ дарс медод. Соқӣ, ки бо ёрии модараш каму – беш саводхон шуда буд (модараш асарҳои Ҳофиз, Ҷомӣ ва Бедилро босаводона ва беғалат хондаву маънидод мекард, ки Соқӣ низ беғалат хондани китобҳоро ёд гирад), баъд аз

чанд сабақ дарс фаҳмид, ки амакаш асарҳои класиконро ғалату сакта хонда, ҳатто нодуруст маънидод мекунад. Бинобар ин, ба саллаи калон ва муллоии амакаш бо шубҳа менигарист. Кӯшиш мекард, ки бо баҳонае аз дарсҳои ӯ халос шавад. Аз ин сабаб борҳо дучори шаллоқҳои обдори амакаш гардида буд. Модари Соқӣ ҳис мекард, ки писараш бегуноҳ шаллоқ меҳӯрад, вале чӣ илоҷ? Бечора модар дастнигар буд. Хуб медонист, ки Соқӣ зехни тез дорад. Ҳар чизеро ки як бор мешунавад, дар лавҳи хотираш нақш мебандад. Гуноҳи Соқӣ танҳо дар шӯҳи ва бесарии кунҷковии ӯ буд.

Як пагоҳ амаки Соқӣ фармуд, ки ӯ шеъри Ҳилолиро аз ёд кунад ва «беғалат» ба тарзи таълими амакаш хонда диҳад.

Муллоазиз матлаи ғазалро чун намуна қироат кард:

*Агар чун хоки помолам кунӣ, хоки дарат гардам,
Агар чун гирд барбодам диҳӣ, гирди сарат гардам».*

Баъд илова кард: – Акнун то масъалаву масоилхон шуданат рафта дар назди муллои қишлоқ хон, ҳамин ки қироат карданро ёд гирифтӣ, ҳудам аз масъалаву масоил ба ту дарс медиҳам.

Бегоҳ Соқӣ ба модараш хабар дод, ки ӯ аз пагоҳ сар карда, дигар дар пеши муллои қишлоқ меҳондааст ва шеъри Ҳилолиро, ки ду мисраахро амакаш ёд дода буд, ба модараш хонда дод. Модараш завқ карда хандиду пас аз ислоҳ қардани мисраъҳо гуфт:

– Хайфи умри дар Бухоро барбод рафтаи амакат! Хайр, писарам, ҳарчи ояд бар сари фарзанди одам, бигзарад. – Ҳар чизе ки пеш ояд, бо ҳам мебинем, гуфтаи амакатро кун.

Пагоҳии рӯзи дигар Соқӣ, аз рӯи одат, якта нони фатир ва камтар ҳезум гирифт ба мактабхонаи қишлоқ ба пеши мактабдор рафт.

Хоначае, ки аз дуд сиёҳ шуда, аз шифташ дудаҳо чун

тори анкабут овезон буданд, бештар ба аловхонаи кӯҳна шабоҳат дошт. Дар болои пахол бачаву духтарҳо чорзону зада ғурғуркунон чунбида менишастанд. Мактабдор дар ғӯшае адабчӯб дар даст бо чашмони нимпӯш дар сукут буд. Аз мактабдор дида, ӯ бештар ба кӯкнорӣ монандӣ дошт. Вақте ки Соқӣ дар дами дар салом дода рост меистод, мактабдор сарашро боло кард.

– Ҳа, додарзодаи Муллоазиз, омадӣ? Биё, хезуматро ана он ҷо монун нонатро ин ҷо биёр, худат гузашта ҳо ана дар паҳлӯи Бибимаҳчон нишин.

Пас аз андак хомӯшӣ боз баробар ба такрори сураи хонда истодаашон шурӯъ карданд.

Мактабдор мисли пештара боз пинак рафт.

Соқӣ ҳайрон шуду чӣ кор карданаширо надониста ба ғур – ғури бачагон ҳамроҳ шуд.

Ҳамин тариқ чанд рӯз гузашт.

Боре мактабдор ба ҷои муқаррариаш дар ҳолати нимхобу нимбедор нишаста буд. Ногоҳ шогирде пишакашро саҳт пишт гуфт. Мактабдор якқад парида:

– Ё хувв, пиш, ё ҳивв... – ғӯён аз ҷояш хесту ҷойнаку пиёлаи дар болои сандуқ бударо ба замин зада шикаст, пахолҳоро ба ҳар тараф пош дода, «пишто ё хувв пишто» – ғӯён рӯ – рӯи хона давид. Ва боз «ё хув, ё ман хув» гуфта чанд бор гирди худ чарх заду дар пойғаҳи хона дароз афтид.

Шогирдҳо пиқ – пиқкунон даҳонашонро дошта паси ҳам аз болои домолло парида аз дар берун мешуданд. Танҳо Соқӣ, ки аз ҳайрат шах шуда буд, ба рӯи мулло менигарист. Овози ҳайбатноки зани мактабдор ногоҳ ўро ба хуш овард.

Ҳамин ки занак дохили мактаб шуду чашмаш ба ҷойнаку пиёлаи шикаста афтод, доду фарёд бардошт:

– Вай, хонаи пири туро девона кардагӣ даргирад. Кошкӣ қазмат нагирифта мемуриду ин ҷойнику пиёларо намешикастӣ. Охири ёдгории падару модарамро нобуд кардӣ.

Доду бедоди зани мактабдор Соқиро бештар ба хайрат мононд, Соқӣ фикр мекард:

– Наход чойнику пиёла аз мактабдор қиматтар бошад. Чаро аз ҳоли мулло хабар намегирад? Чаро ўро намебардорад?

Дар ҳамин дам чашми занак ба Соқӣ афтоду «хуб чои тамошоятро ёфтӣ, дафъ шав!» – гӯён ўро аз хона пеш кард. Соқӣ давида ба рӯй ҳавлии мактаб баромад, аз шогирдон касеро надид, аз афти кор, кайҳо ба хона рафта буданд. Соқӣ бо хаёли кушодани ин муаммои сарбаста аз ҳавлии мактаб баромада оҳиста-оҳиста ба сӯи хонаашон раҳсупор шуд.

Ҳамин ки Соқӣ дохили хонаашон гардид, амаки деҳқонашро дид, ки дар рӯи ҳавлӣ ба бузу гӯсфандҳо коҳ андохта, пушту паҳлӯи барзаговҳои ҷуфтиро хору мол мекард, ба шоххояшон аз рӯй одат равғани зард мемолид. Ин нишонаи наздик омадани кишту кори баҳорӣ буд.

Ҳаво софу беғубор, офтоби аввали баҳор шаъшаапошӣ мекард. Ҳарчо – ҳарчо барфгӯдаҳои аз бомҳо рӯфташуда, аз таъсири офтоб об мешуданд, дар кӯчаҳои кишлоқ ҷӯйҳо равон буданд. Ғамхориҳои коҳбедаи болои бомҳо, ки барои захираи зимистонии чорпоён гун карда шуда буданд, баъзан нима ва баъзан аз нима камтар менамуданд. Села – села зогчаҳо дар пушти гову гӯсфандҳо парида мегаштанд. Заминҳои гирду атрофи кишлоқ алоҷалпоқ шуда буданд. Гала бачаҳо чиллакбозӣ мекарданд. Гоҳо якҷоя суруди наврӯзро мехонданд:

*Наврӯз шуду лолаи хушранг баромад,
Булбул ба тамошои дафу чанг баромад,
Мургони ҳаво ҷумла ба парвоз шуданд,
Мурғи дили ман аз қафаси танг баромад.*

Баъзе хочагиҳои камҳафсала захираи ҳезумро тамои карда, машғули буридани шохҳои дарахтон буданд.

Соқӣ ба амакаш салом дода, хост ки ба хонаи модараш равад. Амакаш ўро ба наздаш ҷеғ зада дуру дароз ба рўяш синча карда нигаристу баъд пурсид:

– Ҳа, Муллосоқӣ, мондаҳо, аз мактаб омадӣ? Чаро авзоат бечо? Магар ягон ҳодиса рўй дод? Ё муллоамакат ҷанг карданд?

Соқӣ баъд аз саволборони амакаш ҳодисаи дар мактаб рўйдодаро ҳикоя кард. Амакаш аввало бо диққат ба суҳанони Соқӣ гўш дода завқ карду баъд баланд – баланд хандид.

– Ана, барои ҳамин ҳам доимо ба амакмуллоят мегўем, ки умри туро беҳуда зоеъ накунад, аз ин хонданҳои бесару нўк ғайр аз зиён суде нест.

– Хондан чӣ, ба худо ки масҳарабозӣ асту халос. Лекин чӣ кор кунам? Амакмуллои якрави ту ба гапам гўш намекунад. Як рӯз ба ў дар бораи хондани ту гапи ҳақро гуфтам, мисол овардам, ки боре гови деҳқоне дар сояи мадраса хоб кардааст. Деҳқон бошад, аз баҳри гов гузаштааст, ки гови дар сояи мадраса хобида дигар кор намеояд. Амакат бошад, ранчида, то ҳол бо ман дуруст гап намезанад. Набошад сураҳои намозатро ёд гирӣ, бас аст. Худаш бист сол дар Бухоро хонда чӣ шуд.

Илми қофия, ғароиз ҳикмат ва мушқилот, хонед як гапе, аммо қорӣёдкунӣ, масъалаву масоил хондан танҳо хонаи умрро месўзаду халос. Ин гапамро ба раҳмати падарат ҳам гуфта будам.

Рости гап, ки ё ақли ман кам шудааст, ё баъзеҳо аз ақл бегона шудаанд. Масалан ҳамин, мактабдори қишлоқи моро гирем, ки мардум фарзандҳояшонро «устухонаш аз мову гўшту пўшташ азони шумо» гўён ба ў месупоранд. Ҳоло он ки бечора вавро гову алиффо калтак меҳонад. Вай кучою мактабдорӣ кучо. Боз он кас муриди эшони ҷаҳрия будаанд. Худо хоҳад ин хели одамо!

– Муллосоқӣ, ту ҳоло баъзеи ин гапҳоро намефаҳмӣ, писарам! Биё дар ин офтобрӯя камтар шинем, аз бекорӣ кадуқорӣ, баъзе воқиаҳоро ба ту ҳикоя кунам:

– Чанд сол пеш аз ин, писарам, як эшони ҷаҳрия аз тарафҳои тумани Пунбачӣ ба қишлоқи мо рафтуомад дошт, ҳатто аз ҳамин ҷо зан ҳам гирифт, баъд ҷунон қароматҳои нишон дод, ки мондан ғиред. Масалан, ҳазрати эшон дар меҳробии масҷид дар ҳолати суқут нишаста, исми шахсии ҳанӯз дар берун бударо бо назрии овардааш муайян қарда, дар ҳақи соҳиби назр дуои хайр меқардааст ва хайркунандаро ба паноҳии девонаии Баҳоваддини балогардон месупоридааст. Ин «қароматҳои» сабаби он шуд, ки ҳазрати эшон муриди муҳлиси бисёре пайдо қарданд, ки аз ин назру ниёз бойтар шуданд ва мардумии қишлоқ ғумроҳтар. Аз аҳли деҳа фақат ману боз ду – се қаси дигар ҷун одамони шакқок мурид нашуда мондем.

Ҳар бегоҳии ҷумъа пас аз адои намози ҳуфтун он қас ҷаҳр барпо меқарданд. Шаст – ҳафтод одам ҷорзону ҳалқа ғирифта баробар бо овозии баланд, «ё ҳу, ё ман ҳу» меғуфтанд. Ин аҳвол се – ҷор соат давом меқард. Баъзе муридҳои сулуқефта, ки ҷеҳрашон ба ҷазб мерасид, аз олами ҳастӣ бегона шуда масту лояъқил либосҳояшонро пора меқарданду ҳудро зада ҳуншор меқарданд. Баъзе фосиқону ҳанғоматалаб аз ин фурсат истифода бурда ба ҳолати мастӣ ҳудро дар байнии занҳову духтарҳои тамошобин меқартофтанд. Ғӯе ба воситаи ин сафсатағӯию бемаззағиҳо ба ҳақ мерасида бошанд. Муридони ҳақиқии ин маслак бояд ҳамеша дар ҳолати ҷазб, масту аласт ва аз ҳуд беҳабар бошанд. Мана аз ҳамин сабаб дар қишлоқи мо муридҳои дасту по шикаставу маъуб бисёранд. Ана вай мактабдори шумо ҳам аз муридҳои ҳазрати эшон аст.

Агар ҳуқумати шӯро ин масҳарабозиро манъ намеқард, ақсариятии одамони қишлоқ қайҳо девонаву маъуб мешуданд.

Вақте ки найрангии қароматии эшон ошқор шуд, он қасро ҳалқ санғсор қард. Маълум шуд, ки эшони макқор ба муридҳои муқаррабаш лақабҳои «буз», «ғӯсфанд», «гов», «ҷома», ва ғайраҳоро мемондааст ва

ин муридҳо доим бегумон берун аз масҷид мегаштаанд. Агар гумон кунанд, дарҳол дохили масҷид мешудааст. Эшон даррав пай мебурдааст ва даст бардошта дар ҳаққи шахси гов оварда дуо мекардааст, ки назратон қабул шуд ва мардумро бо ин «каромот» моту мабхут мегардондааст. Ба ҳамин роҳ мардумро фиреб меодааст.

Барои ҳамин ҳам меҳоҳам, ки аз баҳри ҳама ин муллоиву эшонӣ гузашта дастаи испорро маҳкамтар дориву деҳқонӣ карда, як бурида нони ҳалол пайдо карда ҳӯрӣ. Дар дунё аз деҳқонӣ беҳтар кор нест, ҳамаи ин муллоҳову эшонҳо дастнигари деҳқонанд.

Пас аз шунидани ин ҳикоя Соқӣ ба фикру хаёл ғӯта ҳӯрда, ба нуктае чашм дӯхт ва боварии қатъӣ ҳосил кард, ки зани мактабдор аз ин ҳикояи амаки Соқӣ огоҳ будааст.

Вақте ки Соқӣ сар бардошт, дид ки офтоби оламтоб аз паси қуллаҳои сар ба фалаккашида фурӯ мерафт. Аз шиддати аёс ва шамоли сард замин яхчабандӣ мешуд. Дуди борики бегаҳирӯзӣ аз равзанаи хонаҳо ҷудо шуда худро ба домани фазо мезад.

Дар дили Соқӣ нисбат ба амаки деҳқонаш муҳаббати тозае пайдо шуд.

Имрӯз Соқӣ аз зиндагӣ сабақи наве гирифт.

Амаки деҳқони Соқӣ Мирзо ном дошт. Ӯ марди миёнақади қоқина буд, риши паҳни сафед, рӯи гирду чашмони калон дошт. Аз симояш осори меҳрубонии ба худ ҳосе намудор мешуд. Дастони пуркуvvати шахшӯлаш дар вақти гап задан ҳамеша ба ҳаракат меомаданд, кафҳои пояш аз сабаби пойлучу пиёдагардӣ кафида танаи дарахти чормағзи пирро ба хотир меоварданд. Марди беором ва серҳаракате буд. Каму беш савод дошт. Қисса гуфтанро нағз медид.

Одатан дар қишлоқи кӯҳистон баъд аз ҷамъ овардани ғаллаву дон ва захира кардани коху хезум барои зимистон ҷои ҷамъомади аҳли деҳ – аловхонаи назди хонақоҳ буд. Дар хонақоҳ намоз меҳонданду дар

аловхона менишастанд. Ду-се кадам дуртар аз даромади аловхона ду-се мураббаъметр чойро чукур кофта нағзакак андоза мекарданд. Баъд дар гирду атроф обқаху пахол партофта, аз болояш палос меандохтанд. Одамҳо мувофиқи синну сол қабила-қабила давра гирифта менишастанд. Ҳар кас ба навбат бегоху пагоҳ дар оташҷо ҳезум ғарам карда алав дармегиронд. Он шахс ғами чароғро ҳам меҳӯрд. Аловхонаҳо аз дуд сип – сиёҳ мешуданд, ҳатто риши мӯйсафедон, шояд аз таъсири дуд бошад, зардчатоб менамуд. Баъд аз он, ки ҳезум сӯхта лахча мешуд, лахчаро чошт карда дар атрофи он чойчӯшу чойнакхоро қатор мечиданд. Агар мабодо касе дар кишлоқ меҳмон шавад, чанд рӯзе, ки истад, аспашро ба навбат ба ҳар як хочагӣ кӯш меандохтанду худаширо дар масҷид – аловхона меҳмондорӣ мекарданд. Ҳар кас аз хона мувофиқи ҳол ба масҷид хӯрок меовард. Хуллас, ки ҳама маросимҳо дар зимистон дар ҳамин аловхона гузаронида мешуданд ва ҳама чизро мардуми кишлоқ сарчамъ бо ҳам медиданд. Баъд аз намози хуфтанро хонда ба хонаҳояшон рафтани муллову калоншавандагони кишлоқ, мардуми авом то ними шаб ашӯлахонӣ, ҳикояву қиссагӯӣ гӯрӯғлишунавӣ ва ҳар гуна хурсандиҳо мекарданд.

Амаки Соқӣ, Мирзо дар ин шабнишиниҳо аксар аз «Абӯмуслим» – у «Амирҳамза» қиссаҳо мегуфт. Рӯзона аз тақвими рӯзҳо, моҳҳо дар бораи корҳои деҳқонӣ, неқ ё бад будани сол ва ғайраҳо нақл карда, маслиҳатҳо медод. Азбаски ӯ деҳқони шӯҳратманд буд, мардуми кишлоқ ӯро «Бобои деҳқон» меномиданд. Бинобар он, малиҳатҳояшро бо ҷону дил қабул мекарданд. Ҳатто баъзеҳо мегуфтанд, ки Мирзо хокро ду – се маротиба бӯй карда дар он сол чӣ қадар ҳосил додани заминро муайян карда метавонад. Деҳқонҳо аз кишлоқҳои дурдаст вақти сар шудани кишту кор омада аз Мирзо илтимос мекардаанд, ки рафта як мушт донаи аввалинро ба замин пошаду кушоиши кор ҷӯяд. Баъзан

мӯйсафедҳо ҳикоя мекарданд, ки дар тегаи Уштургардан ном ҷой тахтасанги ниҳоят калон будааст. Мирзо ба рӯи ин тахтасанг аз ду-се фарсанг роҳ бо пайраҳа бо ҷувол хок кашонда дар болои он гандум коштааст. Баъд аз он мардум номи онро Тахтасанги Мирзо мондаанд. Мегӯянд, ки агар ҳар кас ҳамроҳи Мирзо ба кор тоб овард, дар ҳар як палла кор меояд.

Арафаи наврӯз буд. Мактабдор шогирдонро пас аз адои дарс ҷамъ карда гуфт:

– Акнун ба шумо якчандрӯза ҷавоб. Лекин овардани ҳаққи маро фаромӯш накумед. Аламнашраҳхонҳо албатта сару по ва дигарон мувофиқи ҳол сабақпулӣ оварда бояд маро розӣ кунонанд.

Ҳамин тариқа Соқӣ ва ҷӯраҳояш ба таълили наврӯзӣ баромаданд.

Чанд рӯзи аввал Соқӣ машғули бозӣ шуд. Ӯ меҳост, ки озодона болу пар занад, даву тоз кунад, аз эъҷозкорихои баҳори ҷавонӣ баҳравар шавад. Вале ин тавр нашуд. Аз як тараф кашидани бори зиндагӣ, яъне ҳамроҳӣ дар корҳои деҳқонии амакаш, аз тарафи дигар муҳаббати Маҳҷони ҳамсабақаш, ки бо як соддагии софу беғаш дар дили ӯ то рафт чуқуртар реша медавонд, фароғати Соқиро аз миён бурданд. Рӯзҳо пай ҳам мегузаштанд. Ҳамроҳи Мирзои девкор махсусан дар шароити кӯҳистон ба деҳқонӣ машғул шудан барои Соқии ҷавон вазнинӣ мекард. Ҳар пагоҳ пеш аз кушодани чашми рӯз панҷ-шаш фарсанг роҳро тай карда, аз оврингу кӯталҳо саночи ҷаву гандуми тухмиро пуштора карда аз қафои барзаговҳои ҷуфтӣ рафтан кори осон набуд. Танҳо оҳи модараш ба азобу дардҳои ӯ марҳам мешуд.

Як бегоҳ ҷӯрааш Асо Соқиро диду гуфт:

– Ҳа, Соқӣ, мондаҳо, аз думи деҳқонӣ тоза ҳам маҳкам доштӣ – дия. Эҳтимол, ту ҳам амакат барин деҳқони номдор шавӣ.

Соқӣ каме хомӯш истоду маҳзунона гуфт:

– Чӯра, дигар чӣ илоч, ҷонсахтӣ ва якравии амакамро худат медонӣ, аз чанголи ӯ халос шудан кори осон нест. Борҳо ҳилаю найранг карда, худро ба касалӣ андохтам, ки ягон рӯз шояд ҳамроҳи ту зоғчабозӣ, яхмолак ва хурӯсчангандозӣ кунем, вале ҳеч нашуд.

Асо пас аз шунидани шикоятҳои чӯрааш ба тариқи маслиҳат гуфт:

– Соқичон, парво накун, як ҳилаат нишон медиҳам, ки муфти курут аз дасти амакат халос мешавӣ. Ҳозир ба хонаатон лангида – лангида раву ҳамин, ки дохили хавлӣ шудӣ, «вой, поям, вой, поям» гӯю бо ягон рӯмол поятро маҳкам банд. Вақто пурсиданд, ки ба поят чӣ шуд, гӯй, ки аз болои хар афтидам, поям баромад. Маро шоҳид нишон деҳ, албатта туро як-ду рӯз ҷавоб медиҳад. Ҳамин ки амакат ба кор рафт, мо медонему бозӣ. Ҳамин ки соатҳои омаданааш наздик шуд, рафта хоб куну поятро бардошта нолиш кардан гир. Ба ҳамин тариқ се – чор рӯз кайф карда мегардӣ. Магар ин кори бад аст?

Ин маслиҳати Асо ба Соқӣ маъқул шуд ва ҳамон тавр ҳам кард. Субҳидам, вақте ки амакаш монанди харрӯза Соқиро аз хоби ширин бедор кард, эҳтимол, нолиши ҷонгудоzi Соқӣ ба ӯ таъсир кард, ки дубора чизе нагуфту ба занаш таъкид карда гуфт, ки марҳам карда ба пой Соқӣ бандад. Худаш гавҳоро пешандоз карду танҳо ба кор рафт.

Соқӣ аз ин ҳилаи чӯрааш ниҳоят хурсанд шуда, пас аз фурсате латтаи пояшро кушода пинҳон карду монанди мурғи дар қафас озодшуда аз хона бадар рафт. Тамоми рӯз чӯраҳо бо ҳам сайру гашту бозӣ карданд. Соқӣ тахминан як соат пеш аз омадани амакаш ба хона омада, бо латта пояшро басту ба зани амакаш гуфт, ки апахонаш Сунбул пояшро ба оби гарм тар карда, нағзакак кашида ҷо ба ҷо монда марҳам карда бастааст. Зани амакаш бо шубҳа ба рӯи Соқӣ нигоҳ карда:

– Инро ба амакат гӯй, ба ман чӣ мегӯӣ? – гуфт.

Соқӣ лангон – лангон рафта ба ҷои хобаш дароз
кашида, каме доду вой карду баъд хобаш бурд. Пагоҳ
вакте ки амакаш Соқиро аз хоб бедор кард, ӯ боз доду
войро сар карду пояшро маҳкам дошт. Амакаш гуфт:

– Писарам, кадом поят баромадааст?

Соқӣ пои роставро, ки латтапеч буд, «ана ҳаминаш,
амакҷон» гӯён дод зад.

Амаки Соқӣ қоҳ – қоҳ зада хандиду бо шӯҳӣ гуфт:

– Ҳа, фиребгари қаллоб, дурӯғ одамро мекафонад!
Дирӯз ба ман пои чапатро нишон дода, дод гуфтӣ – ку,
ҷувонимарг, имшаб ман латтаро аз пои чапат кушода
ба пои ростат бастам. Ту бошӣ, онро баромадагӣ мегӯӣ,
ха коргурези худозада!

Соқӣ аз шарм лаблабу барин сурх шуду аз ҷояш
хесту бо сари хам монанди ҳаррӯза аз қафои говҳо
равон шуд.

Акнун Соқӣ кӯшиш мекард, ки тавре аз амакаш
қасос гирад.

Як рӯз Соқиву амакаш аз кор баргашта шустушӯ
карданду пас нишастанд. Зани амаки Соқӣ
Бибиҳиромон як табақ оши буридаро оварда ба рӯи
дастурхон гузошт. Амаки Соқӣ ханӯз машғули
нӯшидани ҷой буд, ки Соқӣ пешдастӣ карда, қошукро
пур аз он карду хост, ки якдам фуру барад, аммо нӯги
забонаш сӯхт, ош хеле гарм буд. Соқӣ оҳиста ва
бегумон қошукро ба лаби табақ гузошта, аз дилаш
гузаронд, ки ҳарчи бодо бод, худӣ ҳозир аз амакаш
қасос мегирад. Чун амакаш пиёлаи холиро дароз кард,
Соқӣ пиёларо гирифта истода ба занӣ амакаш нигоҳ
карда гуфт:

– Очаи Хиромон, ягон бор барои мо хӯроки гарм
напуктед – дия.

Амакаш бошад, ҳазлкунон «хунари очаи ту ҳамин,
парво нақун, ба наздикӣ ягон қадбонуи нағзашро ёфта
меёрам» гуфту қошукро пур карда ба даҳон рехт. Баъд
аз фурсате бо рӯи турш ба шифт нигарист, оби чашмаш
қатор ба рӯи риши сафедаш рехтан гирифт. Соқӣ сир
бой навода гуфт:

– Ҳа, бобо, ин қадар ба шифти хона менигарӣ? Магар вассаҳоро мешуморӣ?

– Не, васса намешуморам, диданиам, ки кадоме аз ин чӯбҳо тобути ту чавонмарг мешуда бошад, – гӯён оби чашмонашро пок кард ва илова намуд, – чавонмарг, аз чашмонат маълум аст, ки оқибат дар сари пирӣ аз дасти ту ба ягон балои ногаҳонӣ гирифтор мешавам.

Мирзоамак бо димоғи сӯхта ғур – ғуркунон аз сари дастурхон хесту чӯбчаи ба қадри як бурида гӯшти шашлики чарбудорро аз ковокии тут гирифта, ба лаби ошдон рафт. Чарбуро дар оташ дошта, ба чойҳои кафидаи кафи пояш зер кард. Қаз – қазӣ чарбу ва бӯи равғани сӯхта рӯи ҳавлиро пур кард. Соқӣ ҳам аз чой хесту ба назди модараш рафт ва воқеаи дар сари дастурхон рӯйдодаро гуфт. Модари Соқӣ аввал хуб хандиду баъд Сокиро барои ин кори ношоистааш коҳиши бисёре кард.

Соқӣ зоҳиран аз кори кардааш пушаймон шуда бошад ҳам, ботинан «қасосамро гирифтам» гуфта хурсандӣ мекард.

* * *

Пагоҳии рӯзи дигар пеш аз ба кор рафтан, амаки Соқӣ ба занҳо фармуд, ки пилларо аз дастаҳо нағзакак чид, дар ду сабади калон ҷо ба ҷо карда монанд. Ба Соқӣ гуфт, ки харро аз девлоҳ биёрад. Фардо ҳарду ба туман ба пункти пиллақабулкунӣ мераванд.

Соқӣ супоришҳои амакашро иҷро кард ва ҳатто, вақтро сарфа карда, бо ҷӯраҳояш бозӣ ҳам карда гирифт.

Рӯзи дигар амаку додарзода ду сабади калони пур аз пилларо ба хар бор карда пеш аз баромадани офтоб ба роҳ даромаданд.

Саҳари серуне буд. Боди фораи мевазид. Парчаҳои абри даргузар ҷо-ҷо рӯи осмонро пӯшида буданд ва гоҳ-гоҳ рӯи офтобро аз назар пинҳон мекарданд. Сим-сим борон меборид. Соқӣ ғарқи тамошои табиати

дилфиреб буд. Бо химчаи дасташ барги буттаҳои ду паҳлӯи роҳи аз борон таршударо зада оҳиста-оҳиста роҳ мерафт ва ин сурудро дар зери лаб замзама мекард.

*Ҳаво, ҳаво ист, ист,
Бузи калам нест, нест
Бузи кали кабудам,
Дар раҳ мерам меғўтам.
Ҳайфи кўзаи қурутам.*

Мирзоамак ду-се бор ба осмон нигариста пай бурд, ки омадани борони сел наздик аст. Ба ташвиш афтода, «канӣ Муллосоқӣ, харро тезтар ҳай кун» гуфт. Аммо ҷавобе нашуд. Ба ақиб нигариста дид, ки Соқӣ хеле қафо мондааст ва баҳазур дар байни буттаҳо қадам мезанад.

– Ҳой фалокат, асло аз бозӣ сер нашудӣ, канӣ тезтар чунб, набошад бо ин раҳгардии ту таги борону сел мемонем. Худи имрӯз ба хона баргаштан даркор.

Соқӣ якқад парида, аз қафои амакаш давид.

Дар даромадгоҳи туман дарёчае буд. Пулчаи ларзонаке дошт. Ҳар сол борони баҳорӣ ин пулчаро шуста мебурд. Амаки Соқӣ инро нағз медонист. Бинобар ин, кӯшиш мекард, ки ҳарчи тезтар аз дарёча гузаранд.

Вақто ки Соқию амакаш аз ин пулча гузашта дохили туман шуданд, абри тира осмонро тамоман фаро гирифт.

Онҳо пиллаҳоро супориданд. Ба хурсандии онҳо, ҳамаи пилларо ба навъи аъло қабул карданд. Дар ин муддат борони жолаомез бо шиддати тамои рехт, аз кӯчаҳо лойобаҳо ҷорӣ шуданд. Дар осмон тире камон пайдо шуд. Борон ҳам монд. Соқию амакаш хурсандона роҳи кишлоқро пеш гирифтанд.

Аммо хурсандии онҳо дер давом накард. Ҳамин ки ба лаби дарёча расиданд, диданд, ки аз пулча ному нишон ҳам намондааст. Ба умеди он ки ягон саворе

пайдо шуда онҳоро аз об гузаронад, хеле интизорӣ кашиданд. Вале, ба бахти онҳо, ягон аспакӣ пайдо нашуд. Дарёча калон шуда буд. Дукаса харро савор шуда гузаштан мумкин набуд. Бинобар ин, дар лаби об хар ду фикр карда, чорае меҷустанд.

Соқӣ ба амакаш гуфт:

– Бобо, як илоҷ аст, дигар ба касе интизор намешавем. Хар ду дар ду паҳлӯи хар ба сабадҳо менишинем, он вақт хар моро бебало аз об мегузаронад.

Амаки Соқӣ андак фикр карду «о, балочае, фикри нағз ёфтӣ» гуфт. Ҳамин тавр ҳам карданд.

Мирзоамак аввал Соқиро дар як сабад андохту хост, ки худаш ба сабади дигар дарояд, ногоҳ сабади Соқӣ сабуқӣ карду хар ду чаппа шуда аз болои хар ба замин афтиданд. Амаки Соқӣ хандакунон аз сабад баромаду гуфт:

– Ана ақлу мана ақл, ҳаминро фикр кардем, ки вазни ману ту баробар нест, як кори осонро аз хотир баровардем. Агар дар сабади ту санг андозем, он вақт хар ду тараф тарозу мешавад, баъд бемалол мегузарем.

Амаки Соқӣ харро ҳай карда назди баландие оварду сангеро бардошта дар сабади Соқӣ гузошт ва худаш дохили сабади дигар шуд. Баъд «ихе, ҷонвар» гӯён харро ба об нарафта ду – се маротиба хут – хут карду хоб рафт.

Соқӣ бо амакаш моҳии дар тӯр дармонда барин роҳи начот меҷустанд, об ба даҳону биниашон мебаромад. Агар Соқӣ ҳаракат карда хезад, тарафи амакаш вазнин шуда, дар об меғӯтид. Агар амакаш кӯшиш карда хезад, Соқӣ ғарқ мешуд. Ба бахти онҳо, хар ба санги калоне така карду начунбида истод. набошад бо як-ду ғели дигар бо оби калон ҳамроҳ мешуданд ва дидорҳо то қиёмат мемонд. Дар ҳамин ҳол ду саворае расиданд ва овози онҳоро аз миёни об шунида, тарсида ба қафо гурехтани шуданд. Вале ҳамин ки аз чигунагии ҳол пай бурданд, пайи начоташон кӯшиданд ва бо заҳмати зиёде онҳоро ба соҳил бароварданд ва аз кори онҳо дар

газаб омада, амаки Соқиро хуб сарзаниш карданд, ки «ин – ку бача ба ту мӯйсафед чӣ шуд, охир афандӣ ҳам ин тавр накардааст. Шумо худатонро бо дасти худ баста ба об андохтаед. Мабодо агар як боронаки дигар мешуд, тӯпа – тӯғри аз водии Вахш мебаромадед».

Соқию амакаш бо як ҳоли зор ва сару либосҳои обшор харро пешандоз карда, ба сӯи қишлоқ раҳсипор шуданд. Амаки Соқӣ дар роҳ аз газаб меларзид ва гоҳо аз содалавҳии худ меҳандид, гоҳ дуоқунон гӯши Соқиро метофт ва таъкид мекард, ки дубора дигар ҷавонимарги шум, маҳмаддоноӣ карда ин тавр маслиҳат надиҳад ва ин воқияро ба касе нагӯяд. Агар гӯяд, пӯшташро зинда ба зинда меканад.

Соқӣ ба ҳоли амакаш нигариста завқ мекард ва аз «оббозии» имрӯза хурсанд буд.

Бо ҳамин Соқӣ бори дуюм аз амакаш қасос гирифт.

ПАҲЛАВОНИИ МИРЗО

Охирин рӯзҳои гандумдаравӣ буд. Дар ин мавсим кӯҳистон манзараи дилкаше мегирад. Кӯталу кӯҳҳо, гандумзорҳои тепаҳои кӯҳ ва ҷангалҳо – ҳама якҷоя аз дур ба ҷашми кас монанди пӯсти паланг менамоянд. Дар ҳар ҷо – ҳар ҷои кӯҳсор аз зери қуллаҳо, аз байни ҷангалу буттазор раҳ-раҳи хатҳои зардҷатоб то доманаи кӯҳ кашола шуда мефуроянд. Онҳо изи шохмолаҳоянд.¹

Соқӣ ба амакаш Мирзопахлавон дар замини Садбарғо машғули гандумдаравӣ буданд. Аз заминҳои гирду атроф ва гандумзори болои кӯҳ суруди «яккафарёд» шунида мешуд, ки онро деҳқонон махсусан дар вақти ҳашарҳои гандумдаравӣ мехонданд. Садои суруд Мирзоро ба вачд оварда, ғайрати ўро дучанд менафзуд. Ў чунон ғарқи кор буд, ки барои нон хӯрдан ҳам вақт надошт. Ҳар гоҳ ки гурусна мемонд, нонеро як даҳон мегазиду боқимондаашро ба дастархон печонида даҳ қадам ба пеш мепартофт, баъд дарав карда – дарав карда, ба ҷои нон партофтааш расида як буридаи дигар мегазиду боз ба пеш мепартофт. Аз афти кор, меҳост, ки илоҷе карда гандуми ин заминро имрӯз даравида тамои кунад. Вай тамоми рӯз сар набардошта ҳамин зайл гандум медаравид.

Соқӣ бошад, ҳар қадар, ки чадал мекард, ҳатто ба дарза бастанӣ гандуми даравидаи амакаш фурсат ёфта наметавонист. Вай ҳамаи қувваашро ба якҷо ҷамъ карда, қабзаҳои охири гандуми даравидаи амакашро мебасту ғанақ² мезад. Мирзо ҳаргиз хастагию мондашавиро ҳис намекард, баръакс аз нек

¹ Шохмола – воситаест, ки бо он аз кӯҳ гандуми даравшударо мефуроранд.

² Ғанақ задан – бо тартиб рӯи ҳам чидани бандҳои гандум.

омадани сол ва серҳосил шудани гандум ниҳоят хурсанд буд. Мабодо дар ягон гӯшаи осмон абре пайдо шавад, бетоқат мешуд. Ба Соқӣ таъкид карда мегуфт:

– Абр қамчини деҳқон аст. Ҳой деҳқон, ҳуш дор, боз нагӯй, ки хабардорам накардӣ. «Як моҳ азоби тобистон – се моҳ роҳати зимистон».

Мирзо охирин дарзаҳоро худаш басту ба таги чормағз рафт ва Соқиро фарёд карда гуфт:

– Кадую обро биёр, ана акнун ҳамроҳ меҳӯрем. Кор ки анҷом ёфт, хӯрок ба кас ош мешавад.

Соқӣ ҳам ғанаки охиринро заду хӯшаҳои гандуми рехтаи гирду атрофро чида, ба болои ғанак монд ва кадуи пуробро гирифта ба назди амакаш омад. Ҳамсоязамини онҳо Икром низ ҳамроҳи писараш корро тамома карда, ба назди Мирзо омаданд. Ҳама дар сояи чормағз дастархон кушода, давра ништа машғули сӯхбату нонхӯрӣ шуданд.

Димоғи Мирзо чоқ буд. Ғанакҳоро гаштаю баргашта ҳисоб карда завқ мебурд. Соқӣ хайёлмандона чой менӯшиду ҳар замон ба амакаш бечуръатона нигоҳҳо мекард. Вай таърихи Каркадан, Барзуи деҳқон ва Бобои деҳқон лақаб гирифтани амакашро медонисту сабаби чӣ гуна паҳлавон шудани ӯро намедонист ва борҳо аз амакаш пурсида бошад ҳам, дар ин бора ҷавоби дурусте нагирифта буд. Имрӯз аз фурсат истифода бурда, илтимос кард, ки амакаш сабаби паҳлавониашро гуфта диҳад. Икрому писараш низ илтимоси Соқиро қувват доданд.

Мирзо дигар эътирозе накард.

– Ин қисса дароз аст – ба ҳикоят даромад ӯ. – Ба ҳаёлам солҳои 1920 буд. Ҳукумати шӯроиро бо эъзозу икромии тамома пешвоз гирифта сарзамини Қаротегинро бо ду дасти адаб ба вай пешкаш кардем. Дар аввалҳо аз баъзе дайдуҳою худношиносҳо дар бораи ҳукумати шӯро гапҳои ношоиста, тӯҳматҳои

ноҳақ шунида, ба тарсу ваҳм афтода бошем ҳам, баъд аз чанд моҳ маълум гардид, ки вай ҳама адолати Нӯшервони одилро дар тартиби ҳукуматдорӣ чорӣ мекунад. Ба ҳаёлам, дӯстони азиз, калонҳои ҳукумати шӯро аз китобхое қиссаи Нӯшервони одилу Ҳотами Тойро хонда аз рӯи онҳо кор мебурданд. Дигар ғамхориву мададу хотамияш як тараф истад, ҳатто ғами юғу сипори деҳқонро ҳам меҳӯрд. Афсӯс, ки ҳукумати нав баъд аз як сол ба кадом сабабе аз ҳудуди Қаротегин баромада рафт. Деҳқононе, ки дар муддати як сол аз шарофати ҳукумати шӯроӣ ба зиндагии осуда ва бобаракат сар карда буданд, пас аз рафтани вай ба тахлука афтоданд ва бо умеду орзуи зиёде аз сари нав ва ҳарчи зудтар ба Қаротегин баргаштани ҳукумати шӯроиро интизорӣ мекашиданд. Ёрдамчиёни ҳукумати шӯроӣ бо ҳар роҳ аз ҳолу аҳволи мо хабардор шуда меистоданд. Ба тариқи махфӣ ба тарафи Ҳисору Бойсун махсус одамҳо фиристода, аз кай ва бо кадом роҳҳо омадани аскарони сурх хату хабар мегирифтанд.

Баъд аз рафтани Ҳукумат Фузайл Махсум ҳудахро ҳокими Қаротегин эълон кард. Номи қишлоқаш Метамийёро – Шеробод номида туғ бардошту «давр – даври Фузайл!» гуфт. Ӯ фармон баровард, ки дар вақти хондани намози ҷумъа хутбаро акнун ба номи амири гурехтарафта Олимхон не, ба номи ҳомин дини ислом Фузайл Махсум хонанд.

Ана, дӯстони азиз, барои мардумони Қаротегин рӯзи сиёҳ сар шуд. Фузайл бо лашкари бисёре дар қишлоқҳои Тангно тохтутоз овард. Вай аз дигар ҷо баромад надошт, ки лашкари беяроқу аслиҳаашро аз ҳар ҷиҳат таъмин кунад. Мӯру маҳал барин кӯҳу камари Қаротегинро мелесид. Бо маслиҳати баъзе мушовирони кӯкнориаш ҳамаи устоҳои оҳангари музофоти Қаротегинро ба як ҷо ҷамъ оварда, ба сохтани кӯру кӯрхона ва яроқу аслиҳа шурӯъ кард.

Дӯстони азиз, пеши шумо дурӯғ, пеши Парвардигор

рост, ҳама асбобу анчоми рӯзгори деҳқонон: офтобаҳои мисин, косаю табақи биринчиро кашида гирифт. Даре нагузашта деҳқони бечора ҳатто барои чойнӯшиаш чойчӯш ҳам наёфт.

Ба хоҷагиҳои миёнаҳол ва бойтар бошад, аз чил то панҷоҳ дона тилои сурх закот андохт. Бо ин пули тило аз Англия яроқу аслиҳа харидани буд. Одамонро, ки ба қонун муқобил мебароманд, ба гарданҳояшон ресмон баста, ба пешашон алаф мепартофтанд. Агар касе ин пулро ёфта надихад, онро душмани ислом эълон карда, хонаашро талаю тороч мекарданд, худашро ё сар мезаданд ё ба дор мекашиданд., ки чашми мардумро тарсонанд.

Бо фармони раисони Фузайл шабҳои зимистон дар Қаротегин мӯйсафедон бинои мусулмонӣ аз ёд карда, ҷавонон ҷангномаҳои мекарданд. Аз афти қор, худӣ Фузайл ҳам ҷангномаҳои Амир Ҳамза, «Ҳабдаҳ ғазо», «Абӯмуслим» ва ғайраҳоро меҳонд, ба таъсири паҳлавонҳои ин гуна китобҳо монда, хост, ки аз ҳар гӯшаю қанор одамони ниҳоят бузургҷуссаи салобатнокро ҷамъ карда, аз онҳо дар лашкараш дастаи паҳлавонони гурззанро низ ташкил диҳад. Бинобар он, аз тобеҳои Кӯлобу Ҳисор ва ҳатто Фарғона яккачин карда дастаи паҳлавонони гурззан ташкил дод. Ба онҳо паҳлавони машҳури Қаротегин – Қандилпаҳлавонро, ки вазнаш аз дувоздаҳ пуд зиёдтар буд, сардор таъин кард. Баъд Қандилпаҳлавонро Қандил – понсад меғуфагӣ шуданд.

Аспҳои ҳамаи онҳо, дӯстони азизи ман, аспҳои қалони сафед буданд, ҳама телпаки пӯсти гӯсфанди сафеди ҳисорӣ, чакманҳои сафед, мӯзаҳои сурхи пӯстиговӣ мепӯшиданд, ки ин сару либос онҳоро бештар ба аҷоибмаҳлуқот монанд мекард. Барои инҳо устоҳои қӯрхона гурзҳои сафед тайёр карда буданд, ки ҳар кадомашро ду кас базӯр ба болои асп бароварда, бо тасмаи махсус дар қоши зин устувор мекард. Ин

дастай махсуси паҳлавонони гурззан ҳамеша чун пайки фатҳу зафар, пешопеши лашкари Фузайл мегашт.

Пайдо шудани паҳлавонҳо барои халқи Қаротегин болои сӯхта намакоб шуд. Агар то пайдо шудани инҳо панҷ – шаш беки Фузайл як гӯсфандро хӯрад, акнун ҳар як паҳлавон як гӯсфандро покиза фуру мебурд. Дар ҳар кишлоке, ки қадами онҳо мерасид, дуд аз димоғи мардум мебаромад. На зинда ватан меёфт, на мурда кафан.

Ана, дӯстони азизи ман ки бошед, ҳамин паҳлавонони гурззан, ҳамин «ҳомии ислом», ҳамин меҳмонони ноҳонда дар яке аз рӯзҳои тирамоҳ ба кишлоқи мо меҳмон шуда омаданд. Расидани пою қадами номубораки онҳо ба остонаи кишлоқ аз касалии вабо камтар набуд.

Ҳамон сол дар замини Сари Ҷӯй каду кишт карда будам. Замин ҳосили хуб дод. Ба қудрати Худо ҳар як каду то як-яку ним пуд шуд.

Яке аз паҳлавонон ба сари замини ман омад. Вай аз қабилӣ ҳамон гуна паҳлавонон буд, ки халқ ба сифати онҳо муносиб гуфтааст.

*Ҳамон паҳлавоне, ки меган, манам,
Дарахти каду ро зи беҳаи канам,
Манам паҳлавони сари деги ош,
Кунам лашари паширо пош-пош.*

Ин паҳлавони сари деги ош, баъд аз он, ки таги деги ошро лесида партофт, гурзи даҳманиро ба машаққат сари китф карда, ба сари замини каду омад. Омаду кадуҳоро лашкари қуффор ва худаширо паҳлавони лашкари ислом пиндошта, дар муқобили «душман» майдони ҳарб орошт.

Ҷони ман ки бошед, аз ҷангномаҳо майдони ҳарби ду лашкари муқобили якдигар ҳарбу зарбкунандаро

шундаед: «Ду лашкар дар муқобили якдигар саф орошанд. Аз тарафи лашкари ислом паҳлавон Баҳмани даҳман ва аз тарафи лашкари куффор Ландаҳури кӯҳкан дохили майдон шуданд. Вай сипар болои сар кард. Ин гурзро дар чилва даровард ва наъраи шерона кашида, ба камари Ландаҳур чунон зад, ки ҳар қуббаи сипар ба монанди ситораи сахар дар камараш рахшид».

Паҳлавонони худношиноси Фузайл ана ҳамин манзараи ҷангномаҳоро ба хотир оварда, яке аз он паҳлавонони лашкари ислом пиндошта, гурзро ба чилва дароварда ва ба сари ҳар каду ки мефуровард, донаҳояш дар ҳаво пош меҳӯрданд. Дигар бетамизҳо корнамоии ин бангиرو тамошо карда, қаҳ – қаҳ зада меҳандиданд.

Ин манзараро дида, пеши чашмонам торик шуд, тоқатам намонд ва аз хуну пӯстам гузашта исту бист накарда аз гиребони ин малъун гирифтам. Ҳар ду дар майдони масоф шудем. Хуб медонистам, ки ин бетавфиқ ғайр аз хӯрдану хуфтан дигар хунаре надорад. Аз шиддати қаҳру ғазаб «ё шоҳи мардон!» гуфтаму дар пояш ҳаллук печонда, чунон бардошта задамаш, ки сари паҳлавон ба замин як газ гӯтида рафт. Қандил – понсад, ки масофи маро тамошо мекардааст, маро ба ҳузураш даъват намуд.

Азбаски вай паҳлавони ҳақиқӣ буду аз афтидани паҳлавонаш ба қаҳру ғазаб омада буд, маро чизе нагуфту паҳлавони ҳудахро дашноми бисёре дод, либосҳояшро кашида дар назди мардум шармандаю шармсор кард. Намедонам, ки баъдтар дар бораи ман чи гуна ҳукм бароварданӣ буд. Хайрият, бегоҳии ҳамон рӯз хабар расид, ки аз тарафи Обигарм ва Мастҷоҳ аскарони сурх аз сари нав зер карда омаданд. Фузайлу паҳлавонҳояшро торумор карда, ҳокимияти шӯроиро дар Қаротегин барқарор карданд. Аз нав дари адлу инсоф ба рӯи деҳқонон боз шуд. Мардуми

қишлоқи мо гурзҳои паҳлавонони Фузайлро шикаста партофтанд.

Ҷони ширини ман ки бошед, аз ҳамон рӯз инчониб ин ҷӯраи шумо Мирзои деҳқон Мирзопахлавон шуда монд. Ана, дӯстони азиз, шумо ҳам ба муроду мақсадатон расед. Мулло Соқӣ, сабаби паҳлавонии амакатро дурустакак фаҳмида мондӣ. Ту ҳам монанди ман паҳлавон шав, омин аллоҳу акбар.

Насими форами бегоҳирӯзии тобистон хурҳуркунон мевазид. Деҳқонони ҳашарӣ аз кӯҳу кӯталҳо бо суруди яккафарёд ба қишлоқ бар – мегаштанд. Мирзою Соқӣ аз ҷояшон хеста, дарзаҳои ҳезуми тайёркардашонро пуштора карданду дос ва кадуи обро ба даст гирифта, ба сӯи хона раҳсипор шуданд.

ХИРМАН

Амаки Соқӣ – Мирзо кӯшиш мекард, ки ғаллаи даравшударо ҳарчи зудтар ба сари хирман кашонад. Бинобар он лаҳзае ором наменишаст. Аз кӯҳҳои баланди говраҳа гоҳо бо шохмола, гоҳо ба пуштора, гоҳо бо чигина ва кашак гандуми даравидаашро ба хирманҷой меовард.

Дар мавсими тирамоҳ дар қишлоқҳои кӯхистон хирманҷойҳо хеле ободу пурфайз мешаванд. То танги тирамоҳ, то ғундоштани ғалладона ҳама маърақаҳо, чамъомадҳо, хӯрду хӯрок дар ҳамин хирманҷо мегузаранд. Дар наздикии хирман дарзаҳои гандумро ғарам мекунанд. Баъд бо эҳтиёт бандҳои гандумро аз як тарафи ғарам гирифта мекушоянду ба рӯи хирман пош дода, чапар мебанданд. То майдаву талқон шудани гандумпояҳо як ё ду чуфт барзаговро чарх мезанонад. Одамон дар байни говҳо истода чапар мегардонанд. Вақто ки гандумпоя дар зери чапар даромад, вайро хур меноманд. Баъди ҳар чанд вақт панҷшоҳо хурҳоро мекобанду чапаву роста мекунанд. Барои майдаву бодӣ шудани як хур гандум ду – се шабонарӯз вақт лозим.

Шабҳо, махсусан шабҳои моҳтоб аз сари ҳар хирман: «майда – ой ой майдае» гуфта замзама кардани чапаргардон ба гӯш мерасид. Гоҳ – гоҳ аз байни ин садоҳо овози хоболуди Соқиро ҳам шунидан мумкин буд. Барои ин, ки амаки Соқӣ ҳосили имсоларо беталаф ғундорад, ҳатто кӯшиш мекард, ки ба сари вақт лаҷом занад ва онро аз даст намонад.

Соқӣ то соатҳои яку – дуи шаб чапар мегардонд. Боз амакаш ўро соатҳои чору панҷи пагоҳ аз хоби ширин гоҳ ғазаболуд, гоҳ навозишкорона бедор мекард. Ҳар пагоҳ амакаш дар болои сари Соқӣ хангоми бедор кардани ў такрор мекард:

– Ҳозир вақти гирудори кор, дам ғанимат. Канӣ, шери бобо, говҳоятро ба чапар банд, то ҳамсояхирманҳо гов бастана ту хурашро майдаву талқон карда мепартой.

Ҳар рӯз аз пагоҳ то бегоҳ аҳвол ҳамин буд. Ин пагоҳ аввалин хури майдашударо хара карданд, димоғи амаки Соқӣ ниҳоят чоқ буд. Ё хара ро дида, ҳосили фаровонро чашмдор буд.

Мирзо Соқиро чег зада, табассумкунон гуфт:

– Шери бобош, кабк барин рафта, аз қишлоқи ҳамсоя аз хирмани Солеҳино қолиби хара ро гирифта биёр.

Вақто ки Соқӣ ба қишлоқи ҳамсоя омаду аз Солеҳ қолиби хара ро пурсид, ё гуфт:

– Афсӯс, ки, писарам, камтарак дер мондӣ, ҳозиракак қолиби хара ро ба қишлоқи Навобод бурданд.

Соқии бечора ба обу арақ ғӯтида, аз ин қишлоқ ба он қишлоқ ва аз он қишлоқ ба дигараш дар кофтукови қолиби хара овора шуд. Бегоҳирӯзӣ дар қишлоқи Наскак Сулаймон ном марди деҳқон, ки Соқӣ аз ё қолиби хара пурсид, қоҳ – қоҳ зада гуфт:

– Эҳ бачаи сода, хара ҳам қолиб дорад? Туро масхара кардаанд.

Одатан бо деҳқонбачаҳои содаи нав ба кори деҳқонӣ камарбаста дар аввалҳои кор ҳамин гуна шӯҳӣ мекарданд.

– Додарам, – тассалиомез гуфт Сулаймон, – барои хара қолиб – молиб даркор нест. барои хара аввалаш шамолу баъд як табақ қурутубу се чор бодгари бақувват лозиму вассалом. Амаки ту Мирзопахлавон ҳамин гуна шӯҳӣ дорад. Хайр, парво нақун. Мон, ки туро ба ин восита дар роҳи зиндагӣ пухтатар кунад.

Соқӣ мондаву хаста, бо димоғи сӯхта ба қишлоқ баргашт. Дар даромади қишлоқ ҷӯрааш Асоро дид, ки

гӯсфандҳоро пешандоз карда, ба қишлоқ мебарад. Онҳо бо якдигар вохӯрӣ карда, ҳолу аҳвол пурсиданд. Асо гашта – баргашта ба рӯй Соқӣ нигоҳ мекард.

Қўрачон, – гуфт Соқӣ оҳи сарде кашида, – агар як ҳафтаяк дар паҳлӯи амаки ман кор мекардӣ, он вақт аҳволи маро бепурсупос мефаҳмидӣ. Аз сабаби шабу рӯз чапаргардонӣ ҳаёл мекунам, ки замину осмон дар назарам чарх мезанад. Ин ҳама машаққат бас набуд, ки имрӯзи дароз қишлоқ ба қишлоқ қолиби хара мекофтам.

Асо хандакунон гуфт:

– Қўрачон, ҳамааш айби худат, ба маслиҳати ман гӯш накардӣ. Дар паҳлӯи амаки ту одам он тараф истад, дев ҳам як ҳафта кор карда наметавонад.

Баъд Асо ба Соқӣ наздиктар шуда гуфт, ки як ҳилаи нав ёд медиҳад. Агар Соқӣ аз ўҳдаи ичрояш барояд, ду ҳафта баҳузур бозию кайфу сафо карда мегарданд.

– Боз чӣ хел ҳила? – пурсид Соқӣ ва илова кард. – Як бор ҳила ёд додӣ, як рӯз бозӣ карда, чор рӯз шаллоқ хўрдм. Метарсам, ки аз болои ин ҳилат ду ҳафта бозӣ карда, се моҳ шаллоқ хўрам.

– Не, қўра, – гуфт Асо, – ин ҳила он қадар мушкил нест, фақат ба гапам дурустакак гӯш кун. Ту гуфтӣ, ки амакам соатҳои чору панҷи пагоҳ омада, аз хоби ширин бедор мекунаду пеш аз ҳама ба чапаргардонӣ меандозад. Ту пештар аз омадани амакат аз хоб хезу дар обмӯрии сангдевори сари роҳ худатро пинҳон кун. Ҳамин ки шарфаи пой хари амакатро шунидӣ, тайёр шуда, оҳиста саратро аз обмӯрӣ барор. Ана баъд қудрати худоро бо чашми худат мебинӣ. Аммо хуб эҳтиёт шав, ки ба даст наафтӣ.

Соқӣ ҳамон шаб соати сею ним аз чояш хесту дар обмӯрӣ пинҳон шуда, омадани амакашро интизор шуд. Ҳамин ки амакаш харсавор ба обмӯрӣ наздик шуд, Соқӣ сарашро оҳиста бароварда, аз тарафи ҳаракӣ

наздик расида ду – се маротиба пасту баланд кардан гирифт. Хар аз ногаҳон пайдо шудани сиёҳии болои роҳаш дақиқае ду ғўшашро сих карду баъд чунон чуфтак зада парид, ки амакаш монанди банди кахбеда аз болои хар канда шуда ба даруни чўй сарозер афтид.

Баъд аз садои гулдурӯси афтидани Мирзо пахлавон ҳам дергоҳе овози гурсоси сумҳои хар ба ғўш мерасид. Дар ин асно нолиши ҷонгудози Мирзо аз даруни чўй баланд шуд.

Соқӣ, агарчанде аз кирдори худ ҳамон лаҳза пушаймон шуда, дар дилаш Асоро ҳақорат диҳад ҳам, овоз намебаровард, чунки саҳт тарсида буд. Ў ин гуна натиҷа додани ҳазлро ҷашм надошт. Ў зуд аз обмӯрӣ берун шуда, роҳро чапғалат дода ба назди амакаш омада ва аз чизе хабар надоштагӣ барин «ба шумо чӣ шуд, амакҷон» гӯён ўро аз дасташ дошта, кашида ба лаби чўй баровард.

Мирзои бечора ҳанӯз ҳам доду войомез ким – чӣ хел дуоҳо хонда ба худааш ва ба гирду атрофаш куф мекарду «маиб шудам» гӯён пояшро медошт. Вақте ки Соқиро дар наздаш дид, «ту Соқӣ – мӣ, ҷони бобош, маиб шудам» гуфт.

– Дар назди ҳамин сангдевор ягон назаргоҳ ё мазор, ягон авлиё будааст, – мегуфт амакам. – Ҳеч гуноҳамро намедонам, ҳар пагоҳ аз ҳамин ҷо мегузаштам, ҳеч гап набуд. Ин пагоҳ ҳамин ки хар ба обмӯрӣ наздик шуд, аз рӯ ба рӯям як ҷонвар аввал ба шакли пишак, баъд ба шакли шутур гашта рост хест. Дар пешонааш як ҷашм дошт, хари падарлаънат онро дидан замон чунон чап парид, ки аз болояш париди рафтам. Хар бало ба поям расида бошад, майлашу аммо метарсам, ки ба устухонам зиён нарасида бошад.

Соқӣ амакашро кашолаю пуштора карда ба сари хирман овард ва аз ҳодисаи рӯйдода ҳамсояхирманҳоро хабар кард. Ҳама ҷамъ шуда,

воқеаро бо муболиғаҳои зиёде аз даҳони Мирзопахлавон шунида, ба ӯ таҳсину офарин мегуфтанд.

– Хайру худой кунед, – маслиҳат медод яке аз ҳамсоёҳо, – чилёсин кунед, ки ба шумо сояи шери ҳазрати бузургвор расидааст. Гоҳ – гоҳ шабҳои чумъа шери ҳазрати бузургвор аз ҳамин роҳ ба қадамҳои ҳазрати Алӣ меравад.

Амаки Соқӣ ду – се ҳафта ба кор набаромада хоб кард. дар ин муддат дар қишлоқ овоза паҳн шуд, ки Мирзопахлавон бо худи албасти даст ба гиребон шуда, аз мушти албасти андаке зиён дидааст. Аммо албастиро қасам додааст, ки дигар бо ақраби ӯ ҳеҷ гоҳ рӯ ба рӯ нашавад.

Бо ҳамин ҳамаи корҳо боз ба гардани Соқӣ бор шуд.

УЛАВ

Соқӣ дар қишлоқи Ниширён дар хонаи тағояш зиндагӣ мекард. Ё акнун ба Соқии пештара монанд набуд. Торафт муҳаббати Махчон дар дилаш амиқтар реша медавонд. Ҳамсояҳо ба тағояш мегуфтанд, ки худо умраша дароз кунад, қиянатон писари нағзу аммо каме ҳаёли менамояд. Гоҳ – гоҳ дар назди дарвозаи ҳавлиатон соатҳо фикр карда пешониашро молида менишинад. Ё ба ӯ шамоли чин асар кардааст ё ки дар сараш ягон савдое дорад.

Баъд аз шунидани гапҳои ҳамсояҳо тағои Соқӣ ба ӯ диққат медодагӣ шуд. Тағояш ба хулосае омад, ки Соқӣ савдой шудааст. Бинобар он барои дафъи «савдо» аксар вақт ўро ҳамроҳаш ба шикор мебурд. Тағои Соқӣ ҳам мергани хуб, ҳам бошабоз буд. Гоҳ бо камони душоха ба кӯҳу камар ба шикори нахчир мерафтанд, гоҳ бошаро гирифта ба саҳро ба сайди кабку бедона мебаромаданд. Ба ҳамин тариқ рӯзҳо пайи ҳам мегузафтанд.

Як рӯз раиси ҷамоа, ки дӯсти деринаи тағои Соқӣ буд, меҳмон шуда омад. Дар омади гап писари кӣ будани Соқиро пурсид. Вақте ки писари кӣ будани Соқӣ ва аз саводнок будани ӯ огоҳ шуд, аз тағои Соқӣ хоҳиш кард, ки ўро баъд аз ду рӯз ҳамроҳ гирифта ба идораи ҷамоат биёрад.

Баъд аз ду рӯз тағояш Соқиро ба идораи ҷамоат бурд. Раиси ҷамоат гуфт, ки Соқиро котиби ширкат таъин карданист. Ширкат хоҷагӣҳои нав коллективонидашударо бо асбобу анҷоми деҳқонӣ, бо пул ва ғайраҳо таъмин мекард. Соқӣ розӣ шуд ва дар ин вазифа чанд моҳ кор кард.

Тираном буд. Як рӯз раиси ширкат Соқиро ба назди худ ҷеғ заду гуфт:

– Додарам, ту бояд ҳамроҳи ана ин панҷ – шаш улав ба Душанбе равию асбобу анҷоми ширкатамонро бор карда биёри. Ба дигар кас бовар кардан мумкин нест...

Мана ин кас Насибулин, намояндаи район. Аспи дилхоҳатро гиру тараддуи сафарро бин, фардо ба роҳ мебароед. Эҳтиёт шав, ҳама ашъеи гирифтагиатро ба рӯйхат гир. Хайр, сафарат бехатар шавад.

Соқӣ як эътироз карданӣ шуду боз номардӣ нашавад гуфта, хуздорӣ кард ва аз идора баромад. Ё ба ҷоҳои дур сафар накарда буд. Ғарқи фикру ҳаёл ба хона омаданаширо надоништа монд. Бегоҳирӯз бо тағояш маслиҳат кард. Тағояш «бисъёр нағз, сафар кардан – ҷаҳон дидан гуфтаанд», – гӯён Соқиро дилбардорӣ кард.

Рӯзи дигар савораҳо ба роҳ баромаданд. Аз ағбаву кӯху тал ва оврингҳо гузашта, чанд шабонарӯз, ҷунон ки гуфтаанд, «манзил ва мароҳил» тай карда, рӯзи чорум бегоҳӣ дохили қишлоқи Дубеда шуданд. Ему коҳи онҳо тамош шуда буд. Дар назди масҷиди қишлоқ аспҳоро баста аловхона (меҳмонхона) даромаданд. Мардуми қишлоқ меҳмононро сард пешвоз гирифтанд. Онҳо дар манқалдони масҷид (дар атрофи алов) нишаста андаке нафас рост карданду аз соҳибхонаҳо камтар ему коҳ пурсиданд. Ҳама хомӯш буданд, фақат касе аз ҳозирон гуфт:

– Ҷӯраҳои меҳмон, ба обрӯи Муҳаммад боз камтар дамадонро хот кунеду (дам гиреду) аз роҳатон намонед. Ин қишлоқи сари роҳ аст. Шумо барин ҳар рӯз садҳо нафар аз ин ҷо мегузаред. Ему коҳ он тараф истад, ҳасу хошок ҳам намондааст.

Мӯйсафеди боинсофе дар ҷавоби он мард:

– Муллоҳошим, номи мардуми қишлоқро бад нақун, ему коҳ надихӣ ҳам, ба меҳмонон муомилаи дағал нақун, – гуфт бо эътироз ва ба меҳмонон рӯ овард:

– Меҳмонони мӯхтарам, ҳафа нашавад, ман ему хошок надорам, лекин шаб дар ин ҷо монданӣ бошед, гушнаю ташна намонед. Ҷунон ки мегӯянд, «мушките нест, ки осон нашавад». Пагоҳ барвақттар хезед, иншооллоҳ ба манзил мерасед.

Якта-якта одамони таҳҷой баромада рафтанд. Мӯйсафед пас аз фурсате як ҷойник ҷой ва дар

дастархон нон оварда, назди онҳо гузошта каме сӯхбат карда нишаста, вай ҳам баромада рафт. Мусофирон каме кути лоямут карда чой нӯшиданд. Аммо шиками аспҳои бечора аз гуруснагӣ танбӯр менавохт.

Сардори улав, ки Сафол-саркор ном марди ғаюру кордидае буд, пиёлаи чойро гирифтӣ гуфт:

– Дӯстон, парво накумед, ин мардумро чунон боб кунем, ки як умр дар хотирашон монад.

Посе аз шаб гузашта буд, ки ба сахни масҷид баромаданд. Аспҳо гӯшҳояшонро сих карда, бо умеде ба тарафи онҳо нигоҳ мекарданд. Шаб хело хунук буд. Моҳ гоҳ ба зерӣ абр пинҳон шуда, гоҳ баромада оламо мунаввар мекард.

Сафол-саркор Соқӣ, Одина ва Ҷалолро ба назди худ оҳиста ҷеғ зада гуфт:

– Тӯрбаҳоро гиред, ба Зоғу Пахол гӯед, ки дар пеши аспҳо истанд. Бо кадом роҳ ки бошад, барои аспҳо аз хамин кишлоқ коҳ пайдо мекунем.

Сафол-саркор пеш-пеш, дигарон аз қафо дар байни дарахтон ғойб шуда рафтанд. Гоҳ истода, гоҳ пасту баланд шуда аз назди чанд дару дарвоза, аз паси девори бомҳо мегузаштанд. Дар тарафи ҷануби шарқии кишлоқ ҳавлии боҳашаматеро дида истоданд.

Баъди дар атрофи кӯрғони ҳавлӣ як-ду маротиба ҷарх задан аз рӯи тахмин дар кадом тараф будани коҳдонро муайян карданд ва ҳар се ба пушти боми он омаданд.

Сафол-саркор «канӣ аз поям дошта маро ба рӯи бом бароред, як хабар гирифта бинам, агар ҳақиқатан коҳдон бошад, дар он сурат якта-якта шуморо ҳам кашида мебарорам, тӯрбаҳоро пури коҳ карда худо розӣ шавад, сиҳат-саломат ба назди аспҳо бармегардем. Баъд аз он ки ба ватан баргаштем, барои мардуми ин кишлоқ коҳ савғо мефиризем» гуфтӣ аз сари китфи онҳо ба рӯи бом баромад.

Дар рӯи бом ин тараф-он тараф гашта охир тахтаеро ёфт. Вақте ки тахтаро оҳиста кашид, равзана намудор

шуд. Аз он равзан бодикқат ба поён нигоҳ кард, дар шӯълаи махтоб дид, ки як тарафи хона то шифт пур аз коҳ аст. Саркор хурсанд шуду ба лаби бом омада дигаронро низ кашола карда баровард.

– Ана коҳи деҳқонӣ, бисмиллоху раҳмону раҳим гуфта гирифтани гиред. Кани, кӣ марди майдон шуда аз равзан ба поён мефурояд?

Дар байнашон чавонтар ва сабуктар Соқӣ буд. Саркор гуфт:

– Набошад ту, Соқичон аз ҳама чобуку чаққон ҳастӣ, тӯрбаҳоро дар гарданат андоз, ману мулло Одина аз дастат медорем, ту аз ин равзан ба поён фуру, ҳамин ки поят ба коҳ расид, туро сар медиҳем, баъд тӯрбаҳоро пур карда ба мо медиҳӣ ва туро кашида мегирем, вассалом.

Соқӣ сипоҳигарию аз даст надода, розӣ шуд.

Як дасташ ба дасти саркор, дасти дигараш ба дасти Одина, ба дарун овозон шуд. Соқиро сар доданд. Баъд аз дақиқае гумбурӯси ба замин задани Соқӣ ба гӯш расид. Сафол-саркор ба лаби равзан ҳам шуда ду-се маротиба «Соқӣ, хӯ Соқӣ» гуфта ҷеғ зад, вале дар ҷавоб сардасе нашонид. Дар ин лаҳза Одина ба воҳима афтида, «Ака саркор, ака саркор, аз пушти бом шарфаи пой одам омада истодааст, худо зад, ба даст афтидем!»-гӯён аз дасти Сафол-саркор дошта ба гӯшаи бом кашид, дигар таваккуф накарда худро ба поён, ба пушти бом партофтанд. Соқӣ дар он қаҳдон монд.

Баъд аз фурсате Соқӣ ба ҳуш омаду чашм кушод. Дид, ки дар хонаи холия хомӯш тоқаву танҳо ба пушт дароз хобидааст. Вай гумон мекард, ки хоб дида истодааст, гашта-баргашта чашмҳояшро мемолид, охир, воқеаи рӯйдода ба хотираш омаду ба воҳима афтод. Аз тарс, ба монанди барги бед меларзид, қатраҳои арақи хунук аз сару рӯяш мешориданд. Оҳиста-оҳиста пою дасташро ҳаракат дода дид, ки ба ӯ зиёне нарасидааст ва ҳамаи аъзоаш солим аст.

*Мард бояд ки ҳаросон нашавад,
Мушките нест ки осон нашавад.*

якбора ба ёдаш омаду ҳама ғайраташро ба як чо чамъ карда «ё Али!» гӯён аз чояш хест. Дар шӯълаи моҳтоб, ки аз равзан меафтид, дид, ки ин хона нав сохта шудааст. Меҳмонхона ё хонаи хоб буданаш ҳанӯз маълум набуд. Дар як тарафаш то қарибиҳои шифт бурё чиди шуда буд. Ҳанӯз дару дариҷаҳои часпонда нашуда буданд. Зуд аз ҳаёлаш гузаронд, ки ана ҳамин бурёҳои дар як тараф чидашударо Сафол-саркор дар равшании моҳтоб коҳ пиндоштааст. Пешонаашро каме дошту «дар ин гуна маврид як дақиқа таъхир касро ба азобу шиканҷаи солҳо гирифтор мекунад», – гӯён аз даруни хона ба рӯи ҳавлӣ баромад. Дар рӯи ҳавлӣ ба умеди он ки шояд аз ягон гӯшае садои шариконашро шунавад, бо диққат ба ҳар тараф гӯш андохт, аммо аз ҳеҷ кучо ба гӯшаш овозе нарасид. Дар тарафи ҷануби ҳавлӣ дарвозахона буд. Оҳиста-оҳиста бозҳаҷм ба дарвоза наздик шуд, қуфли калонеро ба дарвоза овехта дид. Девори атрофи ҳавлӣ ниҳоят баланд буд. Пайи наҷоти худ аз ин қафаси дармонад илочу чора ҷустуҷӯ мекард. Ногоҳ аз тарафи ғарби ҳавлӣ равшани ба чашмаш намуд. Таваккал карда нӯк-нӯки по ба тарафи равшанӣ равон шуд. Айвоне ду хонаро аз якдигар ҷудо мекард. Дар тағи айвон баромад. Аз роғи дар ба хонае ки ҷароғ месӯхт, нигоҳ карда дид, ки як марду як зани ҷавон дар атрофи сандалӣ ғарқи сӯҳбат нишастаанд. Барои дигар ҷойҳоро аз назар гузаронидан ба дари хонаи дигар омаду занҷири дарро бекулф ёфт. Оқистекак занҷирро кушоду дохили хона шуд. Ин анборхонае буд, пур аз асбобу анҷоми рӯзгор. Дар як тараф бо тамоми дарозии девор кӯлино кӯлиҷаҳо сохта шуда буданд.

Соқӣ бо диққат ин хонаро аз назар гузаронда, ҳатто агар ягон воқеае боз рӯй диҳад, ҷои пинҳон шуданашро ҳам муқаррар карда гашта ба айвон баромада, ба назди дари хонае, ки марду зан сӯҳбат доштанд, омад ва гоҳ

бо эҳтиёт ба роғи дар гӯшашро мегузошт, гоҳ нигоҳ мекард.

Соқӣ аз мушохида фаҳмид, ки инҳо зану шӯй набуда, ошику маъшуканд. Ба худ қарор дод, ки «ҳарчи бодо бод» гӯён ба назди онҳо дарояд. Охирин қувватро ҷамъ карда, якбора дарро зада медароям, гуфта тайёр шуда буд, ки ногоҳ тақ-тақи дарвоза дастони ӯро аз задани дар нигоҳ дошт. Охирин маротиба аз роғи дар нигоҳ кард, ки дар байни зану мард шӯр афтодааст, зан ба мард мезаду мард ба зан, ба ҳар тарафи хона медавиданд.

Соқӣ зуд худахро ба анборхона гирифта интизори ҳодисаи даҳшатноке шуд. Дид, ки зану мард ба таги айвон баромаданд. дари сандуқи чӯбинро бардоштанд, мард дохили сандуқ шуд, занак дари сандуқро пӯшиду кӯрпакӯҳнаеро ба болои ӯ гузошт ва зуд ба тарафи дарвоза, ки ҳанӯз садои тақ-тақ меомад, тохта рафт.

Соқӣ дар ин хона ниҳоят дар ташвиш афтода буд, дар кучо пинҳон шуданахро намедонист. Чанд маротиба қарор дод, ки ба берун барояд, боз тарсид, ки мабодо ба даст афтад. дар охир ба ҳамин қарор омад, ки аз ҳама ҷои беҳавфтар ҳамин кулиҳоянд. Дар яке аз ҳамин кулиҳо даромада пинҳон мешавад. Ин қарори қатъии ӯ буд. Вале ҳанӯз дар пушти дар аз дарун истода, пайи ҳам ба худаш саволҳо медод, ки акнун чӣ мешуда бошад, марди дохили сандуқ чӣ кор мекарда бошад, дарвоза ҷаро тақ-тақ шуд, тақдири ин зани ҷавон чӣ мешавад?

Баъди лаҳзае садои суми асп ва овози зану мард ба гӯшаш расид.

– Мӯйсафед, ҳеҷ инсоф дорӣ, як зани ҷавонро дар ин ҳавлии калон танҳо гузошта то нимаи шаб бедарак шуда рафти? – мегуфт зан. – Э, вой,– мегуфт мард, – бузургон занро бедарак «мӯдарозу ақлқӯтоҳ» нагуфтаанд, он вақтҳое ки як атса занам, панҷоҳ кас баробар «яرخамакуллоҳ ваяшфука» мегуфтанд кайҳо гузашта рафт. Ҳозир як батрак сурфа кунад, моҳо

барин даҳҳо нафар аз тарс дар мушхона ҷой мешавем. Худо накунад овозата баландтар кунӣ «ҳа, хоин аз ҳуқуқ маҳрум, вай даврат кайҳо гузашт»-гӯён садои ханҷар барин ба ҷигарат меҳаланд. Аз зорию тавалло кардан мурдам, базӯр ду-се пуд гандумро орд кардаму ту танҳо натарсӣ гуфта, зуд бор карда омадам. Боқимондаи гандумро дар осӣ мондам. Зудтар биё, ордро ҳолӣ кунем, баъд тӯро ба ҳонаи ҳамсоя бурда монаму зуд ба осӣ баргардам. Кани, ҷароғро гирифта биё.

Соқӣ ин гапҳоро шунида, худо зад, ҳозир ҳалтаи ордро кашола карда, ба ин ҳона мебароянд, – гӯён ба рӯи кулиҳ¹ баромад. Тахмин кард, ки ана ҳамин кулии гандум аст. Бо саросемагӣ дохили кулӣ гардид, ки бечора сахв кардааст. то зонуяш ба орд ғӯтида рафт. Дигар фурсати танг имкони аз кулӣ баромаданро намедод.

Дар болои орд дароз кашиду бо дасташ ордҳои дари сӯрохро ба ду тараф барзаду латтаи дар сӯрохбударо кашида гирифт, даҳонашро дар дари сӯрох гузошт. Ҳанӯз ҳам ба умеди он буд, ки шояд ҳалтаро дар анбор гузоранду ҳалтаи дигар гирифта, азбаски кори мард шитоб аст, ордро ба кулӣ ҳолӣ накарда зуд ба осӣ баргардад.

Вақте ки зан ҷароғ дар даст ва мард аз қафои он ҳалтаро кашола карда дохили ҳона гардиданд, мард гуфт:

– Кани, занак, ба болои кулӣ баро. Бинем чӣ мешавад!

¹ Дар кишлоқҳои кӯхистон кулӣ гуфта ҷои захираи орду гандум ва дигар зироатҳоро меноманд. Ба девори асосии ҳона така дода бо гилу коҳ девори тунук месозанд. Аз болояш ба қадри одамдаро сӯрох мегузоранд. 3-4 вачаб аз ҳамин балантар сӯрохи мудаввар мегузоранд. Вақте лозим шуд, аз ҳамин сӯрохи поён бо даст орд ё гандум кашида мегузаранд. Кулиҳҳои калон то 30-40 сентнер орд ё гандум мебаранд. Дар кулиҳҳо нахӯду лӯбиёю наску чормағзу мавизи тут ва ғайра захира мекунаманд.

Зан фармони мардро бачо овард, ба болои кулӣ баромад. Мард табақи чӯбинро пур аз орд карда ба дасти зан медоду зан ордро ба кулӣ мерехт. Баъд аз чанд табакро холи кардан зан дид, ки кулӣ қариб аз орд пур шудааст. Аз болои кулӣ зан хитоб карда гуфт:

– Ҳой мард, қариб аст, ки кулӣ аз орд пур шавад.

– Ҳазлу шӯхиро мон, – гуфт мард. – Ин кулии мо ними орди аҳолии қишлоқро мебарад.

– Бовар накунӣ худат баромада бин, – гуфт зан.

– Ҳазл накун мегӯям, кани дурустар бин, эҳтимол ягон палос-малоси бар болои кулӣ мондагиат дарун афтодааст, – гуфт мард.

– Ман дар болои кулӣ ягон палос-малос намонда будам.

– Ту падарлаънати ноқисулақли беҳушро, замонаш мешуд, аз мӯят меовехтам, кани фуру!

Мард ба болои кулӣ баромада дид, ки орд ҳақиқатан то қариби даҳони кулӣ, пурупур расидааст.

– Кани, ордлағадкунакро ин ҷо гир.

Ордлағадкунак чӯбест, ки дарозиаш як метр, ғафсиаш баробари банди пой одам буда, сари поёнаш як вачаб тунукабандӣ дорад, болояшро ба қадри як вачаб сӯроҳ карда, чӯби аз ду тараф бо ду даст медоштагиро мегузаронанд.

Соқӣ ҳамаи ин гапхоро мешунавид. Медонист, ки дучори фалокату даҳшатҳои гӯшнашунандаю чашмнадида мешавад. Гоҳ меҳост ки бо тамоми қувваташ дод гӯяд, гоҳ ба худ омада, астағфуруллоҳ мегуфт, гоҳ умед мебаст, ки шояд оқибати ин ҳодиса бахайр шавад. Хулоса, тан ба тақдир дод.

Зан ордлағадкунакро аз ҷояш гирифт ба дасти мард дод, бо ду дасташ аз дастаи ордлағадкунак дошта, бо тамоми қувваташ ордро зер мекард. Ҳар вақто оҳани сари ордлағадкунак ба пушти Соқӣ меҳӯрд, монанди резин то таги кулӣ пахш мешуд, вақте ки ордлағадкунакро боло мекашид, баланд мешуд. Аз даҳшати дард Соқӣ лабонашро газида хуншор карда

буд. Мард дид, ки дар вақти зер кардани ордлағадкунак як паст мешаваду ҳамин ки ордлағадкунакро боло кашид, боз орд баланд мешавад.

Мард ба ғазаб омада буд, аз пешонааш арақ мешорид, занро ба лафзи қабех ҳақорат меод, зан ҳар замон мегуфт, ки ман дар болои кулӣ палос-малос намондаам.

– Бар падарат лаънат! – дашном меод мард. – Боз палос-малос намондаам меғӯяд-а, аҳмақ.

Мард ордлағадкунакро ба як тараф монду аз поён истода, бо дасташ даруни ордро кофта гирифт. Ногоҳ нӯги домани Соқӣ ба дасташ хӯрд.

– Падарнаълати ночинс, ана ин чист, ё ки чизҳои маро барои шӯи ҷавони ояндаат дар ин кулӣ пинҳон кардӣ? Ту нағз бидон, ки ба осонӣ аз дасти ман ҷон ба саломат намебарӣ, чизҳои ман ба ҷаҳманди (ошиқи) ту насиб намекунад, – гуфту бо ду дасташ нӯги домани ҷомаи Соқиро дошта сари ду зону истода бо қаҳру ғазаб ҷунон кашид, ки девори пеши кулӣ якбора фуру рафт.

Мард бари ҷома дар дасташ гурсас ба замин хӯрд, ордҳо ҳар тараф пош хӯрданд, ногоҳ Соқии саропо ордолуд дар байни хона пайдо шуд. Доду фарёди даҳшатангези соҳиби хона ҳавлиро фаро гирифт. Қариб чанд дақиқа беҳуш беёд ба якдигар нигоҳ мекарданд. Соқӣ аз ин фурсат фоида бурда ба айвон баромад. Ҳамин ки Соқӣ ба айвон баромад, тарақ-туруқи сандуқи дар айвонбуда баланд шуд..

Соқӣ дид, ки мардак дари сандуқро зада баромаду монанди тир роҳи гузро пеш гирифт, шояд аз қафои ин рафта роҳ ёбам гӯён ўро дунболагир кард. Соҳиби хона бошад, каме ба худ омада, ҳамроҳи занаш додгӯён аз қафои онҳо медавид.

Дар як тарафи ҳавлӣ нардбоне гузошта шуда буд. Марди аз сандуқ баромада ба нардбон часпид. Вақте ки мард ба рӯи бом баромад, Соқӣ дар нимаи нардбон буд, соҳиби хона дар поёни нардбон. Соқӣ ба рӯи бом

баромаду дид, ки аз чанги соҳиби хона халос шудан душвор аст. Дарҳол фикр кард, ки илоҷе ёфта ин мардро аз нарбон партояд. Дар як гӯшаи бом чизе меҳобид. Зуд он чизро бардошта «ё пирам, мадад кун!» гӯён ба сари соҳиби хона, ки ҳанӯз дар болои нарбон буд, партофт.

Ногоҳ чизе ба гарданаш печид ва худ низ кулӯла шуда сарнагун рафт.

Бечораи Соқӣ дар рӯи замин дароз кашида нолиш мекард. Ду-се қадам дуртар соҳиби хона доду вой менамуд.

Касеро ки бахт баргашт, бо дасти худ худро ба дом меандозад. Чизе ки Соқӣ аз гӯшаи бом гирифта ба сари соҳиби хона партофт, тӯкуми хар будааст ва ҳангоми боло бардоштан пордumi он ба гарданаш андармон шудааст.

Аз ғалоғула ва ин афту дарафтҳо ҳамсояҳо огоҳӣ ёфта, чамъ шуда монданд. Баъд дасту пой Сокиро бастанд, лағадкӯбкунон ба кӯча бароварданд. Хар чи қадар ки Соқӣ зорию илтиҷо мекард, намегузоштанд, ки арзи ҳол кунад. Ёро ба ҳамин ҳоли зор, бо даҳони пур аз орд, либоси дарида, пушту паҳлӯи аз зарбаи ордлағадкунак варамида кашон-кашон ба идораи ҷамоат бурданд. Дар идораи ҷамоат Соқӣ воқиаи рӯйдодаро ба раис ва ҳамкорони ӯ ҳикоят кард. Хар касе ки ин қиссаро мешунид, шиками худро дошта меҳандид, нав ба нав одамони қиссаи Сокиро нашунида пайдо мешуданду аз ӯ хоҳиш мекарданд, ки боз як бори дигар ҳикоят кунад, ки бо ӯ чӣ воқиа рӯй дод, вай боз аз сари нав ҳикоя карда меҳандонд.

Раиси ҷамоат хабар дод, ки шариконаш ёро кофта наёфта, арзашонро гуфта рафтанд. Соқӣ як ҳафта дар меҳмонхонаҳои Дубеда ҳобида дертар ба Душанбе меояд ва дар заводи пахта ба кор медарояд. Баъдтар ба мактаби олий дохил мешавад.

ПИСАРИ АБДУЛЛО

Сессияи Совети Олӣ мерафт. Дар вақти танаффус ҷавоне қоматбаланд, ҷашму абрӯсиёҳ, хандонрӯй, ки костюми ҷусунча ба бар ва тоқии ҷустӣ ба сар дошт, наздам омад.

– Салом, муаллим! – гӯён даст дароз карда, вохӯрдӣ намуд.

Ўро нашинохтам, вале сир бой надода, ҳолу аҳвол пурсидам.

– Падарам бисёрҳо салом гуфтанд, – илова кард ҷавон.

Каме ба хаёл фуру рафтам, дафтари хотираамро варақ мезадам, ки шояд кӣ ва чикора будан ва дар кучо бо ин ҷавон вохӯрданамро ба ёд орам.

Дар ин лаҳза ҷавон пешдастӣ карда:

– Муаллим, аз афташ, маро нашинохтед, ман писари Абдулло – гуфт.

– Писари кадом Абдулло? – савол кардам.

– Ҳамон Абдуллое, ки ҳамроҳатон як вақтҳо муаллим буд.

– Э-э, Абдуллои дузд...

– Бале, худи худааш, муаллим.

– Одинаҷон?

– Ҳа, муаллим.

Дар ин вақт танаффус ба охир расиду ҳама ҷобачо нишастанд. Беихтиёр ин байти Бедил ба хотирам омад.

*Гофил машав зи умр, ки чун киштии дар об
Истода менамояду чун тир меравад.*

Ман лавҳаҳои гузаштаро ба хотир овардам, ки гӯё динаякак ин воқеа рӯй дода буд.

* * *

Солҳои сиюм.

Дар яке аз деҳоти дурдасти кӯҳистон мудири мактаб шуда кор мекардам. Мактаби на он қадар калон,

талабахояш ҳам бисёр набуд. Хусусан духтарҳо. Ҳамагӣ панҷ-шаш нафар. Мураккабии кор боз дар он буд, ки дар ин қишлоқ мактаби кӯҳна ҳанӯз вучуд дошт. Байни мо ва муллои мактабдор муборизаи тунду тезе мерафт. Як шогирд борҳо аз даст ба даст мегузафт. Ҳатто бо марг мушту гиребон мешудем. Оқибати шуми Фузайл Махсум, ки як гурӯҳ муаллимонро ба қатл расонда буд, ҳанӯз ин гуна домуллои мактабдорро қувват меод.

Ба зами ин ҳам, муаллим чун тухми анко буд. То як муаллим ёфтан останаи дари шӯъбаи маорифи районро охурча мекардем.

Баъди ду-се моҳи таҳсил шӯъбаи маориф ба мактаби мо як муаллим фиристод. Чавони бист-бисту дусола буду хату саводи хуб, дониши комил дошт. Номаш Абдулло. Дар синфҳои боло ҷуғрофия дарс меод.

Дар синфи шашум Назрия ном духтаре меҳонд. Ниҳоят зебо: чашмҳои шахло, мӯйҳои ҳамчун солики занбӯр сиёҳ, рӯи монанди шир сап-сафед дошт. Рӯхсораашро лолаи тар гӯед, хато намекунед. Вақти ханда дар ду бари рӯяш чуқурча – ҳусни зиёдатӣ пайдо мешуд.

Ӯ фарзанди охирини падару модар буд. Нағз меҳонд. Хурду калони қишлоқ дар ҳар як кор ӯро ҳамчун намунаи ибрат ном мебарданд. Аз рӯи шунидам, ду се фарзанди онҳо паси ҳам дар синни кӯдакӣ бо як хел касал вафот кардаанд. Бинобар ин, падару модари ӯ қишлоқи ҳамсоя ба пеши ҳазрати эшон рафта, ба назру ниёзи бисёре мадад пурсидаанд. Ҳазрати эшон даму нафас андохта, як себро дукафон кардааст ба зану шӯ ҳӯрондааст ва аҳду паймон кардааст, ки агар духтар шавад, номашро Назрия монанд. Вақте ки ба камол расид, ҳамчун назр аз баҳри хуну пӯшташ мегузаранду ба даргоҳи ӯ месупоранд. Агар писар шавад, номашро Назрий монда, ҳамчун гулом ба хизмати ӯ бифиристанд.

Гӯё баъд аз таваҷҷӯҳи ҳазрати Эшон ҳамин Назрия таваллуд шудааст.

Рӯзе, баъди дарс дар ҳучра менишастам, ки дарро

кӯфту Абдулло иҷозати даромадан пурсид. Рухсат додам. Даромадан замон аз авзоаш пай бурдам, ки ташвише ба сар дорад. Ҳолпурсӣ кардам. Бо ҳичолат ба замин нигариста, бо ангушташ фарши хонаро хат кашида, рози дил гуфт:

– Муаллими азиз, кайҳо боз ин розро ба шумо кушоданӣ, вале чуръат накардам, акнун, ки кор ба дараҷаи ашки сари мижгон расидааст, мегӯям. Росташ, Назрияро монанди ҷон дӯст медорам. Ба ҳар ашёе, ки дар ин қишлоқ менигарам, акси ӯ дар чашмонам чилвагар мешавад. Сарчашмаи бахти ман ин қишлоқ аст. Агар мадад нарасонед, падари азиз, зомин мешавед...

Дидам, ки дар ҳақиқат ҳам тири муҳаббат чигари Абдуллоро пора кардааст, пайи тасаллоӣ ӯ кӯшидам ва «Муносибати Назрия ба ту чӣ хел аст?» гуфта пурсидам.

Вай дар ҳолате, ки ҳанӯз ҳам аз ҳичолат ба рӯи ман нигариста наметавонист, бо овози ҳазин гуфт:

– Назрия гоҳ – гоҳ дуздида ба ман нигоҳ мекунад. Як рӯз дар кӯчаи назди мактаб дучорам омад, бо лаби рӯймол даҳонашро пӯшид ва чизи ба қоғаз печондаеро сӯям дароз карда «модарам инро ба шумо фиристоданд» гуфту аз назди ман гузашта рафт. Ман қоғазпеч дар даст монанди ҳайкал дар лаби роҳ шах шуда мондам. Вақте ки ба худ омадам, қоғазро кушодам. Дидам, ки рӯймолаки гулдӯзии атрофаш мӯҳрадор.

Ана гуфту ба ман нишон дод.

Ман ба Абдулло гуфтам:

– Ҳама корҳо пухтагӣ – ку. Охир, худат медонӣ, ки дар кӯҳистон иқдоми аввал ба муҳаббат ё рӯймолча, ё тӯппӣ, ё миёнбанд бахшидан аст. Боз ин изтиробу бетоқатӣ барои чӣ!

Абдулло хомӯш ба назар намояд ҳам, ба гумонам, ким-чӣ гуна нақшаҳо мекашид.

Ман таъкид кардам:

– Дар ин кор саросема шудан лозим нест. Андеша кардан даркор, сабр даркор, ҳеч набошад, то хатми таҳсил ин корро ниҳоят махфӣ бояд нигоҳ дошт. Ба ҳар ҳол, ману ту муаллим ҳастем. таътил ҳам наздик омадааст. Ман аз пайи беҳбудии ин кор мешавам. Ҳар чи аз дастам ояд, барои бахти ту дарег намедорам.

– Падари азиз! – гуфт Абдулло – чунонки мегӯянд, «илочи воқеа қабл аз вуқӯъ бояд кард, набошад мумкин аст орзуҳои ҷавонии мо абадӣ барбод равад» – гуфту бо ҳамон рӯймолча ашки чашмонашро пок кард.

Ин ҳолат маро ба изтироб андохт, такроран пурсидам:

– Магар ягон ҳодиса рӯй додааст?

– Бале, муаллим, ҳодисаи мудҳише... Ду-се рӯз пеш аз қишлоқи ҳамсоя ҳамон ҳазрати эшон овозаи хусну ҷамоли Назрияро шунида, ба назди падари ӯ кас фиристодааст, ки гӯё ким – чӣ хел хобҳо дида бошад, талаб кардааст, ки Назрияро ҷавран аз мактаб рафтан нигоҳ доранд. Гуфтааст, ки «Ҳафтаи оянда, рӯзи ҷумъа бо ду дасти адаб назри маро бурда ба хонаам супоред, агар дер кунед, ба авроҳи гузаштаамон, чунон дуои бад мекунам, ки дару деворатон ҳамороҳи худатон сӯхта хокистар мешаванд».

Дирӯз бегоҳӣ модари Назрия ин воқеаро ба ман гуфт ва илтимос кард, ки шуморо низ огоҳонам. Падари Назрия бошад, дар тараддуи ба ҷанголи гург фиристодани духтар аст, ба доду вою аламу ҳасрати модар нигоҳ накарда, «гап якта – худо якта» мегуфтааст.

Баъд аз шунидани ин гапҳо ман низ сари калобаро гум кардам. Сабаби ду – се рӯз ба мактаб наомадани Назрия маълум шуд. Монанди лантаи кино ҳазор хел фикру ҳаёл аз назарам мегузаштанд. Ҳар дақиқа қимат ва ғанимат буд, ҳатто барои ба ягон ҷой, ба ягон идораи дахлдор додани ин ҳодиса фурсат намерасид. Ба Абдулло гуфтам:

– Зуд пайи сариштаи кори худ шав. Аз назди модар

гузар, маслиҳати ўро гир, ман ҳоло ба назди раиси ҷамоат меравам.

Идораи ҷамоат аз қишлоқи мо хеле дур буд. Бо вучуди ин, дар нимаи шаб, яккаву танҳо, ҳарчанд замона тинҷ набуд ва дар ҳар қадам бо унсурони бегона (босмачиҳо, роҳзанҳо, мактабдорҳо) дучор омадан мумкин буд, ба сӯи идораи ҷамоат раҳсипор шудам...

Вақте ки аз Совети қишлоқ бо раиси ҷамоат баргаштем, тахмин соати ҳафти пагоҳ шуда буд. Ҳаво софу беғубор, бўи гулу гиёҳу майса машоми касро муаттар мекард, паррандаҳо ба ҳар тараф нағмасарой мекарданд, дарахту буттаҳо ғарқи гул буданд.

Мо савора аз роҳи печ дар печ дар тарафи нишеб мефаромадем. Раиси ҷамоат, ки Давлатёр ном дошт, аз ин таровати ҷонбахши ҳусни баҳор ба шавқ омада, суруди «Ошиқам, ошиқ ба рӯят» – ро замзама мекард. Чун суруд ба поён расид, оҳе аз чигар кашиду гуфт:

– Мудирҷон, аз афти кор, умрамон бо мубориза ба охир мерасад рӯи зиндагии нави дар роҳаш ҷон бохтаамонро ба серӣ намебинем. Подшоҳашро зада пеш кардем, Фузайлаш баромад, ана, мудирҷон, нишонашро дар дасту по монду худаш фано шуд, мана боз ҳазратҳо сар бардоштаанд. Кай як дами хуш мебинем-а? Хайр, парво нақун, мудир, майлаш, чунонки шоир гуфтааст, мурда ба бихишт равам ҳам, меҳоҳам, ки дар он ҷо душман бошаду бо ӯ мубориза барам. Ин муборизаҳо ҳам лаззате доранд, – ва ӯ ногаҳон лаҷоми аспашро кашид. Дар назди мактаб, падару хешу табори Назрия чамъ омада маро ба ангушт нишон дода, бо қаҳру ғазаб чизе мегуфтанд. Ба гӯши раиси ҷамоат гуфтам:

– Воқеан, нохушии рӯй додагӣ барин.

Падари Назрия ба ман рӯ оварда гуфт:

– Рафиқ мудир, нону намаки халқ касро кӯр мекунад! Мо бо ҳамин умед фарзандонамонро ба дасти шумо супоридем, магар? Ин чӣ кори кардагиатон? Духтарам канӣ?

Паси ҳам овозҳо пасту баланд мешуданд.

Раиси ҷамоат аз ман пеш гузашт ва сабаби воқеаро пурсид.

– Рафиқ раис, ду-се рӯз боз Назрия касал буд, ҳамин шаб ногаҳон ғайб зад. Ҳама чоро сӯзанкоб кардем. Дараке наёфтем. Маълум шуд, ки муаллими қишлоқ, шайтонбачаи маккор Абдулло ҳам нест. Ў аспи қаравули мактабро дуздида, Назрияро ҳамроҳаш гирифта гурехтааст. Мо медонем, ки инҳо ҳама бо маслиҳати калони мактаб, мана ин мудир шудааст. Зомини хуни духтари мо ҳамин кас аст. Дар назди қонуни ҳукумати шӯро аз ин кас ба ҷои хуни духтарамон хун талаб мекунем... Бе ин наметавонам.

Аз ҳар тараф овозҳои «дуруст, дуруст!» – баланд мешуданд. Ман борҳо:

– Рафикон! Дӯстон! Падарон! Хешон! Агар бовар кунед, ман аз мурдани худ хабар дораму аз гум шудани Назрия не. Шаб ҳамроҳи раис дар қишлоқи ҳамсоя будам, – вале касе эътибор наметод.

– Ҳа, дар қишлоқи ҳамсоя буданатро медонем, ҳамаи қорқоро ташкил кардӣ ва барои ин ки дар чашми мо ҳок пошӣ, ба он ҷо рафтӣ, – гуфт падари Назрия халифа Саттор.

Раиси ҷамоат пеш гузашт:

– Хомӯш! – гӯён ба гап даромад. – Халифа Саттор, аз рӯи шундаи ҳазрати эшон бо мудирҳояшон шаб дар хонаатон буданд – ку, эҳтимол, духтаратонро ягон сеҳру ҷоду карда бошанд. Ҳазратамон гоҳ – гоҳ ҳамин хел қилиқҳо доранд.

Падари Назрия гиребонашро дошта:

– Тавба, ё тавба! – мегуфт. – Дар ҳаққи ҳазратам шаккокӣ накумед, ки даҳонатон метобад! Дурӯғ нагӯед, он зоти шариф дар хонаи ман набуданд...

Дигарон баъд аз шунидани ин дурӯғи Саттор халифа каме хомӯш шуданд ва байни якдигар пичир – пичир карданд.

– Раветон, ба хонаҳоятон, бародарон! – гуфт раиси

чамоат, – дар пой духтаратон хор намехалад. Мо хамроҳи мудир, агар ба қаъри замин рафта бошад, аз мӯяш ва агар ба осмон парида бошад, аз пояш кашида мегирему ба дастатон месупорем. Фақат аз шумо илтимос, ки овозаву дарвоза накунад. Халифа! Донед, ки ин гап хонадони шуморо бадном мекунад!

Мардум ҳар тараф парешон шуданд. Ману раис дохили идораи мактаб шудем. Раис, баробари дар паҳлӯи миз ништастан, ба рӯи ман синча карда:

– Рафиқ мудир, кори нағз нашудааст – дия. Муаллиматон андак бачагӣ кардааст! – гуфт. – Хайр... Лекин шумо аз худ эҳтиёт шавед, якчанд рӯз ҷои хобатонро иваз кунед. Замона хело нозук, миш – миши Иброҳимбек ҳазратҳоро ба кор андохтааст. Аз майдатарин воқеаҳо истифода бурданӣ мешаванд. Бегоҳ ҳардуюмон ба қишлоқи боло меравем, хайр?

Ман розӣ шудам...

... Баъди ду – се рӯз мактубе гирифтам.

Ассалому алейкум, падар ва муаллими азиз! Аз шумо авф мепурсем. Албатта, аз ман саҳт ранчидагистед. Аммо чӣ илоҷ? Ҷораи дигар набуд. Он шаб аз пеши шумо баромадаму дар тағи ҷанори назди мактаб ба модари Назрия дучор омадам. Бовар кунед, ки дар он лаҳза ҳолати модари зорро шумо ҳам медидед, ҷораи дигаре наандешида, ҳуди ҳамин тавр рафтор мекардед. Модар аз ғиря гулӯғир шуда буд, дастонаш меларзиданд. «Писарам, дасти ману домани ту, эшон бо мудирҳояш ба хонаамон зада даромаданд. Ҳошокалло «ҳозир Назрияро никоҳ карда медихеду халос» гуфта истодаанд. Ба ҳоли модар раҳм кунед, илоҷе карда аз дасти ин пири бедодгар духтарамро наҷот диҳед», гуфт.

Муаллими азиз, фикри дигар накардаму гуфтам, ки баъд аз даҳ дақиқа дар лаби ҷашма бо Назрия ҳозир шавед. Модар гуфт, ки ҳоло гӯштбирён дар дег аст, мераваму ба табақҳо мекашаму ҳамин ки машғули хӯрдан шуданд, дар ҷои ваъда тайёр мешавем.

Ман хостам, ки ҳар чӣ шавад ҳам, шуморо як сари

қадам бинам, набудаед. Дар сахни мактаб аспи қаровулро дидаму вақтро ғанимат дониста, онро савор шуда ба сӯи мақсад раҳсипор шудам. Назрия аллақай ҳозир шуда буд. Худро ба рӯи асп ба қафои ман гирифт. Лаҷоми аспро гардондем: «Ё чонвари вафодор, акнун худат медонӣ!» гуфта, ду – се қамчин дар пушти ёлаш задам.

Тахминан баъд аз соате ҳаёҳуи одамон ва чарсоти суми асп аз қафо торафт ба гӯши мо наздик шудан гирифт. Маълум шуд, ки одамон аз воқеа пай бурдаанд ва моро таъқиб мекунанд. Сипоҳиро аз даст надода дар сари дуруҳа чапғалат дода, зуд аз асп фурумадему дар байни буттаву харсангҳо пинҳон шудем. Аспро дар пушти сангчилӣ дар шохи олуҷа бастам. Фурсате нагузашта се-чор аспакӣ ҳам дар дуруҳа намоён шуданду ба кадом роҳ рафтандро надониста таваққуф карданд. Гудур-гудур гап задани онҳо баръало шунида мешуд. Хуб тарсидем. Агар бинанд чӣ? Қариб нафасгир шуда будем. Аспро намегӯед. Раваду шиҳа кашад, пой кӯбад...

Аз тарафи чап дарёи Сурхоб мавҷ мезаду ғалаён мекард ва гоҳ-гоҳ садои гуфтугӯи одамонро паҳш менамуд, гӯё ба ҳоли мо раҳм карда, моро ба паноҳаш мегирифт. Бо вучуди ин, торафт ваҳм дар дили мо зиёд мешуд. Хусусан пай бурдам, ки Назрия ниҳоят тарсидааст, оҳиста мегӯяд:

– Биё, пеш аз ба даст афтидан, худро ба дарё мепартоем. Ман «сабр кун» гӯён ўро тасалло меодам.

Муаллим, аспро арабҳо «фарас» мегӯянд, ки рост аст. Дар ин лаҳза фаросатнокии ин чонвар бори дигар ба ман маълум шуд. Шиҳа задан он тараф истад, ҳатто пояшро ҳам намечунбонид.

Хулоса, таъқибкунандагон аз мо гузаштанду дар пардаи шаб ниҳон шуда рафтанд. Тахминан баъд аз якуним соат, эҳтимол, диданд ки «на пай ҳасту на Ҳайдар» ноумед шуда, баргашта рафтанд. Каме ҳар ду нафас рост кардем. Баъд аспро савор шуда, ба сӯи сарнавишт роҳ паймудем.

Ҳамон шаб дар қишлоқи Навдона дар хонаи аммаам хоб кардем. Пагоҳ барвақт дохили идораи шӯъбаи маорифи район шудем. Ин саргузаштро батафсил ба мудири маориф ҳикоят кардам. Ин мард, ки одами фозил ва боақл аст, бо шунидани ин ҳикоя гоҳ ғазабаш меомад, гоҳ табассум менамуд, гоҳ маро «педагог» гуфта сарзаниш мекарданд. Гоҳо «нағз кардӣ» ва гоҳо «хуб накардӣ» мегуфт.

Муаллимчон! Дар оянда ба шумо муфассалтар дар ин бора менависам. Ҳоло ҳамин қадарашро мегӯям, ки Назрия ба омӯзишгоҳи педагогӣ дохил шуд. Ман бошам, методисти маориф. Вақтамон хуш, димоғамон чоқ, факат Назрия гоҳ-гоҳ падару модарашро ёд мекунад. Гоҳо монанди кабӯтари озод дар ҳавои умеду орзуҳои калоне бол мезанад. Умед аст, ки ҳама корҳо ба некӣ меанҷоманд.

Муаллими азиз! Фелетони шумо «Эшон – устои шайтон»-ро ҳамроҳи Назрия дар газета хондем. Бисёр ҳам маъқул шуд. Ҳоло ин фелетон нуқли дӯстон гардидааст. Хайр, саломат бошед.

Такроран авф мепурсам.

Бо камоли эҳтиром, Назрия ва Абдулло».

* * *

– Сухан ба депутат Одина Абдуллоев дода мешавад,
– гуфтани раиси Сессия маро аз олами хаёл берун кард.

Ба минбар бо қадамҳои ботамкин Одина баромад. Ё дар бораи корҳои хоҷагии район, парвариши пахта, тарбияи агрономҳои ҷавон, махсусан дар хусуси иҷрои ӯҳдадорӣ сухан меронду сабаб чист, ки торафт бештар ҳаяҷон мегирифт – дилам саршори ҳисси ифтихор мешуд.

ҶАЛОЛИЯТИ ШАХСИЯТУ ШЕЪРИЯТИ СУХАНВАР

Тинати табиат ачиб аст: якеро тихидаст меофарад, ба дигаре саховатмандона истеъдоди худододӣ мебахшад. Устод Боқӣ Раҳимзода яке аз хуштолеъонест, ки ҳам ба дақиқаназарию сухансанҷӣ, ҳам ба ҳаҷву танз ва зарифию базлагӯӣ, ҳам дар одаму истеъдодшиносӣ соҳибхунара ба ҳисоб меояд. Ин ҳама аз роҳи саҳопешагӣю сухани шоир, меҳнаткашию инсондӯстиаш буда, ўро ба мартабаҳои баланди донишу маърифат расонидаанд.

Боқӣ Раҳимзода аз симоҳои барҷастаи адабиёти муосири тоҷик мебошад. Унвонҳои баланди Шоири халқии Тоҷикистон (1974), барандаи Ҷоизаҳои давлатии ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ ва Созмони ҷавонони ҷумҳурӣ, дорандаи орденҳои Байрақи Сурхи Меҳнат (ду бор) ва Нишони Фахрӣ, ифтихорномаҳои Президиуми Совети Олии РСС Тоҷикистон ва чанд ҷумҳурии дигари собиқӣ шӯравӣ, медали Барои меҳнати шучоатнок, ба муносибати садсолагии рӯзи таваллуди В.И. Ленин ва ғайраро барои хизматҳои шоисатааш дар инкишофи адабиёти муосири тоҷик ва пойдоргардонии робитаҳои адабӣю дӯстии байни халқҳо ба ў муносиб дидаанд.

Қалами устод Боқӣ Раҳимзода дар рӯзгори эҷодкорӣаш аксар ба масъалаҳои муҳими замон дахл карда, дар ҳар соҳа ҷавоб гуфтааст ба саволҳои зиёди зиндагӣ. Ин аст, ки ўро бештар дар байни бинокорони Нораку Ёвон, пахтакорони водии зарнисори Вахш, дар байни коргарони заводу фабрикаҳо ва ё дар сӯҳбати меҳнаткашони деҳоту ноҳияҳои дурдасти ҷумҳурӣ дучор меомадем. Шоири маҳбуи халқ ва шахси кушодадидор

устод Боқӣ Раҳимзода дар гӯшаю канори ҷумхури доимо меҳмони азизи мардум буду ашъори баландпарвозу ҳақиқатнигораш чун аслиҳаи бурро ва иштирокдори бевоситаи ҳаёти нав хизмат ба ҷо меовард.

Устод Боқӣ Раҳимзода, ки худ доимо дар ҷустуҷӯи эҷодӣ буд, дар кашфи истеъдоду тарбияи як идда ҷавонони эҷодкор ва умуман равнақи шеърӣ тоҷик саҳми баарзише гузошт. Ин аст, ки ӯ дар ташаккули хунари суханварӣ барои шоирони намоёни имрӯзаи тоҷик ҳукуки устодро дорад. Дастпарварони ӯ, ки ҳудашон имрӯз ба дараҷаи камолот ва устодӣ расидаанд, мураббии худро бо эҳтиром ба ёд меоваранд ва корномаи эҷодии ӯро идома ва инкишоф медиҳанд. Истеъдоди шеършиносию шеърфаҳмии Боқӣ Раҳимзода ба ӯ чун мураббӣ мададгорӣ кард, ба ин васила чанд зумра шоирони хуштабъро, ки ҳоло устоди сухан ҳастанд, аз ҷумла: М. Қаноат, Лоик, Қ. Киром. М. Бахтӣ, Б. Собир, Гулрухсор, Камол, Гулназар, С. Маъмур, Р. Назрӣ ва дигаронро ба камол расонд. Ҳоло ин дастпарварони ӯ чун пешоҳанги ашъори тоҷик дар равнақи суханварӣ иштироки фаъолдоранд. Хизматҳои Боқӣ Раҳимзодаро чун давоми анъанаҳои неки устодон С. Айни, А. Лоҳутӣ, М. Турсунзода дар боло будани шаъну шарафи инсон, обрӯю иззати одамон ва шеърӯ сухан доништан равост. Ӯро хонандагон чун шоири сермаҳсул бо ҷандин маҷмӯа мунтахабот ва куллияташ хеле хуб мешиносанд.

Як силсила шеърҳои шоир, ки ба ифодаю ибрази орзуҳои тозаӣ ӯ дар сари мизаш нотаом монда буданд, ҷанде қабл ба унвони «Офтоби сари кӯҳ» ба таърифи расидаанд. Аз ин маҷмӯа низ пайвастиҳои суханвар бо имрӯзу фардои халқи нусратёраш пеши назар меояд. Ҷунон ки шоир фармуда:

*Ба дил ҷӯшу хурӯши тоза бахшад,
Ба шоир завқи беандоза бахшад.
Ки шеъраш рафъати маънӣ пазирад,
Ба сони рӯди кӯҳӣ роҳ гирад.*

*Равад дар баҳри дилҳо мавҷ резад.
Занад тугёну бо тӯфон ситезад.
Зи худ ангезад эҷози замонро,
Ба рӯй каф бидорад осмонро¹*

Беҳтарин сифати адабиёти сермиллати шӯравӣ дар пайвастагии вай бо ҳаёти воқеӣ зоҳир мегардад. Устод Боқӣ Раҳимзода низ як тан аз ҳамин гуна шоирон ҳисоб меёбад дар ҷодаи суҳанварӣ. Вай аз зумраи қаламдастонест, ки дар миёни солҳои сӣ ба майдони адабиёти тоҷик ворид гардид. Шоир анъанаҳои неки устодон С. Айни, А. Лоҳутӣ, М. Раҳимӣ, М. Аминзода, А. Ҳамдӣ, Б. Азизӣ ва дигаронро давом ва такмил дода, дар роҳи иҷрои вазифаи муқаддаси шахрвандӣ саҳт камари ҳиммат бастан ва талош варзид. Ӯ якҷоя бо устодон М. Турсунзода, М. Миршакар, Ҷ. Иқромӣ, Р. Ҷалил, С. Улуғзода, А. Дехотӣ ва дигарон ботадрич қувва ҷамъ оварда, зина ба зина ба пояҳои нави эҷодӣ расид.

Солҳои 1935-1936 як гурӯҳ истеъдодҳои ҷавон ба адабиёти тоҷик ворид гардиданд, ки дар байни онҳо Б. Раҳимзода, Н. Маъсумӣ. Ҳ. Юсуфӣ, Т. Пулодӣ, Н. Шанбозода ва ҷанде дигарон бо овози сабки тозаӣ худ ба олами шеър адаб таровати нав оварданд. Қайфияти баланди ғароиш ба шеър муҳнатдӯстӣ ва шароитҳои мусоиди тарбияи ҷавонон ба ин гурӯҳи завқманди адабиёт имконият фароҳам меовард, ки ҳамзамон бо ҷӯшу хурӯши зиндагӣ қадам бардоранд ва дар як муддати кӯтоҳ дар сафи намоёндагони маъруфи адабиёт мақом ёбанд.

Аввалин шеърҳои шогирдонро Боқӣ Раҳимзода ҳангоми таҳсил дар Омӯзишгоҳи омӯзгории Самарқанд, баъдтар дар нимаи аввали солҳои сиюм ба таърифи расиданаҳо ҷанд зинаро пушти сар мекунад. Эҷодиёти гуногунсоҳаи ӯ батадрич камол ёфта, дар

¹ Б. Раҳимзода. Оғзоби сари кӯҳ. Душанбе, 1986, с. 18.

шаклҳои мусаммат, суруду дoston, ҳикояву очерк, пйесаю либретто сурат мегирад. Осори домангустари ӯ бештар ба мавзӯҳои байналхалқӣ, Ватану ватандӯстӣ, сарбози шӯравӣ ва муборизаи онҳо барои ҳаёти нав, инкишофи мактабу маориф ва ҳаёти осудаи коргару деҳқони тоҷик бахшида мешавад.

Ғаноияти диловези ӯ, ки дорои мазмуни баланди иҷтимоию сиёсӣ, дар алоқамандӣ бо ҳаёти воқеӣ, зиндагии мардум рангинтар мегардад.

Қаҳрамони ғиноии ӯ доимо дар тақопӯ ҳаст, дар корхонаҳо ҷидду ҷаҳд нишон дода, дар худ орзуо омор, ишқу муҳаббат ва сӯзу гудози дили муосиронро таҷассум менамояд.

Як омили шӯҳрати Бокӣ Раҳимзода дар истеъдоди драманависии ӯ падида меояд. Дар драматургия ӯ чун мазҳаканавис ба қомеъҳои ноил мегардад. Пйесаҳои якпардагӣ сепардагӣҳои вай аз қабилӣ: «Қиссаи Таърифхӯчаев» (бо ҳамкорӣ А. Деҳотӣ, 1953), «Дар сояи шипанг» (бо ҳамкорӣ М. Рабиев, 1954), «Чинори гӯё», «Гавҳари тилло» (бо ҳамкорӣ С. Саидмуродов, 1956), инчунин либретто-операи «Садриддин Айнӣ (бо ҳамкорӣ Н. Исломов, 1957) ва намоишномаи силсилаи телевизионии «Сияхсувор» асарҳоянд, ки муваффақиятҳои ҳаёту меҳнати халқи тоҷик ва натиҷаҳои пурсамари муборизаи вайро дар роҳи ҳаёти нав васф намуда, нуқсу иллати шахсони ҷудогонро зерин тозиёнаи танқид гирифтаанд. Ҳикояю очеркҳои ӯ, ки дар маҷмӯаи «Саргузашти Соқӣ» ҷамъ омадаанд, ба мароми латифаҳои халқӣ эҷод шуда, ба хонанда ҳаловати махсус мебахшанд.

Фаъолияти пурбаракати Бокӣ Раҳимзода фақат дар наشري паёпаи маҷмӯаҳои осори ӯ зоҳир намегардад. Оламу одамшиносӣ ва завқи доимо ба ҷавонони соҳибистеъдоду меҳнаткаш ва рафқони ҳамкасбу кордасти имдод дароз кардан низ аз фарҳанги баланду одамдӯстии беғаразонаи ин шахси мӯътабар дарак медиҳанд.

Кайфияти баланди зебоипарастӣ ва ғоявӣ Боқӣ Раҳимзодаро ба ташвиқи доманадори назми адабиётҳои гуногун водор месозад. Хонандаи тоҷик тавассути тарҷумаҳои ӯ беҳтарин намунаҳои ашъори Николай Тихонов, Михаил Светлов, Алексей Сурков, Степан Шипачёв, Тетрус Бровка, Зулфия, Николай Доризо, Муҳаммад Раҳим, Набӣ Хазрӣ, Сирбой Мавлонов ва дигарон шиносӣ дорад.

Истеъдоди шоирро дар истифодаи навъҳои гуногуни мусаммат (мусаллас, мураббаъ, мухаммас, мусаддас ва ғайра), рубой ва тозапардозҳои ўро дар манзумҳои хамосӣ махсус таъкид кардан лозим меояд. Агар маснавиҳои «Ду гулдаста», «Дараи Камароб», мусаддаси «Сурудам, пахтазорон рав» ва баъзеи дигарро, ки ба дoston майлдоранд, имтизочи осори лиро – эпикӣ шоирдонем, пас «Раҳи нури офтоб» – ро (1964, бо ҳамкориҳои М. Турсунзода ба қалам омадааст) нахустин дostonи воқеъгароӣ ӯ метавонем шуморид. Дostonҳои «Қиссаи кӯҳсор», (1969), «Эъҷози санъат» (1969) ва «Қиссаи нотамом» (1970), ки молмоли эҳсоси хамосотанд, шӯҳрати шоирро чанд рутба баланд бардоштаанд. Осори дилписанди Боқӣ Раҳимзода дар давоми бештар аз 45 сол диққати бисёр мунаққиду адабиётшиносонро аз ҳар ҷиҳат ҷалб мекард.

Гуфтан лозим, ки аз санҷишҳои зиёди зиндагӣ ва меҳнати соҳаҳои гуногун сарбаландона гузашта, ба адабиёт омадани Боқӣ Раҳимзода ҳеҷ гоҳ тасодуфӣ нестанд. Ў, ки дар оилаи Мулло Раҳими мударрис ба дунё омада буд, дар нӯҳсолагӣ аз завқи илмдӯстӣ ва таъби шоирӣ сурудхонӣ падар бархӯдор ва ба саводи ибтидоӣ соҳиб мегардад. Баъди ғавти падару модар Боқӣ ятим барои ёфтани кути лоямут ба қорҳои деҳхонӣ амакаш ва дигар ҳамдеҳагон кӯмак мерасонад, аммо лаҳзае аз шеърӯ адаб дурӣ ва қанораҷӯӣ намебарзад. Пас аз барқарор шудани Ҳокимияти Шӯравӣ Боқӣ хурдсол дар мактаби нави шӯравӣ таҳсил мекунад. Роҳбалади илму донишмӯзӣ

ва ташаккули шахсияту фардияти ӯ ба ҷуз муаллимони мактабаш: Муллоҳофизи Шулмакӣ, Шарофи Язғуломӣ, Мулло Бадал, боз як зумра одамони фозилу некрой, ба мисли Мирзоабдурахим Одинаев, Мирзوماксуди Дарвозӣ (шоири Дарвоз) ва чанде дигарон буданд. Боқӣ Раҳимзода дар сӯҳбатҳои шахсӣ ва дар мақолаю хотираҳояш бо камоли эҳтирому иқром аз онҳо ёд меоварад. Шоири оянда ҳанӯз дар ҳамон айём ҳис мекунад, ки барои суханвари асил шудан ҳоло боз таҳсили илм зарурат дорад. Пайи ин мақсад вай ба Омӯзишгоҳи омӯзгории шаҳри Самарқанд дохил шуда, дар он ҷо 2 сол таҳсил мекунаду дониши худро сайқал медиҳад. Дар Самарқанд бори аввал бо устод Садриддин Айнӣ вохӯрда, нахустин шеърҳояшро аз назари он кас мегузаронад. Баъди хатми омӯзишгоҳ муддати чанде дар мактабҳои ноҳияҳои Фарму Тавилдара ба кори муаллимӣ машғул шуда, ба толибилмон бо шавқу ҳавас дарс мегӯяд.

Сонитар Боқӣ Раҳимзода бо нияти тақмили дониш таҳсилро дар Институти давлатии педагогии ба номи Т. Г. Шевченко (ҳоло Донишгоҳи омӯзгории ба номи Садриддин Айнӣ) давом дода, онро соли 1941 хатм мекунад. Тазаккур бояд дод, ки нақши ин донишгоҳ дар ҳаёти эҷодии ӯ махсус аст. Ётирофи истеъдоди шоир ва ашъори болиғаш ўро соли 1940 ба сафи аъзоёни Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон овард, ки он вақт дар таълимгоҳ дониш меандӯхт. Ҳамеша ва ҳама вақт шеър ҳамрозу ҳамдаи доимии умру маънии зиндагиаш ба ҳисоб мерафт. Солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ Боқӣ Раҳимзода мисли дигар ҳамкасбонаш чун: Ҳ. Юсуфӣ, А. Пирмуҳаммадзода, Ф. Ниёзӣ, Л. Бузургзода, Ҳ. Карим, С. Улуғзода ва дигарон ба мудофияи Ватан рафт ва баъди паси сар шудани муҳорибаҳо сарбаланд ба Тоҷикистон баргашт.

Солҳои охир ва баъди ҷанг вай ба мартабаҳои мураббӣ расида, аз соли 1943 то дақиқаҳои охири умр вазифаҳои муаллими донишгадаи олӣ, мушовири

Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон ва раиси шӯрои эҷодии қор бо ҷавонон дар роҳи тарбияи адибони ҷавон хидматҳои нотақрореро ба ҷо меоварад.

Боқӣ Раҳимзода аз шоирони сермаҳсул ба ҳисоб меравад. Маҷмӯа ва мунтахаботи якҷилдаю дучилдаи ашъору дostonҳои ӯ тахти номҳои «Ба фронт» (1945), «Кӯҳистони дурахшон» (1948), «Боли ҳунар» (1963), «Чашмасор» (1959), «Роҳи тайшуда» (1966), «Қиссаи кӯҳсор» (1970), «Илҳом» (1973), «Мунтахаби дучилда» (1976), «Куллии дучилда» (1981), «Офтоби сари кӯҳ» (1986), нашрҳои русии онҳо мисли «Мои песни» (1951), «Родник» (1957), «С крыши мира» (1973), «Чудо» (1978) китобҳои дӯстдоштаи хонандагон буданд ва гумон меравад, ки толибони ин асарҳо имрӯз ҳам кам нестанд. Шоир барои бачаҳо низ бисёр асарҳои арзандае эҷод кардааст, ки шеърӯ афсонаҳои «Иди ҳаёт», «Ибтидои таҳсил», «Хабари хуш», «Мӯсича ва рӯбоҳ», «Чашмаш ало шуд» ва ғайраҳо аз ҷумлаи онҳо буда, дар вақташ мақбули хонандагони хурдсоли серталаб гардиданд ва дар тарбияи атфол нақши намоёне бозиданд.

Эҷодиёти Боқӣ Раҳимзода аз солҳои 1931 – 1932 оғоз ёфта бошад ҳам, вале фаъолияти адабии ӯ асосан аз нимаи дууми солҳои сиюм ба расмӣ меағраяд. Аз солҳои сиюм ба баъд дар рӯзномаю маҷаллаҳо якҷанд шеърӣ ӯ ҷоп шуда, ӯро ба сафи шоирони ин даҳсола овардаанд. Чунин аст феҳристи як қисм аз он шеърҳо: «Рафиқ» (1934), «Ба қаҳрамони Ватан» (1934), «Ба падар» (1936), «Баҳория» (1936), «Душанбе», (1936), «Номи наҷотбахш» (1936), «Октябри бисту як сола» (1936), «Ба духтурдухтар» (1938), «Дилбари бадахшонӣ» (1939) ва ғайра. Дар байни ашъори инфиродии ӯ асарҳоеро низ ба мисли: «Савганд» (1937) ва «Ба қаҳрамони Ватан» дучор меоем, ки аз ягонагии кайфияти шахсӣ ҷамъиятии қаҳрамони ғиноӣ дарак дода, барномаи эҷодӣ сиёсии шоирро пеши назар меоварданд:

*Эй кишвари зебои ман, эй тозабаҳорам,
Аз туст маро донишаму шӯҳрату корам.
То ҷон бувадам, назди ту, ин аст шиорам,
Нозам, ки чунин кишвари зебост маконам.¹*

Ин гуна ақидаи вафодорӣ ва садоқат беш аз пеш дар ашъори баъдинаи ӯ тақвият ёфта, дар шеърҳои «Шодии дил», «Ба рафиқи коммунистам» ва баъзеи дигар бо андешаҳои амику мушаххас мустаҳкам шудаанд.

Солҳои ҷанг дар назди адибони шӯравӣ вазифа меистод, ки баробари бедор кардани ҳисси ватандӯстӣ, инчунин ҳисси нафрату нигорғириро аз душман ба мардум омӯзонанд. Бокӣ Раҳимзода дар ин мавзӯи муҳим як силсила шеърҳоро пешкаши ҳаводорон мегардонд. Ӯ дар шеърҳои «Интиқом», «Дар мудофияи дил» ва «Сипоҳи сурх» нафрати бепоёни халқи шӯравиро ба хунталабони фашизм ва илҳомдиҳандагони онон – олами сармоя баён карда, эътиқоди ӯро ба ғалабаи ногузири Ватан ва артиши шӯравӣ комил месозад. Шеъри ӯ «Интиқом» даъватест ба ҳамовозии Ватан ва мунавварфикрони ҷаҳон, ки наҷоти ҳамаи халқҳои Аврупо аз вабои фашизм дар қорнамоии сипоҳи шӯравӣ медиданд:

*Бизан он хасмро, ки Аврупо
Зери дасташ харобу вайрон шуд.
Хасм бар мо ҳуҷумҳо овард,
Худааш оғӯшта шуд ба хоку хун.
Нест ҷуз марг ҷорae дигар,
Ба ту, эй хасм, Гитлери малъун.²*

¹ Б. Раҳимзода. «Роҳи тайшуда», Душанбе, 1966, сах. 13.

² Дар ин ҷо ва минбаъд иқтибосҳо аз «Куллийёт»-и дучилдаи (солҳои 1981 – 1983) осори Бокӣ Раҳимзода оварда мешаванд. Рақами якуми қавсӣ ишора ба ҷилд, рақами дуюм – ба саҳифаи он аст.

Ба ин маънӣ мавзӯи ягонагии ишқу шеър ва мафҳуми муродифии меҳри маҳбубаю Ватан дар шеъри «Паймон кардаам» чунин тасвир ёфтааст:

*Баҳри ҳифзат дилрабо, ман аҳду паймон кардаам,
Истилогарро аз ин кишвар гурезон кардаам.
Аз ҳамон рӯзе, ки фармонат гирифтам то кунун
Даста-даста хасмро маҷрӯҳу бечон кардаам.
Аз дабистони муҳаббат хондаам дарси вафо,
Ишқи покатро чу дил дар сина пинҳон кардаам.*

Дар шеъри «Ойгул Муҳаммадҷонова» ҷинси латиф ҳам дар задухӯрдҳои шадид бо мардон шарикӣ мекунад. Чун ҳамдами бовафо ҳамаи нозукиҳои муҳорибаро бо онон ба ҳам мебинад. Аз ин хотир метавон гуфт, ки корномаи зиндагии духтари тоҷик Ойгул Муҳаммадҷонова (лётчикзан), бо ордени Ленин сарфароз гардидани ӯ дар шеъри Боқӣ Раҳимзода ҳам барои таърих ва ҳам барои муосирон абадӣ дарҷ ёфт:

*Эй лочини пуришукӯҳи озод,
Гардида ба кори разм устод.
Болу пари ту бувад зи пӯлод,
З-он бомба ба фарқи хасми ҷаллод.
Эй духтари номдори тоҷик,
Эй лоиқи ифтихори тоҷик (1. 73-74).*

Комебиҳои индавринаи шоир дар мазмуну мундариҷаи ҳаётии осораш, дар оҳанги публисистӣ ва эътиқоди иҷтимоӣ сиёсии онҳо акс ёфтаанд. Ашъори солҳои ҷангии Боқӣ Раҳимзода шоҳиди арзандаи дили ҳассосу вичдони поку матини шаҳрванди шӯравианд, ки шарикӣ ғаму андӯх ва шодию сурури халқу Ватани музаффари мо будани ўро намоиш медиҳанд.

Ҳаёияте, ки ибтидои шеършиносӣ ва шеърофарии Боқӣ Раҳимзода бо эҷодиёти ӯ бо серҷиҳати худ ворид шуда буд, дар таълифоти баъдичангиаш боз ҳам ғанитар гардид. Истеъдоди комили ӯ акнун болу пар

кушода, худи рӯзгори пуршаъну шарафи халқи мо вайро ба пеш меҳонд. Қабл аз ҳама ин боигарӣ ва пешравӣ дар гуногунии мавзӯъ падидаи меомад. Мавзӯҳои меҳнати озоишта, дӯстии халқҳо, воқеаҳои байналхалқӣ, ғалсафаи зиндагию таърих паҳлӯи аввали ғаноияти Боқӣ Раҳимзодаро ташкил диҳад, васфи падидаҳои инқилоб ва кашфи ҷаҳони нав паҳлӯи дуҷоми он буда, ишқу ҷавонӣ пайваста бо мавзӯҳои меҳнатқаринӣ, ватанпарварӣ ва инсондӯстӣ ҳамчун паҳлӯи сеҷом ба зухур омадаанд. Бояд гуфт, ки гуногунии мавзӯъ аз шоир тобишҳои рангини тасвиrho таҷозо дошт. Акнун барои баёни таассурот оид ба рӯзгори халқи мо, ки ӯ бо ҷашми худ дида, дар бунёди он ширкат кардааст, истифодаи шаклҳои маъмули ғиноӣ камӣ мекарданд. Мувофиқи талаботи мазмун ӯ таҷопӯ ва ҷустуҷӯ мекард, то ки шаклҳои дилхоҳро ба даст оварад ва дар тозапардозӣ ба шакли кӯҳнаи шеър қолаби нав ворид созад ва гоҳ шаклҳои шеъри халқиро ба кор бубарад.

Аввалин таронаи дилпазири баъдиҷангии шоир «Иди зафар» мебошад, ки ба муносибати дар тамоми ҷаҳон зуд паҳн шудани паёми зафари таърихии халқи шӯравӣ бар фашизм ба иншо расида, бо таровату оҳангдориаш ба дили омма роҳ ёфтааст:

*Омад хабар зи Маскав
Аз ғатҳу нусрати нав.
Халқи далер бишинав!
Ин хушхабар муборак!...
Имрӯз халқи кишвар:
Марду зани диловар,
Ҳар к-ӯ суҳан кунад сар,
Гӯяд: Зафар муборак,
Бахти башар муборак! (1, 199)*

Агар шеърҳои «Садоқат», «Ҷавонӣ», «Дехқон», «Арӯси навбаҳор» ба қоидаҳои мусаддаси тарҷеъбанд

мувофикат кунанд, шеъри «Духтари номдор» – ро ҳамчун муашшари тарчеъбанд бояд шинохт. Аз нуқтаи назари шакл ин шеър низ таҳаввулоте дида, дар он байти восила баъди ҳар ду банди мураббаъ мавқеъ мегирад.

Шоир қоидаҳои тарчеъбанду таркиббандро ба шаклҳои гуногун кор фармуда, дар таронаю сурудҳои «Тӯёна», «Тӯй муборак» ва «Ширин аст» намуди дигари онро корбаст месозад. Суруди «Тӯй муборак» ва «Тӯёна» баракси қонунҳои муайяни мусаддаси таркиббанд (ки одатан аз мураббаъ ва байти хулосавӣ иборат аст) шакли тоза гирифта, яъне банди шеърӣ бо як байт сабт гардида, вазифаи гурезгоҳро пораҳои дар шакли маснавӣ омада ё қитъае ба ӯҳда дорад:

*Водиву кӯҳу даман, барзану боғу чаман,
Растаи сарву суман карда зи гул тираҳан.*

*Бар ҳамаи марду зан,
Бар ҳама аҳли Ватан.
Тӯй муборак шавад.
Тӯй муборак шавад!*

Дар «Тӯёна» банди чаҳорпораӣ вазифаи байти хулосавиро адо намудааст:

*Мо аз дилу чон гӯем табрик туро имрӯз,
Умри туву бахти ту торафт шавад фирӯз.*

*Рақсида шеър хонем,
Бо ханда гул фишонем.
Оҳанги чангу дафро
То бар фалак расонем (1, 257).*

Аз ин ҳама фаҳмидан душвор нест, ки шоир дар пайравии назми шифоҳии халқ ба суруду таронаҳо унсурҳои даҳанакию умумигӯиҳои халқиро васеъ ворид

месозад. Шукӯҳу шаҳомати яккахонию бозгӯй дар байни халқ махсусан дар тӯю сурур ва шабнишинихои тантанавӣ ба кор мераванд. Устод Боқӣ Раҳимзода чунин шакли сурудҳоро сазовори замони мо доништа, нахустин бор дар назми китобатӣ онро ба кор мебарад. Суруди «Ширин аст» бо сохти яккагӯию бозгӯиаш (ки аз панҷгона иборат аст) таронаи халқии «Чорзарб» – и Акашариф Ҷӯраевро ба ёд меоварад, ки бо санъаткориҳои махсуси дастаи раққосону сарояндагон ва яккахониҳои худӣ ӯ ба иҷро мерасид:

*Меҳрат, эй кишвари маҳбуб, чу қон ширин аст,
Номи неки ту гирифтани ба забон ширин аст,
Ишқи покати ба дили пиру ҷавон ширин аст,
Ҳар нафас бо ту кашидан ба ҷаҳон ширин аст.*

*Ту бахти ҷовидонӣ,
Азизу меҳрубонӣ,
Баҳори беҳазонӣ.
Ба ҷони ман ту ҷонӣ,
Ба ҷони ман ту ҷонӣ. (1. 259 – 260).*

Ҳамин тавр, устод Боқӣ Раҳимзода бо суруду таронаҳои ҳаловатбахшаш ба давраи нави эҷодӣ – давраи осоиштаи баъдичангӣ қадам гузошта, дар онҳо гоҷаҳои вафодорӣ ва ватандӯстиро талқин кардааст. Вай дар сурудҳояш хусусиятҳои таърихии ин ё он воқеаи замонро амиқ мавриди тасвир қарор медиҳад.

Ҳамин тариқ, метавон гуфт, ки шоир аз ғазалсароёни машҳур буда, сурудҳои ӯ дар тамоми гӯшаю канори ҷумҳурӣ писанди хонандагон гардидаанд. Соддагӣю равонии сурудҳои ӯ ва дилнишинию мусоидати онҳо ба мусиқӣ, бешак, натиҷаи серталабии суҳанваранд, ки аз меҳнати ҳалолу заҳмати пурмашақати вай, аз дили поку ҳассоси ӯ нисбат ба мавзунӣ ва лаҳну савти зарбҳои шеърӣ ба даст омадаанд. Худи шоир ин кашфиёташро дар сурати фаҳрия чунин овардааст:

*Сурудам, шоҳиди меҳри вафову аҳду паймонам,
 Хушоҳангу фараҳбахш аст – мегӯянд ёронам...
 Садои аҳли меҳнат дар сурудам мешавад такрор,
 Садои кӯдакони даври фирӯзу навозишикор...
 Бувад то чон ба тан, бо аҳли меҳнат*
*ҳамсафар ҳастам,
 Ситода дар сафи аввал, қалам бигирифта*
*бар дастам...
 Равонам бо ҳаёт, аммо сурудам нештар гардад,
 Умедам ин ки бо халқам ҳамеша ҳамсафар гардад.*
(1, 225 – 226).

Боқӣ Раҳимзода чун шоири ҳамнафаси замон даст аз набзи ҳаёти ҳаррӯза нагирифта, бо паҳлӯи дигар аз мавзӯҳои муҳим босамар истифода мебарад ва осорашро дилкаштар сайқал медиҳад. Ин аст, ки мавзӯҳои байналхалқӣ, аз қабилӣ: мубориза барои сулҳу амният ва демократия, дӯстии халқҳои шӯравӣ ва норасоҳои ҳаёти рӯзмараи мамлакат ва ғайра низ диққати ӯро ба худ кашидаанд. Дар даҳсолаҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ шоир андӯзиши таҷрибаи адабиёти классикию назми шифоҳии халқро давом дода, бо мақсади вусъати ҷаҳонбинӣ ва диди зебоигароии худ ба омӯзиши ҷиддии таҷрибаи бойи адабиёти халқҳои бародар шуғл меварзад. Чунин таҳсили эҷодӣ ба интихобу ҳалли мӯътамади мавзӯҳои мушкилписанд мусоидат карда, дар айни замон ба шеърӣ шоир оҳангҳои фалсафӣ мебахшанд. Дар маҷмӯаҳои минбаъдаи ӯ оҳангҳои фалсафӣ саршори ғояҳои барҷастаю ҷамъбастиҳои назаррабоянд.

Дӯстии халқҳо ба дилу ба эҷодиёти устод Боқӣ Раҳимзода минбаъд ҳамчун шираю шарбати эҷод ворид мегардад. Ин аст, ки вассофии дӯстии халқҳо ба шоир касб шуда, ӯ саодати мардуми қаҳрамонниҳоди худро бе осоиштагию оромии ранҷбарони олам тасаввур карда наметавонад. Шарики ғаму андӯҳ ва шодию

нишоти одамони оддии рӯи замин будан дар шаклу услубҳои гуногуни эҷодиёти қаламкаш бо шӯру навои дил ва ҳаяҷон қаламдоданд. Доираи назари шоир дар талқини дӯстӣ: чун ҳамнафаси замон меҳру муҳаббати ҳамаи халқҳои мамлакати ягонаи моро дарбар мегирад. «Русияи ман», «Волга, Волга, модари Рус», «Украина, дӯст медорам туро,» «Белоруссияи ман», «Ба дӯстони ўзбек», «Салом овардаам», «Ба бародарони қазок», «Марҳамат, меҳмони азиз», «Озарбойҷон», «Гулдаста», «Фархунда Доғистони ман», «Базми назм» ва ғайра аз сурудаҳоеанд, ки ҷӯши дили аз муҳаббат саршору оламдӯстии шоир. таъби баланду шеърпарварии ўро ифода мекунанд. Қимати ин асарҳо дар мадҳу ситоиш нест, ки ба муносибати меҳмоннавозӣ ё даҳаю ҳафтаҳои адабӣ мутантан ба қалам омадаанд. Ба ҷуз тасвири вачҳу омилҳои дӯстии узвии ҳамаи халқҳои бародар зебоигарой дар ин асарҳо хусусиятҳои хоси миллии халқҳои русу украин, ўзбеку қазок, арману озарбойҷон ба таъкид омада, қаробату ҳешовандии мардуми шӯравӣ аз рӯи синфият ва маслаку мақсадҳои ҷомеаи онвақта мавриди тасвиранд. Ба ин васила дар шеъри «Озарбойҷон» шоир чунин мегӯяд:

*Агарчанде ки мо дурем фарсаҳо зи ҳамдигар,
Вале дилҳои мо наздик чун фарзанди як модар.
Шакарпайвандии мо аз Низомӣ, Рӯдакӣ шуд сар,
Ду симои низомӣ назми моро буда сарлаишкар.
Ҳақиқатҳои инсонпарварӣ з-онҳо чу бишнидем,
Зи байни асрҳои тира рӯи ҳамдигар дидем (2, 163).*

Пош хӯрдани Иттиҳоди Шӯравӣ ва бо ин сабаб канда шудани муносибатҳои иқтисодию фарҳангӣ, як муддат аз байн рафтани муовизаи таҷрибаи эҷодӣ нишон доданд, ки ин гуна маҳдуду дар ҳудуди имкониятҳои худ, дар доираи таҷрибаи миллий, сарфи назар аз он ки миллат бузург аст ё хурд, ниҳоят ба ҷӣ нозилиҳо ва норавониҳо бурда мерасонад. Боиси шукр

аст, ки ин гуна муносибатҳо аз нав барқарор мегарданд ва шаклҳои устувортар мегиранду вусъат меёбанд. Рӯзҳои адабиёти рус дар Тоҷикистон, рӯзҳои Душанбе дар Маскав ва ғайра дурустии ин иқдмо ро бори дигар ба субут овардаанд. Аз ин лиҳоз метавон гуфт, ки шеърҳои шоирон дар мавзӯи оромию осоиштагӣ ва сурудаҳои устод Боқӣ Раҳимзода дар боби дӯстӣ ва сулҳи умумиинсонӣ аҳамияти худро ҳанӯз гум накардаанд, балки аз нав қадру қимат насиб аст барои онҳо.

Мавзӯи меҳнат ва тарбият ба воситаи меҳнат яке аз бахшҳои зубдатарини санъату адабиёт ба шумор меравад. Мисраъҳои зайли устод Боқӣ Раҳимзода метавонанд вазифаи китобро дар ашъори ӯ оид ба меҳнат ба ҷо оваранд:

- *Сарвати беҳтарини дунё чист?*
- *Одамӣ – гуфт раҳнамои баишар.*
- *Пас ҳама сарвати ҷаҳон аз кист?*
- *З-они одам, насиби дастӣ ҳунар (1, 104 – 105).*

Дар эҷодиёти устод Боқӣ Раҳимзода мавзӯи меҳнат на танҳо дар рубоӣ, инчунин дар шеърҳои ҷаҳорпора ва манзумаҳои ӯ васф меёбад. Аммо аксари асарҳои дар боби меҳнати имрӯзаи мо таълиф ёфта ба таҳлили ҳусну назокати ҳар як соҳа дахл доранду андешаҳои амиқи шоирро дарбар гирифтаанд. Чунинанд шеърҳои «Муаллим», «Гилембоф», «Чинакчи машҳури ҳисорӣ», «Қанд занед!», «Ба дӯстони пахтакори Вахш», «Мардуми номдори Ашт», «Норак муборак!», «Варзоби ман» ва ғайра. Масалан дар шеъри «Гилембоф», ки ба шаъни духтарони шаҳри Қурғонтеппа гуфта шудааст, танҳо аз сароиши ҳунарнамоиҳои беназири онон ва рангомезиҳои нақшу нигори дилфиреби матоъ сурат нагирифта, балки адиб паҳлӯи дигари рӯзгорро низ ба қалам медиҳад. Маҳорати шоир ҷараёни истехсолро ба ҳолати рӯҳии коргардухтарон, бо суруду таронахониашон, бо табиати зебоманзар, ки боиси

илҳоми онҳост, ба ҳам омехта, хонандаро ба шодкомӣ меҳонад:

*Шохи олу ба хона кард нигоҳ,
Гаит маҳбут аз таронаи ӯ.
Рехт гулҳои хеширо ногоҳ,
Рӯи қолин ба пеши дасти нақӯ.
Дар дили кӯҳу домани саҳро,
Гулхани лолаҳо фурузон аст.
Дар миёни гилеми шавқафзо
Акси он лолаҳо намоён аст. (2,21).*

Чӣ дар ин шеър ва чӣ дар дигар асарҳои оид ба меҳнат шоир комёб шудааст, ки онро, қабл аз ҳама, чун кӯшоиши мақсаду мароми маънавӣ – ғаёлияти инсон, ташаккули хислатҳо ва шахсияти коргар ба қалам диҳад. Шеъри «Халқи бузургворам»-ро ҷамъбасти ақидаҳои фалсафӣ ва таърихӣ шоир оид ба меҳнати эҷодкоруна метавон шумурд. Ҳар як банди ин асар афкори умумиятдиҳӣ дошта, тамоми ғаёлияти кормандони соҳаҳои меҳнат – деҳқону пахтакор, коргару технику муҳандиси сохтмони Вахш ва ниҳоят таъби баланди шоиронаро фаро мегирад. Сухан аз баҳои арзандаи шоир ба меҳнати озод ва меҳнаткашони тамоми ғӯшаю канори сарзамини бостонии тоҷикон оғоз ёфтааст:

*Чун Ваҳши саркаши худ аз шавқ сар кашидам,
Шайпури ғатҳи халқам бори дигар кашидам.
Ҳар қатраи ҷабинаш бо шеър баркашидам,
Оре, ба риштаи назм дурру гуҳар кашидам...
То бахшам аз бароят, халқи бузургворам,
Бар ҷашм хоки поят чун тугиё гузорам... (2,9,10).*

Ишқу муҳаббат, аҳду вафо, ҳусну зебӣ аз мавзӯҳои асосии ашъори устод Бокӣ Раҳимзода ҳисоб меёбанд. Меҳру муҳаббат шаҳди тамоми ғаноияти шеъри ӯро

ташкил медиҳад. Вале ӯ сурудаҳое ҳам дорад, ки аз гизои ҷону тан ба вучуд омада, ба қавли Убайди Зоконӣ «димоғи шефтагонро ба ҷӯш меорад». Аммо дар ҳар намуди хосашон онҳо аз замири поки шоири ошиқ ба қалам омада, хонандаро ба қадрдонии ишқ ва ҳамеша азиз доштани он далолат менамояд:

*Ахлоқи нек сайқали ишқу муҳаббат аст,
Дораи чу нури дида, чаро гирия мекунӣ? (2.110).*

Дар шеърҳои «Чаро гирия мекунӣ?», «Як табассум кун» «Навбати Гулғузур шуд», «Ишқ», «Навои ишқ» «Ба ёди дидор» ишқ ба саликаи классикона тараннум ёфтааст:

*Ман зодаи дилфигори ишқам,
Беҳ з-ин ҳунарам ҳунари набояд.
Аз шавқи висол синаамро
Ҷуз курраи нуришарар набояд (2. 110)*

Лирикаи ишқии халқии шоир он қадар самимию дилфиреб ва содаю равон аст, ки онҳоро мавриди аз шеърӣ таронаҳои шифоии халқӣ тафриқа кардан душворӣ меорад. Як силсилаи дигари шеърҳои шоир «Дӯстон ошиқам», «Духтараки номдор», Дар лаби обе», «Нигоҳе», «Тарона дорад», «Ҳосили умр» аст, ки ҳар кадоме аз лавҳаи ҳаёту ишқ, меҳру муҳаббати поки инсонӣ буда, бо саликаи нозуки дилошӯб таълиф ёфтаанд.

Аз ин силсила шеъри «Дар лаби обе» бо эҷодкории хосае ба қалам омадааст:

*Дӣ шабе буд, ки ранҷида нигорам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.
Бахт хандида хиромон ба канорам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе.*

*Хуб санҷид, ки ман ошиқи як дилдорам,
Соф як дил дорам.
Ду нашуд ҳарфашу бар дидаи чорам омад,
Дар лаби обе,
Шаби маҳтобе (2. 135).*

Ба ҳамин тариқ, лирикаи шоир яке аз сермахсултарин соҳаи эҷодиёти устод Боқӣ Раҳимзода ба шумор рафта, ба тамоми масъалаҳои рӯзгор ва муносибатҳои мухталифи инсонӣ сарувор дорад. Имрӯз комилан метавон гуфт, ки Боқӣ Раҳимзода аз шоирони дostonсарост. Дostonҳои «Роҳи нури офтоб» (бо ҳамқаламии М. Турсунзода), «Қиссаи кӯҳсор», «Эҷози санъат», «Қиссаи нотамом», ки дар мавзӯҳои муҳими замон таълиф ёфтаанд, аз истеъдоди комили шоир гувоҳӣ медиҳанд.

Имсол шоири зиндаёд агар дар ҳаёт мебуд, ба синни мубораки садсолагӣ мерасид. Ҳарчанд ӯ сӣ сол аст, ки дар миёни мо нест, вале чехраи пур аз табассум ва рӯҳи бедораш ҳамеша дар назари мо ба чилва меояд. Гуфтори нарму нигоҳи гармаш дар дилу дидаи мо маскан дорад. Шеърҳои дostonҳои ин устоди сухан ҳамсафари мо буданд ва оянда ҳам ҳамин сон боқӣ хоҳанд монд. Аз ин рӯ, бо ин сухани устод Лоиқ Ҳамовозем:

*Ҳар он марде, ки озод аст, ёри ҳамниҳоди мост,
Ҳар он к-ӯ раҳишнос афтод, ҳамроҳи ҳаёти мост.
Тавонад ҳар ки омӯзад ду-се ҳарфи савод, аммо
Чу Боқӣ ҳар ки қадри мард донад, устоди мост!*

МУНДАРИЧА

<i>Мӯъмин Қаноат. Пир, мураббӣ ва муаллим</i>	<i>3</i>
---	----------

НАЗМ

Республикаи ман	10
Дилорой, Душанбе	11
Халқи бузургворам	12
Муаллим	13
Дили бузург	15
Қалам	17
Наврӯзӣ	18
Фасли баҳор буд	19
Наврӯз	23
Баҳору ҷавонӣ	24
Мо муштоқи Наврӯз	27
Баҳори орзу	29
Субҳи баҳор	30
Баҳор	31
Баҳория	32
Ба ту	33
Шеър	35
Лафз	36
Давоми мо	37
Шукронаи духтарон	39
Баҳори умр	40
Чӣ гӯям?	42
Суруди ман	43

Дар бағал дорам.....	44
Паймон кардаам.....	45
Душанбе.....	46
Сулх.....	47
Сайқали зиндагонӣ	48
Рафиқ	49
Истеъдоди халқ	49
Эъҷоз.....	50
Хешовандон.....	50
Гулбаҳор	51
Гулшани бахт	52
Ҳосили умр	53
Ин саҳар.....	57
Истиқбол	58
Офтобпараст.....	58
Фасли ибрат.....	59
Тараннум кун, дило	60
Табрики ёрон.....	61
Бахтиёрам кардаӣ	62
Гул.....	63
Варзоби ман.....	64
Орзу.....	66
Иди санъат.....	67
Дар лаби обе.....	68
Нигоҳе.....	69
Ширин аст	70
Ёри хучандӣ.....	71
Эй чароғ	72
Арӯси баҳор.....	74

Норак, муборак	75
Ман интизорам	77
Алла	78
Тӯй муборак	79
Кай меой?	80
Ишқ ҳам меваҳои нав дорад.....	82
Дилбари фарзона	87
Духтараки номдор	88
Фаҳмидамат.....	89
Гули садбарг.....	90
Тасвир	91
Вохӯрӣ.....	92
Як илтимос	95
Як табассум кун	96
Шодии дил.....	97
Навбати Гулӯзор шуд	98
Дигар марав.....	99
Намехоҳам	100
Рафтам	101
Дорад хавас	102
Кач	103
Аҷаб ишқе, ки ман дорам	104
Ваъдаи дидор.....	105
Ишқи пок	106
Бахро бингар	107
Навои ошиқ	108
Ба ёди дидор	109
Ишқ.....	110
Хаёли дӯст	111

Омад.....	112
Тарона дорад.....	113
Чаро гиря мекунӣ?	114
Тақсими кор.....	115
Дандон	116
Такамой!	117
Барфнома	120

САРГУЗАШТИ СОҚӢ (Наср)

Паривара	124
Умочи пеши мазор	132
«Дузд» ва «Ошиқ»	135
Сияҳсувор	139
Қасосгирии Соқӣ	151
Паҳлавонии Мирзо	171
Хирман.....	178
Улав.....	183
Писари Абдулло.....	193

<i>Садриддин Нурзода. Чалолияти шахсияту</i> <i>шеърियाи суханвар</i>	202
--	-----

Боқӣ Раҳимзода

ШАҲЧАНОР
(Шеърҳо ва ҳикояҳо)

Мухаррири ороиш О.Раҳмонӣ
Мухаррири саҳифабандӣ М. Саидова
Мусахҳеҳ З. Неъматова
Чопи компютери С. Орипова
Мухаррири техникӣ М. Муллоев

Ба матбаа 05.03.2010 супурда шуд. Чопаш 11.03.2010
ба имзо расид. Чопи офсет. Ҷузъи чопӣ 14.0.
Андозаи 60x84 1/16. Адади нашр 1000 нусха.

Муассисаи нашриявии «Адиб»-и
Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон
734018. Душанбе, кӯчаи Н. Қаробоев 17а

Дар матбааи ҶДММ «Полиграфия Арсенал Принт»
чоп шудааст. ш. Душанбе, кӯчаи М. Турсунзода, 31.
Тел: 919948080